

Diakonian tutkimus

Journal for the Study of
Diaconia

DTS | Diakonian
tutkimuksen seura

Diakonian tutkimus -aikakauskirjan toimitus

Päätoimittajat/Editors

Professori, sosiaalipolitiikka

Heikki Hiilamo

heikki.hiilamo@vid.no, puhelin 040 358 7203

Toimitussihteeri / Editorial Assistant

TT, yliopistonlehtori

Suvi-Maria Saarelainen

suvi.saarelainen@uef.fi

Toimittajat / Editorial Team

TT, AmO

Tiina Ikonen

tiina.ikonen@diak.fi, puhelin 040 509 6413

Professori, sosiaalityö

Marjaana Seppänen

marjaana.seppanen@helsinki.fi, puhelin 050 448 9118

TT

Anna Sofia Salonen

anna.salonen@uta.fi

Taitto/Layout: Tmi Sivupolku

ISSN 1796-5675

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

SISÄLLYS

Abstracts 3

Pääkirjoitus

Heikki Hiilamo Sote-uudistus ja diakonaatti – Milloin ikuisuusprojekti saadaan maaliin?..... 4

Artikkelit

🔗 **Suvi-Maria Saarelainen** Geronteknologia eksistentiaalisten kysymysten ja keskusteluiden mahdollistajana – Tutkimus ikääntyvien Palvelu-TV-toiminnasta 6

🔗 **Esko Ryökäs** Nuortuuko vanhakin uudella käänöksellä? Caspar Zieglerin diakonihistorian englanninnoksen merkitys suomalaiselle virkakeskustelulle 29

Kirjoitukset

Suvi-Maria Saarelainen Yhteinen palveluvirka? 52

Diakoniatyöntekijöiden liitto Yhteinen palveluvirka 54

Raija Pyykkö Joko kirkko vastaa huutoon? 57

Helena Kauppila Vallan uudelleenjako 59

Mikko Malkavaara Tilaisuus tekee varkaan, peukku alas perustevaliokunnalle 61

Kari Kopperi Suppean diakonian puolustuspuheenvuoro 63

Saara Huhanantti Virkaan vihityt vailla virkaa 66

Anna Juntunen Nuoret ja elämänsäntä rakentuva toimijuus: Lectio Praecursoria Helsingin yliopistossa 18.1.2019 69

Kristiina Tuohimaa-Salminen & Päivi Thitz
Ihmisoikeusperusteinen kehitysvammaistyö kannustaa yhteisöllisyyteen ja toimijuuden vahvistamiseen 76

Kirjallisuus

Brenda Mallon: Building continuing bonds for grieving and bereaved children (Milla Korkalainen). 81

Urpu Strellman & Johanna Vaattovaara (toim.): Tieteen yleisajustaminen (Päivi Thitz). 84

Diakonian tutkimus 1/2019 kirjoittajat

Heikki Hiilamo
Professori, dosentti
Helsingin yliopisto
heikki.hiilamo@helsinki.fi

Saara Huhananti
Puheenjohtaja
Diakoniatyöntekijöiden liitto
saara.huhananti@evl.fi

Anna Juntunen
TT, pastori
Kajaanin seurakunta
anna.juntunen@evl.fi

Helena Kauppila
TM, Kirkolliskokousedustaja
Kirkon alan lehtori
Diakonia-ammattikorkeakoulu
helena.kauppila@diak.fi

Kari Kopperi
TT, dosentti
Kirkon koulutuskeskuksen johtaja
kari.kopperi@evl.fi

Milla Korkalainen
TM, lastenohjaaja
Paavalin seurakunta
milla.korkalainen@helsinki.fi

Mikko Malkavaara
TT, diakonian ja kasvatuksen
yliopettaja
Diakonia-ammattikorkeakoulu
mikko.malkavaara@diak.fi

Raija Pyykkö
TtT, diakonissa
Järjestöpäällikkö
Professoriliitto
raija.pyykko@professoriliitto.fi

Esko Ryökäs
TT, YTL, dosentti, yliopistonlehtori
Itä-Suomen yliopisto
esko.ryokas@uef.fi

Suvi-Maria Saarelainen
TT, yliopistonlehtori
Itä-Suomen yliopisto
suvi.saarelainen@uef.fi

Päivi Thitz
YTT, diakoni
Lehtori
Diakonia-ammattikorkeakoulu
paivi.thitz@diak.fi

Kristiina Tuohimaa-Salminen
Sosionomi (YAMK), diakoni
Kehitysvammaistyön diakoni,
Vantaan seurakunnat
kristiina.tuohimaa-salminen@evl.fi

ABSTRACTS

SUVI-MARIA SAARELAINEN

In Finland, technologically-assisted care of the older people requires careful study; the research is needed in order to identify possibilities and weaknesses of such means of care. Furthermore, both empirical research and theory are united in the view that the experience of meaning among the older people is related to struggle, crises, and the need to negotiate life events and to be able to find coherence in life. Yet among the ageing individuals, the experience of meaning in life buffers holistic well-being. The article scrutinizes the existential dimensions and experience of meaning in life among the ageing, taking into account technological means of care. The data was gathered by hosting an existential discussion group (seven meetings) and individual interviews (three individuals) by utilizing Service TV. By conducting thematic analysis (Template Analysis) of the data, it was found that existential concerns and discussions were related to declining physical capacity, longing after close relations and encountering death. Even though technology is rarely utilized to encounter existential questions, an alternative route for existential sharing can be found from STV and similar connections.

ESKO RYÖKÄS

A few years ago, Concordia Publishing house gave a book translation with the title *The Diaconate of the Ancient & Medieval Church*, written by Caspar Ziegler. The book, original from 1678, scrutinizes tasks of deacons from apostolic times to the Reformation. Ziegler's study engages at least 500 primary sources; furthermore, this book might carry informative value for the current discussions on Ministry of deacons in Finland. This article discusses helpfulness of the book and its translation for the discussion about the Ministry of a deacon in the Evangelical Lutheran Church of Finland. Results show that the text gives a lot of interesting source citations, but unfortunately, the writer did not have the knowledge of modern times about source critique. Many of the points in the book are enlightening, yet a reader has to be careful, when interpreting the book as a presentation of the situation in the early Church. With this result, this article shows possibilities to many new research problems.

Sote-uudistus ja diakonaatti – Milloin ikuisuusprojekti saadaan maaliin?

Mitä yhteistä on sote-uudistuksella ja diakonaatilla? John Vikström otti diakonaatin ensimmäisen kerran puheeksi vuonna 1959. Kirkolliskokous on valmistellut diakonaattia vuodesta 1994. Sote-uudistuksen valmistelu alkoi reilut kymmenen vuotta myöhemmin. Erilaiset työryhmät, komiteat ja valiokunnat laativat molemmista uudistuksista lukuisia esityksiä, joita perusteltiin vieläkin lukuisimmilla tavoilla. Yleisellä tasolla uudistuksia kannatettiin laajasti – silti ne ovat jääneet toteutumatta.

Diakonaatin viimeiset vaiheet eivät ole olleet yhtä dramaattisia kuin soten valmistelun, joka päättyi viimeksi pääministeri Juha Sipilän ilmoitukseen kaataa koko hallitus. Draamaa ei ole diakonaatistakaan puuttunut.

Diakonaatti kaatui kirkolliskokouksessa käytännössä keväistunnossa 2015. Esittelypuheenvuorossaan Kirkkohallituksen toiminnallisen osaston johtaja, nykyinen kansliapäällikkö Pekka Huokuna totesi diakonaatin olevan keskeinen kirkon tulevaisuuden kysymys, ”joka tälläkin hetkellä elää tuhansien kirkon työntekijöiden työssä joka puolella kirkon seurakuntia ja se koskettaa juuri sitä kirkon työtä, jota tehdään lasten, nuorten, perheiden, huono-osaisten, monella tavalla syrjäytyneiden ihmisten keskuudessa”.

Huokunan mielestä kirkon on hyvä aina olla näiden ihmisten kanssa tekemisissä. Kuunneltuaan esityksen kriittistä vastaanottoa ja myös piispakunnan edustajien nihkeitä puheenvuoroja Huokuna halusi heittää pyyhkeen kehään. Hänen totesi, ettei diakonaattiin ole syytä palata ennen Leninin kuolinvuoden satavuotisjuhlaa eli vuotta 2024.

Marraskuussa 2015 kirkolliskokous kuitenkin päätti lakivaliokunnan esityksestä lähettää diakonaatin jälleen kerran uudelleen valmisteltavaksi. Tätä

kirjoitettaessa ei ole selvää, miten uudistusta on valmisteltu eikä se milloin esitys olisi tulossa kirkolliskokoukselle. Nykyinen kirkolliskokous päättää kautensa kuluvan vuoden lopussa. Mitä todennäköisemmin seuraava kirkolliskokous saa taas kerran käsiteltäväkseen uuden diakonaattiehdotuksen.

Sote-uudistuksen puolesta ja sitä vastaan on esitetty satoja erilaisia perusteluita. Uudistuksen kynnyskysymys on kuitenkin yksinkertainen. Se on täsmälleen sama kuin diakonaatin kynnyskysymys.

Sote-palveluiden nykyiset järjestäjät, erityisesti suuret kunnat ja sairaanhoitopiirit, haluavat jatkossakin päättää sote-palveluiden järjestämisestä. Ne eivät halua jakaa valtaansa. Sama pätee kirkon nykyiseen virkarakenteeseen. Piispat ja papit eivät ole ainakaan toistaiseksi halunneet jakaa valtaansa diakonaattivirkojen edustajien kanssa.

Diakonaatin valtakysymys ulottuu myös tiedepolitiikkaan. Diakonaattia voisi nimittäin käyttää perusteluna sille, että sen virkoihin kuuluva koulutus tulisi järjestää ammattikorkeakoulujen ohella tai niiden sijaan yliopistoissa. Tälle kehitykselle olisi hyvät perusteet ottaen huomioon sen, että esimerkiksi kanttoreiden ja sosiaalityöntekijöiden koulutus on jo yliopistotasaista.

Diakonaatin viipyessä siihen kuuluvien virkojen haltijat saavat edelleen tehdä kirkon erityisestä kutsumuksesta nousevaa työtä ilman, että heillä on selvyyttä työnsä hengellisestä luonteesta tai suoria mahdollisuuksia vaikuttaa päätöksentekoon kirkon elimissä. Tämä syventää työalarajoja ja jäykistää toimintaa, jossa tarvittaisiin nykyistä enemmän joustavuutta.

Diakonian tutkimuksen aikakauskirjassa on käsitelty laajasti teologisia ja historiallisia taustoja diakonaattikeskustelulle. Tutkimus on edennyt pitkälle. Tutkimustieto ei kuitenkaan itsestään välity päätöksentekoon. Onneksi Diakoniatyöntekijöiden liitto pitää yllä keskustelua. Tässä lehdessä julkaisemme liiton kommentin diakonaattikeskusteluun sekä viisi sitä analysoivaa asiantuntijapuheenvuoroa. Myös numeron artikkelit ja kirja-arviot linkittyvät hoi- van ja tuen järjestämiseen sekä diakoniatyön kehitykseen.

Diakonaattia on valmisteltu pidempään kuin sote-uudistusta. Kirkon kuntia pidempi polkuriippuvuus ja jäykät päätöksentekorakenteet määrävähemmistösäännöksineen viittaavat siihen, että sote-uudistus tulee ennen diakonaattia. Lopulta kysymys on kuitenkin tahdosta. Pekka Huokuna totesi osuvasti toukokuussa 2015: ”Tahtooko ja tarvitseeko kirkko tällaista virkaratkaisua, tällaista virkaa? Jos kirkolla on se tahto, kirkko voi tämän ratkaisun tehdä. Ellei sitä tahtoa ole, on paras unohtaa asia lopullisesti.”

Geronteknologia eksistentiaalisten kysymysten ja keskusteluiden mahdollistajana – Tutkimus ikääntyvien Palvelu-TV -toiminnasta

Tiivistelmä

Vanhuspalveluiden ja kotihoidon näkökulmasta on olennaista, että teknologian tuomat mahdollisuudet sekä riskitekijät osana hoitotyötä tunnistettaisiin paremmin. Lisäksi ikääntymiseen liittyvä empiirinen tutkimus ja teoreettinen keskustelu osoittavat, että ihmisen vanhetessa elämän merkityksellisuuden kokemukseen liittyy kamppailua, kriisin elementtejä sekä tarve kokea elämä koherenttina kokonaisuutena. Kokemus elämän merkityksellisyydestä vahvistaa ikäihmisen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kokemusta. Näistä lähtökohdista perehdyin artikkelissa – geronteknologian avulla – ikääntyneiden esiin tuomiin eksistentiaalisuuden ja merkityksellisuuden teemoihin. Tutkimuksen aineistonkeruun toteutin Palvelu-TV:n (PTV) kautta eksistentiaalisina keskusteluryhminä (seitsemän kokoontumista) ja yksilöhaastatteluinä (kolme henkilöä). Aineiston temaattinen sapluuna-analyysi osoitti, että ikääntyvien eksistentiaaliset kysymykset liittyvät laskevaan fyysiseen toimintakykyyn, ihmisen kaipaukseen ja kuoleman kohtaamiseen. Vaikka teknologisia keinoja harvoin käytetään eksistentiaalisten teemojen äärellä, tulokset osoittavat, että PTV ja vastaavat kuvayhteydet tarjoavat uudenlaisen kanavan eksistentiaalisten kysymysten käsittelyyn.

Kotona ikääntyvien kohtaaminen muutoksen keskellä

Vanhimmista vanhimpien (yli 90-vuotiaiden) määrä on jatkuvasti kasvussa (Helminen ym., 2012:162). Silti tutkimusta, joka keskittyisi nimenomaan vanhimmista vanhimpien kokemukseen elämän merkityksellisyydestä, on erittäin vähän (ks. Read & Suutama, 2008:130–131). Tiedetään, että kokemus elämän merkityksellisyydestä vahvistaa ikäihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia (Takkinen & Ruoppila, 2001a:225–226). Ihmisen vanhetessa merkityksellisyyteen kuitenkin liittyy kamppailua ja kriisin elementtejä (esim. Erikson, 1994; Ganzevoort, 2010). Ilmiön tasolla ikääntyvien elämän merkityksellisyyttä tunnetaan verrattain huonosti. Hoitoon ja hoivaan osallistuvat henkilöt, sairaanhoitajista ja lääkäreistä sairaalasielunhoitajiin, eivät välttämättä tunnista ikäihmisten tarvetta henkiseen kasvuun – elämän merkityksen etsintään – ikääntymisen edetessä. (MacKinlay, 2017.)

Ikääntyville suomalaisille oma koti on merkityksellinen osa hyvää vanhuutta (THL, 2016). Viimeaikainen suomalainen lainsäädäntö ohjaakin ikääntymistä, hoitoa ja hoivaa tapahtuviksi oman kodin ympäristössä (Vanhuspalvelulaki 980/2012). Kuitenkin mitä vanhemmaksi ihminen tulee, sitä harvemmalla on mahdollisuus asua omassa kodissa (Helminen ym., 2012). Myös kotihoidon resurssit arjen tuottamiseen vaihtelevat kunnittain. Esimerkiksi Uudellamaalla kotihoidon asiakasmäärä on kasvanut lähes 40 % muutaman viime vuoden aikana, mutta samalla kotihoidon henkilöstömäärät ovat laskeneet (ks. Alastalo ym., 2017). Ikääntyvien hoidon ja hoivan haasteiden edessä on esitetty toiveita, että geroteknologia ratkaisisi osaltaan resurssiin puutteesta johtuvia ongelmia. (esim. Greenhalgh ym., 2012:8–9).

Geronteknologialla tarkoitetaan ikäihmisten hoitoon ja hoivaan osallistuvia teknologisia keinoja. Tutkimuksellisesti kiinnostuksen kohteena on, miten tekniikalla voidaan tukea hoidon biologisia, psykologisia, sosiaalisia ja lääketieteellisiä ulottuvuuksia (Piau ym., 2014:99). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) selvityksen mukaan suomalaisessa kotihoidossa käytettävän teknologian kirjo on moninainen: tunnetuin teknologinen apuväline lienee turvaranneke.¹ Tämän lisäksi käytössä on monenlaisia seuranta- ja hälytysjärjestelmiä asiakkaiden turvallisuuden tueksi. (Hammar ym., 2017.)

Maailman terveysjärjestö (WHO) on ehdottanut, että teknologiset keinot voisivat osaltaan tukea ikääntyvien kokemusta sosiaalisesta osallisuudesta (Crewdson, 2016:7). Yksi tällainen keino on kuvayhteystekniikka. Tutkimuk-

set osoittavat, että ikäihmiset ovat kyvykkäitä käyttämään kuvayhteystekniikkaa arjessaan. Kuvayhteydet osana kotihoitoa vähentävät ikääntyneen kokemaa sosiaalista yksinäisyyttä ja eristyneisyyden kokemusta. (Crewdson, 2016.) Myös omaisten näkökulmasta kuvapuhelut ja -neuvottelut voivat tuoda sekä informaatiota että vertaistukea omaishoidon tilanteisiin. Omaiset ovat kuitenkin nostaneet esille sen, että on tärkeää, etteivät hoito ja hoiva tapahdu ainoastaan kuvayhteyksien välityksellä. (Kauppinen, 2015; Piau ym., 2013) Suomalaisten vanhuspalveluiden näkökulmasta onkin olennaista, että teknologian tuomat mahdollisuudet sekä riskitekijät osana hoitotyötä tunnistettaiisiin paremmin (Hammar ym., 2017).

Suomalaisessa kotihoidossa kuvayhteydet ja Palvelu-TV (jatkossa PTV) ovat osaltaan kotihoidon teknologisia apukeinoja. PTV on Skypeen-kaltainen kuvayhteys, jota esimerkiksi sairaalat käyttävät kotihoidon asiakkaiden kuntoutukseen ja aktivointiin.² Suomen mittakaavassa Etelä-Karjala ja Uusimaa ovat ottaneet kuvayhteyksiä käyttöön osana kotihoitoa eniten. Etelä-Karjalassa 75% kotihoidon asiakkaista tavoitetaan kuvayhteydellä, lisäksi noin 15% on käytössään PTV. Uudellamaalla kuvayhteydellä tavoitetaan lähes 40% kotihoidon asiakkaista, PTV:n ollessa käytössä muutamalla prosentilla asiakkaista. (Hammar ym., 2017.)

Merkittävin PTV-käyttäjien kokemuksia koonnut selvitys liittyi Vanhustyön keskusliiton Käyttäjälle Kätevä Teknologia (KÄKÄTE 2010–2014) -projektiin. Selvityksen mukaan PTV:n käyttäjille teknologia toi arkeen osallisuutta ja aktiivisuutta (Wessman ym., 2013). Muut aikaisemmat tutkimukset PTV:n parista ovat ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä. Opinnäytteet vahvistavat, että PTV on käyttäjälle mielekäs osa arkea (Laine, 2010; Pietikäinen, 2013; Kettunen & Säaskilahti, 2016) ja PTV:n fysioterapiaryhmät saattavat tukea käyttäjien fyysistä aktiivisuutta (Laitinen & Uotinen, 2015). PTV:n parissa toteutetut selvitykset ovat perustuneet olemassa olevan toiminnan (painottuen fysioterapiaryhmiin) arviointiin, mutta eivät avaa PTV:n mahdollisuuksia sosiaalisten teemojen tai eksistentiaalisten merkitykseen liittyvien kysymysten äärellä.

Tämä artikkeli käsittelee ikäihmisten kokemuksia PTV toiminnasta erään pääkaupunkiseudulla sijaitsevan sairaalan ryhmätoiminnassa. Tutkimustehtävänä vastaan kysymykseen: millaisia elämän merkityksellisyyden haasteisiin liittyviä eksistentiaalisia kysymyksiä osallistujat tuovat esille keskusteluissa? Lopuksi pohdin, mitä erityispiirteitä teknologia tuo eksistentiaalisten kysy-

mysten käsittelyyn. Tutkimuksellinen tieto ikääntyvien merkityksellisyyden kokemuksesta on ensiarvoisen tärkeää. Vain tunnistamalla, mitkä tekijät luovat syvimät merkityksen lähteet, voidaan tukea ikääntyvää elämään merkityksellistä elämää myös iän karttuessa (MacKinlay, 2017).

Tutkimuksen kysymyksenasettelu on poikkeusteollinen, mutta tässä artikkelissa tarkastelen tutkimustehtävää osana teologista tutkimusta. Yhtenä käytännöllisen teologian peruselementtinä voidaan pitää eletyn uskonnollisuuden analyysiä: tutkimuksen kohteeksi asettuu se, miten yksilön maailmankuva – uskonnollinen tai sekulaari – vaikuttaa arkielämään, tapoihin ja merkityksen kokemiseen (Ganzevoort & Bouwer, 2007:148–150). Merkityksen rakentaminen on subjektiivinen tapahtuma, jonka avulla ihminen luo elämäntarinastaan koherenttia kokonaisuutta; ihmisten kokemuksia elämän merkittävyyydestä (significance) ja merkityksestä (meaning) voidaan pitää yksilön henkilökohtaisen teologian ilmaisuina (Ganzevoort, 2004; Tromp & Ganzevoort, 2009). Teologisessa tutkimusperinteessä lähestymistä kutsutaan termillä ”teologiaa alhaalta käsin” (de Bary, 2003, *theology from below*).

Eksistentiaalinen merkityksellisyys teologisen tutkimuksen kohteena

Eksistentiaalinen merkityksellisyys muodostuu niistä asioista, joilla henkilö järjestelee ja rakentaa omaa elämän todellisuuttaan mielekkääksi. Ihmiselle merkitykselliseksi muodostuvat omat arvot, keskeiset uskomukset ja rituaalit, joilla merkityksellisyyden kokemusta vahvistetaan (DeMarinis, 2011). Ikääntyvän ihmisen eksistentiaalisuudelle on olennaista, että yksilö tavoittaa kokemuksen elämän koherenssista – tunteesta, että elämässä on ollut jonkinlainen punainen lanka. Tämä koherenssin kokemus syntyy osana neuvottelua: oman elämäntarinan vaiheet kutoutuvat toisiinsa muodostan kokonaisuuden. Ikääntyvä selvittää itselleen mennyttä ja tulevaa elämää sekä suhteuttaa kokonaisuuden osaksi elämän rajallisuutta. (Ganzevoort, 2010:332–335; Ganzevoort & Bouwer, 2007.) Oman kuolevaisuuden kohtaaminen, vapaus valita, eristyisyyden ja merkityksellisyyden kokemukset voidaan nähdä eksistentiaalisten kysymysten ytimenä (Yalom, 1980).

Merkityksen haasteet ja kriisit ovat elämäntapahtumia, jotka horjuttavat yksilön kokemusta elämän merkityksellisyydestä. Ihmisen joutuessa merkityksellisyyden kriisiin, hän pyrkii etsimään uusia merkityksen lähteitä.

tä ja samalla olemassa olevien merkityksen lähteiden tärkeys korostuu (esim. Baumeister, 1991; Schnell, 2009:448; Park, 2013:360). Teologiselta kannalta merkityksen kriisit usein linkittyvät kysymykseen Jumalan sallimuksesta: Onko elämäni tapahtumille ja kärsimyksille syy? Onko Jumalalla tai transsidentillä voimaa päättää tapahtumista? Voinko muutoksen ja kriisin keskellä löytää syyn ja mahdollisuuden luottaa jumalalliseen huolenpitoon? (Tromp & Ganzevoort, 2009:206.)

Merkityksen haaste ja kriisit koettelevat usein myös ihmisen identiteettiä ja kokemusta elämän koherenssista. Identiteetin voidaan osaltaan ymmärtää syntyvän ihmissuhteiden ja jaettujen kokemusten kautta (Ganzevoort, 1998a:265). Tällöin voidaan ajatella, että kriisissä haastetuksi tulee kokemus jumalankuvallisuudesta. Kun ihminen painii minuuden arvostuksen ongelmassa, kohdentuu haaste siihen, näkeekö yksilö itseään luotuna jumalankuvallisuuteen ja -kaltaisuuteen vai kokeeko ihminen tulleen vaikeuksissa Jumalan tai transsidentin hylkäämäksi. Lähimmäisenrakkaus puolestaan kiteytyy kipeiden kokemusten jakamisen hetkellä: toivo ja merkityksellisyyden kokemus vahvistuvat, kun ihmisellä on mahdollisuus tulla kohdatuksi, kuulluksi ja hyväksytyksi äärimmäisen hädän ja kelpaamattomuuden hetkellä. (Lester, 1995:94–99; Tromp & Ganzevoort, 2009:206.)

Tutkimuksen toteutus

Tämän tutkimuksen aineisto koostuu PTV:n etäyhteyden kautta kerätyistä ryhmäkeskusteluista sekä yksilöhaastatteluista, jotka on toteutettu erään sairaalan kotikuntoutuksen asiakkaiden parissa. Tutkimusidea sai alkunsa keskustelusta sairaalan PTV-koordinaattorin kanssa: koordinaattori tiedusteli ajatuksiani siitä, miten olemassa olevaa ohjelmatarjontaa voisi monipuolistaa. Näistä lähtökohdista aloimme suunnitella eksistentiaalisen keskusteluryhmän toteutusta ja sisältöä.³ Ennen hankkeen aloittamista Helsingin yliopiston Ihmistieteiden eettisen ennakoarvioinnin toimikunta antoi lausunnon, että tutkimussuunnitelma ja hankkeen toteutus otti huomioon eettiset periaatteet. Tämän jälkeen PTV:ta tarjoavan sairaalan johtokunta hyväksyi tutkimuksen toteuttamisen ja arvioi hankkeen eettiset periaatteet.

Keskusteluryhmän teemojen valinta perustui aikaisempien tutkimusten huomioihin siitä, miten merkityksen kokeminen ikäihmisillä liittyy koherenssin tunteeseen (Tromp & Ganzevoort, 2009:206): menneisyyden, ny-

kyhetken ja tulevan on muodostettava looginen kokonaisuus, jotta kokemus elämän merkityksellisyydestä säilyy (Lester, 1995:94–99). Muistelu osaltaan vahvistaa koherenssin kokemusta ja tuottaa ikääntyvälle iloa (Ganzevoort & Bouwer, 2007). Kuoleman kohtaamisen teemat osaltaan haastavat eksistentiaalista tasapainoa (Yalom, 1980), oman elämän autonomisuus ja omien arvojen seuraaminen puolestaan vahvistavat merkityksellisyyden kokemusta (ks. Tromp & Ganzevoort, 2009). Näin keskusteluiden teemoiksi valkoituivat: minä ikääntyvänä, elämäni tässä ja nyt, oikeuteni valita, minä kuolevainen, arvoni ja maailmakuvani, elämäni käännekohtat, nuoruuteni muistot.

Ennen ryhmän käynnistymistä osallistumisesta kiinnostuneille lähetettiin kirjallisessa muodossa tutkimusilmoitus ja -suostumus. Lisäksi kokosin ryhmästä kiinnostuneet yhteiseen ns. Eettiseen ennakkokeskusteluun PTV alustalle: tarkoituksena oli, että ihmisillä oli mahdollisuus kysyä ja keskustella ryhmän luottamukseen liittyvistä asioista ennen tutkimuksen alkua. Eettinen ennakkokeskustelu osoitti, että osallistujien fyysinen toimintakyky oli monella laskenut merkittävästi. Suurimmalle osalle osallistujista tutkimussuostumuksen takaisin lähettäminen postilla olisi vaatinut avustajan apua. Tämän vuoksi päätimme paperilomakkeen sijaan nauhoittaa vapaaehtoisen tutkimussuostumuksen osana ensimmäistä ryhmäkokoontumista.

Varsinaiset tutkimukselliset ryhmäkerrat ja kolme yksilöhaastattelua tallennettiin mp4-muotoisena kuva- ja äänitiedostona. Osallistujia informoitiin tallentamisesta ennen osallistumispäätöstä. Koska mp4 -tallenteet sisältävät merkittäviä yksilönsuojaan liittyviä tekijöitä (kasvokuva on yhdistettynä osallistujan ruudulla näkyvään nimeen sekä lisäksi ryhmässä on maailmankuvaan liittyvää pohdintaa), tutkimuksen analyysi ja tulosten tulkinta kohdentuu ainoastaan aineistosta muodostettuihin tekstilitteraatteihin.

Tutkimukseen osallistuneet henkilöt olivat syntyneet 1920- ja 1930-luvuilla. Suurin osa heistä oli yli 90-vuotiaita, sillä aineistonkeruu tapahtui keväällä 2017. Anonymiteetin turvaamiseksi haastateltaviin viitataan heille annetuilla kuvitteellisilla nimillä: nimet on valittu sattumanvaraisesti 1920- ja 1930-lukujen yleisimmistä suomalaisista nimistä. Lisäksi tulososiossa esitetyt lainaukset on paikannettu ryhmäkerran kokoontumisten mukaan (R1, R2...). PTV:n toimintaperiaatteiden mukaisesti keskustelukertojen pituus oli noin 45 minuuttia. Lisäksi kolme henkilöä ilmoittautui yksilöhaastatteluun. Näiden haastatteluiden keskimääräinen pituus oli noin 90 minuuttia. Vastasin itse niin ryhmäkeskusteluiden kuin yksilöhaastatteluiden toteuttamisesta. Jo-

kaisessa ryhmäkeskustelussa mukaanani oli tutkijapari: tutkijaparien asiantuntemus keskittyi vaihdelle teologiaan, oikeustieteisiin tai sosiaalitieteisiin.

Kaikki puhuttu aineisto litteroitiin, jolloin aineistoa kertyi yhteensä 110 sivua. Aineiston analyysin kohdensin litteraation myötä syntyneeseen tekstimateriaaliin. Analysoin aineiston temaattisesti hyödyntäen sapluuna-analyysiä (Template Analysis). Ensin koodasin aineiston avoimesti, jonka jälkeen järjestin koodit temaattisiksi kokonaisuuksiksi (ks. King, 2018). Toteutin koodauksen ensin kunkin ryhmäkeskustelun sisäisesti. Tämä mahdollisti sen, että teemojen kehittymistä ja jatkumoa on mahdollista seurata keskustelukertojen edetessä. Seuraavassa vaiheessa toin pääteemat yhteen ryhmäkeskusteluiden ja yksilökeskusteluiden koontina. Sapluuna-analyysi mahdollistaa osaltaan myös rinnakkaisen koodauksen sekä läpileikkaavien yhdistävien teemojen muodostamisen (King, 2018). Analyysi oli osin teoriaohjaavaa: etsin aineistosta fokusoidusti eksistentiaalisia teemoja sekä teemojen suhtautumista kokemukseen elämän merkityksellisyydestä. Taulukko 1. kokoaa aineistosta muodostuneet tässä artikkelissa käsiteltävät eksistentiaaliin kysymyksiin liittyvät pääteemat alateemoineen.

Pääteemat	Alateemat
Fyysinen heikentyminen	Toimijuuden fyysinen ulottuvuus Muuttuva kokemus minuudesta Toiseus nyky-yhteiskunnasta
Ihmisen kaipuu	Ystävän kaipaus Läheisten tuki arjessa Leskeyden kipu
Kuoleman kohtaaminen	Jokaisen luonnollinen osa Kuoleman tuoma kaipaus Jakaminen kuolemasta lasten ja lastenlasten kanssa Toiveet kuolemasta Kuoleman kohtaaminen elämän varrella Kristillisen toivon lohduttavuus

Taulukko 1. Analyysissä muodostuneet teemat.

Seuraavissa tuloslukuissa käsittelen näitä aineistosta muodostuneita päätuloksia: fyysinen heikentyminen, ihmisen kaipaus ja kuoleman kohtaaminen. Tarkastelen, millaisia eksistentiaalisia kysymyksiä teemoihin liittyi ja mitä nämä kokemukset linkittyivät elämän merkityksellisyyden kokemukseen. Artikkelin pohdintaosuudessa tarkastelen PTV:n soveltuvuutta eksistentiaalisten kysymysten jakamiseen.

Fyysinen heikentyminen merkityksellisyyden haastajana

Useimmille osallistujille fyysiset muutokset tuottivat haasteita arjessa. Osallistajat kuvaavat liikunnallisia rajoitteita, toisille kivun ollessa osa jokapäiväistä elämää. Fyysinen heikentyminen rajoittaa ja kaventaa osallistuttajien elämänpiiriä. Monella osallistujalla muutokset ovat tapahtuneet verrattain hitaasti ja näin he ovat pikkuhiljaa tottuneet elämäntilanteeseensa kuten ryhmäläiset kuvaavat ensimmäisellä keskustelukerralla:

Helena: ...ikäntyminen vaatii paljon myöskin sopeutumista.

Kaarina: No kyllä sitä on täytyneen vaan siihen tottua että ikää on tullut vaikei antais periksi

Liisa: Mie oon kyllä mielestäni aika hyvin onnistunu [sopeutumisessa], mie kävelen niin huonosti, mie en käy kö tuosa nurkalla, mulla on tuoli, mie istun siinä ja rollaattoril poljen sisälläki, ja mulla on selkävaivat pahimmat. Et mie saan olla pitkälläni, mie saan istuu mutta ei seistä eikä, et ne on vaikeuksii. (R1, s5.)

Tämä keskustelu kuvaa ikäihmisten sinnikkyyttä ja sitä, kuinka henkilöt osittain tietoisestikin pinnistelevät pitääkseen kiinni mielekkyyden kokemuksesta vastusten periksi antamista. Helena sanoittaa yhteisesti jaettua kokemusta siitä, että fyysiset muutokset osana ikääntymistä vaativat sopeutumista. Liisan antaessa esimerkin siitä, miten elämänpiiri on kaventunut, mutta kotona sillä liikkuminen on tärkeä osa arkea.

Toisinaan kivut saavat yliotteen osallistujien elämässä. Silloin merkityksellisyyden kokemus on haastettuna fyysisten rajoitusten viedessä huomion. Aikaisempi suomalainen pitkäaikaistutkimus osoittaa, että ikääntyneiden ihmisten elämänhalu pysyy samankaltaisena iän karttuessa. Ikääntyneillä naisilla kuitenkin toimintakyvyn heikkeneminen osaltaan vähentää kokemus-

ta elämänhalusta. (Read & Suutama, 2008:137.) Toimintakyky heikkenee selvästi ikävuosien karttuessa ja suurin osa yli 90-vuotiaista tarvitsee erilaisia apuvälineitä voidakseen ”elää ihmisenarvoista elämää” (Helminen ym., 2012:169). Suotuisissa tapauksissa yksilö kykenee myös suhteuttamaan laskevan toimintakykynsä oman arkeen ja arjen tavoitteisiin: tällöin yksilön on mahdollista kokea kaventunutkin arjen osallistuminen mielekkäänä ja merkityksellisenä. (Freund & Baltes, 1998.)

Helena on fyysisesti vielä muita ryhmäläisiä vetreämmässä kunnossa. Hyvä fyysinen terveys heijastuu myös tavassa, jolla hänen kokemuksessaan elämän merkityksellisyys ja tulevaisuus linkittyvät yhteen:

Liikunnan pitäisin kyllä erittäin tärkeänä asiana. Ku pääsee vapaasti liikumaan voi elää hyvin itsenäistä elämää... (R1, s5.)

Terveyshän se on se ykkösasia. Jos ei ole terveyttä, niin eipä sitä sitten paljon muutakaan tulevaisuutta voi olla. (R6, s3.)

Helenalta lainatuissa sanoissa kokemus terveydestä sisältää fyysisen ulottuvuuden lisäksi ajatuksen siitä, että on kyvykäs tekemään omaa elämäänsä koskevia päätöksiä. Lisäksi Helena kokee iloa siitä, että hyvän fyysisen kunnan vuoksi on pystyväinen käymään kaupassa ja hoitamaan asiansa.

Kokemus omien asioiden hoitamisesta oli korostuneen tärkeää kaikille osallistujille. Fyysisten rajoitusten tuodessa haastetta arjen osallisuuteen, mielen ja ajatuksen aktiivinen toiminta tuovat osallistuneille tunnetta siitä, että he ovat itse kykeneväisiä hallitsemaan elämäänsä. Vapaus valita, tahtoa ja toivoa sisältävät vahvan eksistentiaalisen ulottuvuuden (ks. Yalom, 1980:8). Silti osallistujien identiteettiin liittyvät kysymykset kohdentuvat osittain samankaltaisiin identiteetin riisumisen kysymyksiin kuin laitoshoitoon siirtyvien ikäihmisten kysymykset: Totutut elintavat, aikataulut ja osallisuus eivät aina ole itsensä valittavissa. Yksilön on sopeuduttava myös ulkopuolelta annettuihin arjen normeihin ja rutiineihin. (ks. Góthoni, 1987.) Itsensä toteuttaminen on ihmisen henkinen tarve: pienissäkin määrin mahdollisuus toteuttaa itseään luo vahvan merkityksen lähteen (ks. Schnell, 2009).

Tässä osiossa olen tuonut esille sen, miten fyysiset ulottuvuudet vaikuttavat kokemukseen elämän merkityksellisyydestä. Seuraavaksi syvennän näkökulmia siitä, miten ihmissuhteet vaikuttavat merkityksellisyyden ja merkityksättömyyden kokemuksiin.

Menetykset lisäävät yksinäisyyttä

Tämä alaluku analysoi osallistujien kokemuksia yksinäisyydestä. Yksinäisyys ja siihen liittyvät kokemukset nousevat aineistosta vahvasti esille, vaikka yksinäisyys ei varsinaisesti ollut minkään keskustelukerran teema. Kaikki osallistujat puhuvat ihmissuhteista, jotka toivat merkityksellisuuden kokemusta arkeen. Tästä huolimatta yksinäisyyden kokemus ilmenee viitenä ryhmän keskustelukerroista. Ystävän kaipuu ja sen linkittyminen yksinäisyyteen puolestaan sanoitetaan neljässä ryhmäkeskustelussa.

Osallistujat kuvaavat, miten ystävän kaipausta linkittyy nimenomaan saman ikäisen ystävän kaipaukseen. Ailin kokemuksen mukaan ystävän kaipausta sisältää ajatuksen, että uutta ystävää ei enää ole mahdollista löytää:

Minä olen vähän erakko, minä tykkään olla yksin. Kyllä mulla lapset käy joka päivä... Ehkä jollain lailla odottaakin sitten jo sitä tulemista, mut ihan tavallista tämmöstä kotihomma... Mutta ystäviä mulla ei kyllä ole... kun mä oon niin vanha jo. Ne on kaikki poistunu parhaat sydänystävät ja uusia ei enää tule... kun mä löytäisin jostakin, ei oo väliä vaiko olis mies tai nainen, se vaan, että juttelis muutaman tunnin päivässä... (R3, s4.)
Me ollaan eri planeetalta, ei me sovi tähän nykyjään, mutta mikäs tässä kun on leipää ja lämmin tupa (R3, s8).

Lainaus osoittaa, että yksin oleminen itsessään ei ollut ahdistavaa. Lausahdus osaltaan kuvaa sitä, kuinka yksin oleminen kuuluu osaksi arkea. Kuvatuksi tulee jokapäiväinen elämä, jossa lapset käyvät vuorollaan ja auttavat arjen askareissa. Kuten Aili sanoitti, moni ikäihminen koki, että heillä ei ollut henkilöä kenen kanssa jakaa ajatuksia. Ryhmään osallistuneet ikäihmiset kertoivat usean kokoontumiskerran yhteydessä, kuinka suurin osa oman ikäisistä ystäväistä on jo kuollut.

Yksilohaastatteluissa ilmenee, että joitakin ystävyys-suhteita on vuosien PTV:n käytön myötä syntynyt. Ystävyys-ylläpitoon ei kuitenkaan käytetty PTV:n tarjoamaa kuvapuhelinyhteyttä vaan perinteisempää matkapuhelinta. Osallistujat sanoittavat haasteita PTV:n tuottamassa yhteydessä, sillä kuvayhteys on mahdollista vain silloin kuin molemmat/kaikki käyttäjät ovat käynnistäneet laitteensa. Näistä lähtökohdista käsin PTV ei vaikuta mahdollistavan spontaania, dynaamista, yhteydenottoa, jonka perinteinen puhelu

itsessään mahdollistaa. Ikääntyneet kaipaavat yksinäisyyden täyttämiseen aitoa ja lämmintä ystävyyttä sekä jakamista (Tiilikainen & Seppänen, 2017:4, 12–13). Ihmissuhteet luovat vahvimman pohjan ikääntyneen elämän merkityksellisyyden kokemukselle: usein ihmissuhteet sanoitetaan sekä elämän tarkoituksena itsessään että tärkeinä elämän merkityksen lähteinä (Read & Suutama, 2008:132; Takkinen & Ruoppila, 2001b:63).

Puhuessaan yksinäisyydestä osallistujat kuvasivat toisinaan sitä, kuinka he eivät läheisissäkään ihmissuhteissa tulleet täysin kohdatuiksi:

Anneli: Yksinäisyys on aika paljon kumminkin että puhukaveria kaipais. Mutta kun nykyään tosiaan nuoremmilla, niin niillä on kiirettä ja ei ne ehdi, puhelin vaan on onneks että joka päivä soitetaan mutta ei se oikein korvaa kaikkea.

Johannes: Haluaako ne nuoret puhellakkaan meidän kanssa kovinkaan paljon, meillä on vähän jollakin tavalla erilaisia asioita, että kyllä semmonen samanikäisyys, kyllä siitä on etua sillä keinoin jollakin saa saman ikäisten kanssa keskustella, jokseenkin saman ikäisten. (R2, s7)

Kokemus yksinäisyydestä ja ulkopuolisuuden tunteesta vaikuttavat kietoutuvan toisiinsa. Yksin oleminen on omiaan muuttumaan yksinäisyydeksi silloin kun sosiaaliset suhteet jäävät kaivattua ohuemmiksi. Osallistujien kuvauksen mukaan yksinäisyyttä sanoitetaan emotionaalisenä yksinäisyytenä. Annelin kerronnassa kaipaus on yksinäisyyden keskeinen elementti. Johannes kuvaa myös sosiaalisen yksinäisyyden elementtejä kertoessaan, etteivät olemassa olevat ihmissuhteet poista yksinäisyyden kokemusta. (ks. Weiss, 1973; Tiilikainen & Seppänen, 2017:4, emotionaalisesta ja sosiaalisesta yksinäisyydestä). Tutkimukset osoittavat, että ikääntyneiden kokema yksinäisyys on luonteeltaan varsin moniulotteista (ks. Tiilikainen & Seppänen, 2017:3–6).

Ikääntyneiden suomalaisten kokemukset elämän merkityksettömyydestä linkittyvät useimmiten omaan arvottomuuden kokemukseen (28%), mutta myös kokemukset yksinäisyydestä luovat pohjan elämän merkityksettömyydelle (11%) (Takkinen & Ruoppila, 2001b:63).

Osallistujien kuvaamaan yksinäisyyteen kietoutui ajatus iän tuomasta erillaisuudesta ja ulkopuolisuudesta – kuulumattomuudesta tähän maailmaan. Ihmisen perustavanlaatuisena eksistentiaalisena tarpeena voidaan pitää tarvetta kokea kuulumuutta toisiin (belonging). Merkityksellisimmät elämän-

kokemukset ovat hetkiä, joihin liittyy asioiden yhdessä jakaminen. (Lambert ym., 2013; Stillman ym., 2009:687.) Voidaan jopa sanoa, että ihmisen selviytymiskyky on riippuvainen sosiaalisista suhteista, sillä yksinäisyys ja sosiaalinen poissulkeminen aiheuttavat vahvan kokemuksen merkityksettömästä ja tyhjästä elämästä (Park & Baumeister, 2009:250; Stillman ym., 2009). Ihmissuhteet ovat potentiaalisia suojan, turvan sekä yhteyden verkostoja (Yalom, 1980: 8–9, 423). Kuulumisen kokemuksen rikkoutuminen puolestaan vaarantaa elämän merkityksellisyyden kokemuksen (Saarelainen, 2018).

Vahva tarve merkityksellisyyden ja mielekkään osallistumisen kokemukseksi tulee esille Johanneksen kuvauksessa. Hän kertoo vahvasti jääneensä koitiin ilman toisten läsnäoloa:

Meidän pitäis päästä pois välillä täältä, en minä nyt sano vankilasta mutta kumminkin täältä seinien sisältä. Johonkin liikenteeseen, yhteiskunta ei järjestä meille, tuota tällaisia mielenvirkistystilaisuuksia. Se varmaan ajatellaan näin että tähän jotenkin kasvaa jollakin tavalla tähän yksinäiseen elämään... Edes kirkkoon ei hajeta. (R1, s9.)

Johanneksen sanoihin yksinäisyydestä liittyvät sekä sosiaalisen että emotionaalisen yksinäisyyden kokemukset kodista lähes vankilan kaltaisena paikkana, jonne hänet on unohdettu. Vaikka perheenjäsenet avustavat elämän askareissa, seuraavassa ryhmäkeskustelussa Johannes palaa ulkopuolisuuden kokemukseen ja huomauttaa, että lapsilla ja lapsenlapsilla on myös ”omat juttunsa”. Ikääntyneiden arjessa lapset ja lapsenlapset ovat tärkeitä merkityksen lähteitä, mutta omat lapset eivät suojaa yksinäisyyden kokemuksesta. (Tiilikainen & Seppänen, 2017:4, 12–15.) Johannes haastaakin sosiaaliseen yhteiskuntavastuuseen ja painottaa, että ikäihmisten hoidon, hoivan ja palveluiden tulisi olla vahvemmin järjestäytyneitä eikä hoivavastuuta voida siirtää läheisille.

Edellä kuvattu vahvistaa aikaisempaa tutkimusta, joka korostaa sitä, kuinka osallistuminen merkittävään toimintaan lisää yksilön kokemusta autonomiasta ja toisaalta läheisten ihmissuhteiden puute lisäsi merkityksettömyyden kokemusta (Read & Suutama, 2008). Ikäihmisten huonovointisuus ja eristyneisyys ovat omiaan lisäämään heidän riskiään masentua (Tiilikainen & Seppänen, 2017; Crewdson, 2016; Vaarama ym., 2010) – myös tämän tutkimuksen osallistujien kertomukset sanoittivat vahvasti, miten ystävän

kaipaus, yksinäisyys ja erilaisuuden kokemus horjuttavat elämän merkityksellisyyttä.

Leskeyden kipu

Useat ryhmään osallistuneet ikäihmiset olivat leskiä: jakamisen tarve menetyksestä näyttäytyy vahvana ja he kertovat leskeksi jäämisestään useaan otteeseen. Lisäksi kolme osallistujaa kuvaa toimineensa puolisonsa omaishoitajina ennen kuolemaa. Tämä alaluku analysoi osallistujien kerrontaa ja kokemuksia leskeydestä.

Oman puolison kuoleman kuvataan sisältävän käsin kosketeltavaa kipua vielä vuosienkin jälkeen. Ryhmäkeskusteluissa kaipaus ja rakkaus puolisoa kohtaan sanoitetaan vahvasti kuten seuraavat katkelmat osoittavat:

Johannes: Siitä tulee 11 vuotta kun vaimoni kuoli, ja siitä lähtien minä oon yksin eläny... vielä sanon, että minä olisin hyvin mielellään hoitanu vielä sittenkin eteenpäin, että en mä vielä ois antanut sitä pois. (R2, s6.)

Aili: Meillä oli ihana avioliitto ja ihana oli nuoruus ja kaikki vaikka sodassa hän oli, haavoittu ja semmonen... hyviä kavereita oltiin koko aika, mutta nythän sitä kaveria ois tarvinnu. Mitä varten se nykästiin pois? (R3, s5.)

Marjatta: Kymmenen vuotta siitä on kulut ja mä oon yksin asunut ja 60 vuotta me oltiin naimisissa. Miehen kuolema on järkyttänyt. Vielä muistuu mieleen... en siitä pääse eroon oikeen ikinä. (R3, s8.)

Puolison kuolema katkaisee yhdessä jaetun elämän. Puolison jättämä tyhjä paikka liittyy läheisesti myös aiemmin käsiteltyyn yksinäisyyden teemaan: enää ei ole kumppania, jonka kanssa jakaa arkea ja tehdä asioita yhdessä. Vaikka kuolemaa olisi edeltänyt pitkä sairaus tai vaativa omaishoidonjakso, ei omasta elämänkumppanista olisi haluttu luopua. Puolison kuoleman jättää kokemuksen emotionaalisesta yksinäisyydestä. Toisinaan iäkkään puolison hoitaminen voi tuntua jopa elämän tärkeimmältä tehtävältä. (Tiilikainen & Seppänen, 2017:8.) Ikääntyneet ihmiset, jotka ovat toimineet puolisonsa omaishoitajina ennen kuolemaa kokevat puolison kuoleman jälkeen yksinäisyyttä, surullisuutta, masentuneisuutta sekä monenlaisia fyysisiä oireita, kuten ruokahaluttomuutta ja unettomuutta (Grande & Keady, 2011:162). Merkityksellisen ihmissuhteen menetys on omiaan luomaan

ikäihmisessä tyhjyyden tunnetta (Reker ym., 1987). Puolison kuolemaa on pidetty yhtenä mahdollisena selittäjänä sille, että osalle ikääntyvistä kokemus elämän tarkoituksellisuudesta vähenee (Read & Suutama, 2008:136); leskeytymisen myötä kokemus omasta elämänlaadusta laskee (Vaarama ym., 2010).

Vielä vuosikymmenen jälkeen elämänkumppanin kuolema herättää osallistujissa miksi-kysymyksiä sekä järkytyksen tunteita. Miksi-kysymykset jäävät ilmaan, ne jäävät vastausta vaille. Kysymykset linkittyvät tiiviisti teodikean ongelmaan: Miksi Jumala sallii tällaista? Kysymykset haastavat kokemuksen elämän merkityksellisyydestä ja mielekkyydestä. Ihmisellä on perusluotaava tarve kokea elämässä tasapaino, koherenssi. Silloin kun luottamus hyvään Jumalaan ja elämän järjestykseen horjuu, kokemus elämän merkityksellisyydestä joutuu vaakalaudalle. (Ganzevoort, 2010:334, 336; Tromp & Ganzevoort, 2009.) Jos yksilö ei kykene näkemään elämässään punaista lankaa vaan elämä näyttäytyy täysin ennalta-arvaamattomalta, kokemus epävarmuudesta ja merkityksettömyydestä lisääntyy (Stillman & Baumeister, 2009).

Useat peräkkäiset menetykset lisäävät yksinäisyyden tunnetta (Gott ym., 2011; Grande & Keady, 2011). Ikääntyvän relationaalinen verkosto kapenee, kun läheiset kuolevat: ikääntynyt menettää ihmisiä, joiden kanssa on tottunut jakamaan elämän isoja kysymyksiä. Tällöin haastetuksi tulee myös oman elämäntarinan tasapaino: kenen kanssa voin enää jakaa kokemuksiani? (Ganzevoort, 2010:335–336.) Kuoleman kohtaaminen linkittyy eksistentiaaliseen ristiriitaan yksinäisyydestä, sillä lopulta ihminen on yksin sekä syntyessään että kuollessaan. Ihminen pyrkii luontaisesti pysymään ihmissuhteissa kiinni, jotta eksistentiaalinen tasapaino säilyisi. (Yalom, 1980:9.)

Tämän tutkimuksen osallistajat kuvaavat myös hiljalleen toipumista puolison kuolemasta. Vaikka vuosienkin jälkeen miksi-kysymykset jäävät ilmaan, ryhmäkeskusteluissa nousee myös selviytymisprosessissa tapahtuva muutos: ”vuosi siinä pahimmassa sitten meni, sitten tuli kevät... (Helena)”. Ne osallistajat, jotka jakoivat ajatuksiaan puolisonsa kuolemasta, jakoivat yhteisen kokemuksen myös siitä, kuinka elämä hiljalleen saa uudelleen muotonsa ja arjen toimet alkavat jälleen tuntua mielekkäämmiltä. Myös aikaisemmat tutkimukset ovat raportoineet, että vaikeuksista huolimatta ikääntyneet ihmiset vaikuttavat selviytyvän puolison kuolemasta usein melko hyvin: osa leskistä kuvaa puolison kuoleman jälkeen stressin ja ahdistuksen vähentyvän sekä oman itsetunnon kohoavan (Grande & Keady, 2011:162).

Elämäntarinan näkökulmasta ihmisen identiteettiä kuvataan tarinalinja-
na, jonka kriisi väliaikaisesti katkaisee tai tipauttaa ikään kuin ”pois raiteil-
taan”. Suotuisan selviytymisprosessin myötä tarinalinja palautuu kriisiä edel-
täneelle tasolle. (Ganzevoort, 1998b:284.) Kun yksilön tarinalinja kutoutuu
puolison tarinaan elämän mittaisena kudelmana, kysymykseksi tuntuu jäävän:
miten tarinalinja enää ikinä voisi palautua samaan? Olennaista onkin ymmär-
rys, ettei elämänkriisiä itsessään tarvitse kokea merkitykselliseksi. Toipumi-
sessa on kyse prosessista, jonka myötä eri elämän merkityksellisyyden lähteet
hiljalleen elpyvät. (ks. Saarelainen, 2017:51–53.)

Kuolevaisuuden kohtaaminen osana elämäntarinaa

Oman kuoleman luonnollisuus on ryhmäläisten keskuudessa jaettu kokemus,
johon tämä alaluku perehtyy. Vaikka puolison kuolema nostaa vielä monen
osallistujan kyöneleet silmiin, omaan kuolemaansa osallistujat suhtautuvat
varsin neutraalisti. Pääteemana kuolevaisuuden kohtaaminen muodostui
useasta osa-alueesta: tässä aluvuussa analysoin niitä kuoleman kohtaamisen
kysymyksiä, jotka vaikuttivat osallistujien ajatuksiin omasta kuolemastaan.

Kuolemaan valmistautuminen käsittää sekä itsenäisen kuolemaan valmis-
tautumisen että keskustelut aiheesta omien lasten kanssa. Osallistujilla on
erilaisia kokemuksia siitä, ovatko heidän lapsensa valmiita keskustelemaan
kuolemasta heidän kanssaan. Eroavaisuuksia lasten valmiudesta keskusteluun
löytyi myös oman perheen sisältä. Eroavaisuuksia on myös siinä, miten he
itse kokivat voivansa valmistautua kuolemaan kuten seuraavasta dialogista
käy ilmi:

Helena: No, ensinnäkin kaikkien ihmisten elämänskaareenhan se kuolema
kuuluu ehdottomasti. Mä oon monesti ajatellut siitä asiasta sillä tavalla,
että siinä suhteessa me ollaan kaikki tasa-arvoisia, koska se on kaikilla
edessä joskus... Sekin on varmaan ihana asia, että ihminen ei tiedä ennak-
koon sitä omaa kuolemaansa...

Aili: Siitä mä Helena sanon vastaan. Ois hyvä, jos osais varautua siihen,
monikin ihminen, osais siihen varautua siihen kuolemaan, jos sen tietäis,
että nyt se tulee.

Helena: No milläs tavalla siihen sitten voi varautua?

Aili: No tottakai täytyy ymmärtää mitä tekee... jos sulla omatuntos soi-

maa koko ajan, niin sen tiedät, että pelkää sitten. Mutta jos et mitään pahaa tee, niin et kai sitten pelkääkään. (R5, s.3.)

Osallistujien välinen keskustelu osoittaa, että osallistujilla on erilainen näkemys siitä, miten kuolemaan voi valmistautua tai voiko siihen yleisesti ottaen valmistautua. Keskustelu kohdentuu eksistentiaalisen pohdinnan ja kysymysten ytimeen: mitä minulle kuolevaisuus merkitsee, miten minä siihen valmistaudun. Aili nostaa esiin sovituksen tekemisen ja omantunnon puhautauden. Helena puolestaan ajattelee, että kuolemaan ei voi varautua: varautumattomuus tekee kuolemasta jollakin tapaa ystävällisemmän, tasa-arvoisen. Molemmat osallistujat jakavat kristillisen maailmankuvan, mutta kuoleman kohtaamisessa se näyttäytyy erilaisena. Vaikka osallistujien näkemykset kuolemaan valmistautumisesta erosivat toisistaan, jaettuja kokemuksia yhdistää ajatus kuoleman luonnollisuudesta sekä siitä, että omaa kuolemaa ei pidetty pelottavana tai ahdistavana.

Jakaessaan elämäkokemuksiaan, osallistujat kertovat kokemuksistaan kuoleman kohtaamisesta erilaisissa elämänvaiheissa: sotavuosina kuolema näyttäytyy osana elettyä elämää. Kuoleman suru on näytellyt oman osuutensa jo lapsuudesta alkaen. Lisäksi kaikki ryhmään osallistuneet henkilöt ovat sitä mieltä, että kuolemasta voi puhua myös PTV:n kaltaisessa ympäristössä:

Helena: Tässähän voidaan puhua elämän kaikista asioista.

Liisa: Erittäin mukava keskustella [myös kuolemaan liittyvistä asioista].

Aili: Se minun mielestäni on erittäin kiva. Ja kun nyt ei puhuta mistään kaiken maailman koneista ja vempelistä, mistä ei ymmärrä hölkäsen pöläystä. Että lisää vaan. (R5, s.8-9.)

Kuolemasta puhuminen tuntuu osallistujille helpolta keskusteluaiheelta, jossa heidän ei tarvitse pinnistellä oman ymmärryksensä kanssa. Kuolema on osa ihmiselämän arkea: kuoleman kohtaaminen elämän eri vaiheissa linkittyy vahvasti eksistentiaaliisiin kysymyksiin: PTV näyttäytyy luonnollisena kanavana ajatusten ja kysymysten pohdintaan. Osallistujien kuvaukset kuolema-puheen luonnollisuudesta vahvistavat aikaisempien selvitysten löytöjä, joiden mukaan ikääntyvät suomalaiset vaikuttavat suhtautuvan kuoleman lähestymiseen verrattain positiivisesti eikä kuoleman lähestyminen erityisemmin pelota heitä (esim. Takkinen & Ruoppila, 2001b:60, 63–65.).

Keskustelut kuolemasta kietoutuvat oman kodin ympäristöön. Ryhmäkeskusteluissa ilmenee, että monet ovat asuneet nykyisessä kodissaan yli 30 vuoden ajan, toiset jopa yli 40 vuotta. Koti on ympäristö, jossa kuoleman toivottiin tapahtuvan: kuolinhetkeltä toivotaan, että oman kodin rauhassa ”saisi vaan nukkua pois”. Osallistujat kertovat, että heille ei ole merkitystä olisivatko he kuolinhetkellään yksin vaiko jonkun kanssa, kunhan he vain saisivat olla omassa kodissaan. Aili kuvaa ajatuksiaan seuraavasti:

Odotellaan uutta elämää. Odotellaan uutta elämää jos ois parempi, mää sitä oon kyllä ajatellu kyllä että en mää kuolemaa pelkää. Mut ku se loppu tulee, niin kuka on vastassa? (R1, s5)

Uuden elämän kaipaus sisältää vahvan toivon jälleen näkemisestä. Aili palaa toistuvasti läpi ryhmäkeskusteluiden pohtimaan ”kuka on vastassa?” Puheessa hän palaa lapsuuteen sekä toivoo siitä, että tapaisi vanhempansa uudelleen. Tämän tutkimuksen osallistujille perinteinen kristillinen toivo jälleennäkemisestä on vahva ankuri elämään, joka jatkuu vielä kuoleman jälkeen. Kristityn toivo jälleennäkemisestä luo pohjan kokemukselle, jossa kuolema näyttyy vain maallisen elämän päättymisenä, jälleennäkemisen toivon antaen merkityksellisyyttä, joka ulottuu tästä ajasta tuonpuoleisuuteen. (esim. Lester, 1995.) Ikääntyneille suomalaisille uskonto on elämän tärkein voimälähde; uskonnon merkitys on naisilla vielä suurempi kuin miehillä. Lisäksi uskonnon merkitys elämän voimälähteenä korostuu iän myötä. (Read & Suutama, 2008:134–135.)

Vaikka oman kuoleman kohtaaminen on suuri eksistentiaalinen kysymys ja elämän merkityksellisyyden haastaja (Yalom, 1980), tämän tutkimuksen osallistujat osoittivat, että oman kuolevaisuutensa kanssa on mahdollista tulla sinuiksi. Oman kuoleman hyväksymistä voidaan pitää myös osana ikääntyvien suomalaisten kuoleman kulttuuria: ikäihmisten ajatukset kuoleman luonnollisuudesta ovat ikääntyneiden joukossa olleet hyvin pitkään samankaltaisia (Takkinen & Ruoppila, 2001b:67). Ikääntyvällä on tarve neuvotella oma elämäntarinansa suhteessa myös kuolemanjälkeiseen. Perinteisesti uskonnolliset traditiot ovat antaneet selityksiä kuolemanjälkeisestä. Kun oma eletty tarina on sopusoinnussa maailmankuvan sekä kuolemanjälkeisten näkemysten kanssa, yksilön on mahdollista hyväksyä maallisen elämän rajallisuus. (Ganzevoort, 2010:334.)

Osallistujien elämä ei kuitenkaan ole passiivista kuoleman odottamista kuten Johannes muistuttaa: ”ei ne yksinomaan odota kuolemaa vaan haluais elää sen loppuun sen elämän” (R2, s7). Osallistujilla on halu ja tarve elää mahdollisimman täyttä elämää – kotona – loppuun asti.

PTV eksistentiaalisen pohdinnan tilana

Tässä artikkelissa olen tarkastellut, millaisia eksistentiaalisia teemoja ikäihmiset tuovat esille PTV:n keskusteluympäristössä sekä toiseksi sitä, miten geronteknologia soveltuu eksistentiaalisten kysymysten tarkasteluun.

Tutkimus osoitti, että koti oli osallistujille samalla hyvin rakas, mutta toisinaan se koettiin ahdistavan rajoittuneeksi. Osallistajat kuvasivat fyysisten rajoitusten tuovan kokemuksia eristyneisyydestä. Fyysisen toimintakyvyn laskiessa valinnan mahdollisuus ja päätöksenteko omasta elämästä tuntuivat korostuneen tärkeiltä. Tutkimushenkilöt kävivät läpi yksinäisyyden ja osallisuuden ristiriitaa. Kaipaus yhteyteen ja ystävyteen sanoitettiin vahvasti. Toisaalta aktiiviset suhteet omiin lapsiin ja lapsenlapsiin toivat arkeen ja elämään kokemusta merkityksellisyydestä. Läheiset ihmissuhteet toivat lohtua, vaikka ystävän kaipaus jää täyttymättä. Kapenevassa elämän horisontissa merkitykselliseksi muodostui kokemus oman elämän kulkuun liittyvästä päätöksen teosta, mahdollisuudesta tulla kuulluksi, osallisuudesta – edes joskus – oman kodin ulkopuolisiin tapahtumiin.

Tulosten asettaminen teologiseen perspektiiviin osoittaa, että merkityksen kokemus ja sen haasteet olivat moninaisia. Osallistajat käsitelivät teemoja omasta hauraudesta, elämän muutoksista ja menetyksistä, yksinäisyydestä sekä ikuisen elämän odotuksesta. Osallistujien sanoituksissa hyväksytyksi tulemisen kokemus tuntui olevan eksistentiaalisten kysymysten takana. Kelpaanko minä vaikka olen näin vanha, erilainen, jollakin tapaa raihnainen? Kyseenalaiseksi ei niinkään joutunut jumalallinen rakkaus vaan lähimmäisen kaipaus. Kysymys hyväksytyksi tulemisesta kohdentui ennen kaikkea lähimmäisenrakkauteen: Kuka jakaa minun kokemukseni? Ymmärtääkö minua kukaan? Olenko enää rakastamisen arvoinen? Iän tuoman muutokset haastoivat yksilön kokemuksen luotuisuudesta jumalankuvallisuuteen ja -kaltaisuuteen.

Keskusteluryhmään osallistuneiden kokemuksista kävi ilmi, että kuolemaa odotettiin osana normaalia ikääntymisen prosessia. Heille koti on ensisijainen paikka ikääntyä, elää ja kuolla. Kristillinen maailmankuva korostui

ja ajatuksiin kuolemasta yhdistyivät toivo iankaikkisesta elämästä sekä toivo edesmenneiden rakkaiden jälleennäkemisestä. Osallistujille kuolema oli tullut jokapäiväiseksi eikä siitä puhuminen tuntunut ollenkaan hankalalta. Tutkimukseni huomiot vahvistavat aikaisempia tutkimustuloksia siitä, etteivät ikääntyneet pelkää kuolemaa itsessään; sen sijaan mentaalinen ja fyysinen heikentyminen koetaan ahdistavana. Ikääntyvälle oman statuksen menetys ja riippuvaisuus toisesta edustavat sosiaalista kuolemaa. (Gott ym., 2011:58.)

Tässä tutkimuksessa PTV-alusta toimi tilana, jossa osallistujien oli mahdollista ja turvallista jakaa kokemuksiaan elämästä ja kuolemasta sekä tulla kohdatuiksi eksistentiaalisten teemojen äärellä. PTV:n vahvuus on siinä, että ikääntyneen ei tarvitse fyysisesti olla kovin vahvasti liikuntakykyinen voidakseen osallistua ryhmäkeskusteluihin. Osallistujien jakamat elämäkokemukset osoittavat, että PTV tilana sopii hyvin elämän suurten kysymysten käsittelyyn. Mahdollisuus osallistua ja jakaa ajatuksiaan keskusteluryhmissä vähentävät ikääntyvien kokemusta sosiaalisesta yksinäisyydestä. Monien kasvokkain kokoontuvien keskusteluryhmien haaste on kuitenkin se, etteivät ne tavoita ihmisiä, joiden toimintakyky on madaltunut siten, etteivät he pääse poistumaan kodestaan ilman apua. (Crewdson, 2016.) Kuvayhteyksien kautta jaetut keskustelut voivat tuoda helpotusta puolison kuoleman jälkeiseen tyhyyteen ja mahdollistavat vertaistuen löytämisen muista kotihoidon asiakkaista. Kuvayhteydet mahdollistavat ikääntyvälle uudenlaisen kommunikoinnin tavan, joka lisää sosiaalista kanssakäymistä ja kohentaa mielialaa. (Pietikäinen, 2013:82–83; Wessman ym., 2013:35–36; Laine, 2010:21.)

Eksistentiaalisten ja merkitysten kysymysten äärellä kuvayhteydet ovat vielä harvoin käytössä. Tutkimuksissa on kuitenkin vahvistettu, että kuvayhteydet on turvallinen tila keskustella haastavista ja raskaistakin asioista (esim. Strachan ym., 2012). Lisäksi hoitohenkilökunnan ”virtuaalivisiitit” lisäävät kotona ikääntyvien ihmisten turvallisuuden tunnetta, vähentävät kokemusta sosiaalisesta eristäytyneisyydestä ja riippuvaisuudesta sekä vahvistavat ikäihmisen itsenäisyyttä (Husebø & Storm, 2014.). Ikääntyvät puhuvat elämän isoista asioista mielellään ihmisille, jotka eivät kuulu omaan ydinperheeseen. Keskustelut elämän isoista asioista voidaan toteuttaa erilaisten teknologisten keinojen avulla: kuvayhteys tai matkapuhelin ovat molemmat ikääntyvälle luontainen tapa kommunikoida ja jakaa ajatuksiaan. (Crewdson, 2016.)

Ikääntyvien elämän merkityksellisyden teemoissa sairaalapapin, diakonin tai sosiaalityöntekijän pitämät säännölliset ryhmät toisivat kuvayhteyden

käyttämiseen uudenlaisia – eksistentiaalisia – ulottuvuuksia, jotka kenties voisivat vastata myös emotionaaliseen yksinäisyyteen sekä antaa tilan maailmankuvallisille pohdintoille. Toisaalta myös vapaaehtoiset voisivat osaltaan olla pitämässä elämänkerrallisia muisteluryhmiä tai epäformaalimpia keskusteluryhmiä. Kuvayhteydet osana kotihoitoa ja hoivaa sisältävät monenlaista, harvoin käytössä olevaa potentiaalia.

Hoivapoliittisten muutosten keskellä on löydettävä vaihtoehtoisia ja toisiaan täydentäviä tapoja kohdata ikääntyvien eksistentiaalisia kysymyksiä. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella PTV ja sen kaltaiset kuvayhteydet sisältävät paljon mahdollisuuksia. Tulosten perusteella kuvayhteyden kautta tarjottavista palveluista ei ole toistaiseksi rakennettu kokonaisuutta, joka täysin vastaisi osallistujien tarpeisiin jakaa ja tulla kuulluksi. Tämän artikkelin tulokset tukevat ajatusta, että eksistentiaalisen hoivan ja tuen tulee olla olennainen osa tulevaisuuden kotihoitoa. PTV ja kuvayhteydet mahdollistavat osaltaan ihmisen kohtaamisen hyvin syvällisellä tavalla.

Kiitokset

Kiitän Auli Vähäkangasta, Anna Mäki-Petäjä-Leinosta ja Sofia Sarivaaraa keskusteluryhmien toteuttamisesta. Laajemmasta tutkimusyhteistyöstä ja palautteen saannista hankkeen erivaiheissa kiitokset kuuluvat myös Reino Pöyhälle, Marjaana Seppäselle, Mirja Sisko Anttoselle ja Sanna Mustasaarelle.

Viitteet

- 1 Turvaranneke on kellontapainen ranneke, josta nappia painamalla voidaan kutsua apua.
- 2 PTV:ta varten asiakkailla on kotonaan omat erilliset taulutelevisiot sekä pienet pöytämikrofonit. Yhteydenpito sairaalaan/kotihoitoon tai toisiin PTV-laitteita omaaviin asiakkaisiin on mahdollista muodostamalla kuva- ja ääniyhteys laitteen välillä.
- 3 Tutkimusryhmän jäsenet eivät itse ole työskennelleet kyseisessä sairaalassa tai tunteneet ryhmiin osallistuvia henkilöitä.

Kirjallisuus

- Alastalo, H., Vainio, S. & Kehusmaa, S. (2017). Kotihoidon asiakasmäärät kasvussa, henkilöstön määrän kasvu ei kaikissa maakunnissa seuraa perässä. *THL*. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-899-9> – Viitattu 1.11.2018.
- Baumeister, R. (1991). *Meanings of life*. New York: Guilford Press.
- Crewdson, J.A. (2016). The effect of loneliness in the elderly population: A review. *Healthy Aging & Clinical Care in the Elderly*, 8, 1–8.
- de Bary, E.O. (2003). *Theological reflections. The creation of spiritual power in the information age*. Minnesota: Liturgical press.
- DeMarinis, V. (2011). Philosophy's role for guiding theory and practice in clinical contexts grounded in a cultural psychiatry focus: A case study illustration from southern Norway. *WCPRR*, 6(1): 75–83.
- Erikson, E.H. (1994). *Identity and the life cycle*. New York: W.W. Norton & Company.
- Freund, A.M. & Baltes, P.B. (1998). Selection, optimization, and compensation as strategies of life management: Correlations with subjective indicators of successful aging. *Psychology and Aging*, 13(4), 531–543.
- Ganzevoort, R. (1998a). Religious coping reconsidered part one: An integrated approach. *Journal of Psychology and Theology*, 26(3), 260–275.
- Ganzevoort, R. (1998b). Religious coping reconsidered part two: A narrative formulation. *Journal of Psychology and Theology*, 26(3), 276–286.
- Ganzevoort, R. (2004). What you see is what you get. Social construction and normativity in practical theology. – J.A. van der Ven & M. Scherer-Rath (toim.), *Normativity and empirical research in theology*. Leiden: Brill, 17–34.
- Ganzevoort, R. (2010). Minding the wisdom of ages. *Practical Theology*, 3(3): 331–340.
- Ganzevoort, R.R. & Bouwer, J. (2007). Life story methods and care for the elderly. – H.-G. Ziebertz & F. Schweitzer (toim.), *Dreaming the land. Theologies of resistance and hope*. Münster: LIT, 140–151.
- Gothóni, R. (1987). *Pitkääikäissairaana vanhuksen maailma ja uskonnollisuus*. Diss. Helsinki: Suomalainen teologinen kirjallisuusseura.
- Gott, G., Ibrahim, A.M. & Binstock, R.H. (2011). The disadvantaged dying: ageing, ageism, and palliative care provision for older people in the UK. – M. Gott & C. Ingleton (toim.), *Living with ageing and dying; Palliative and end of life care for older people*. Oxford: Oxford University Press, 52–62.
- Grande, G. & Keady, J. (2011). Needs, access and support for older carers. – M. Gott & C. Ingleton (toim.), *Living with ageing and dying; Palliative and end of life care for older people*. Oxford: Oxford University Press, 158–169.
- Greenhalgh, T., Procter, R. Wherton, J., ym. (2012). The organising vision for telehealth and telecare: discourse analysis. *BMJ Open* (4). <http://bmjopen.bmj.com/content/2/4/e001574.long> – Viitattu 20.10.2018.
- Hammar, T., Vainio, S. & Sarivaara, S. (2017). Kotihoidossa käytettävän teknologian kirjo on laaja, mutta kaikkia mahdollisuuksia ei vielä hyödynnetä. *THL: Tutkimuksesta tiiviisti 2017_027*. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-912-5> – Viitattu 1.11.2018.
- Helminen, S., Sarkeala, T., Enroth, L., Hervonen, A. & Jylhä, M. (2012). Vanhoista vanhimpien terveys ja elämäntilanne – tuloksia vuoden 2010 Tervaskannot 90+ -tutkimuksesta. *Gerontologia*, 26(3), 162–171.
- Husebø, A.M.L. & Storm, M. (2014). Virtual visits in home health care for older adults. *The Scientific World Journal*, 2014(ID 689873). <https://doi.org/10.1155/2014/689873> – Viitattu 1.11.2018.
- Kauppinen, K. (2015). ”Työ on henkireikä” – työssäkäyvän läheisen kuolema, suru ja siitä selviäminen. – K. Kauppinen & M. Silfver-Kuhalaampi (toim.),

- Läheis- ja omaishoiva – työssä jaksamisen ja jatkamisen tukeminen.* Sosiaali-tieteiden laitoksen julkaisuja 2015:12, 95–132. https://omaishoitajat.fi/wp-content/uploads/2017/11/Tössäkäynti-läheis-ja-omaishoiva_Kaisa-Kauppinen.pdf – Viitattu 1.11.2018.
- Kettunen H.-L. & Sääsäkilähti, L. (2016). “*Se on semmonen hyvä kaveri*” – *Palvelu TV käyttäjän silmin.* Opinnäytetyö, Sosiaalialan koulutusohjelma: Savonia-ammattikorkeakoulu.
- King, N. (2018). Thematic analysis in organisational research. – C. Cassell, A.L. Cunliffe & G. Grandy (toim.), *Sage handbook of qualitative business and management research methods*, luku 14. London: Sage.
- Laine, H. (2010). *Kotihoidon vastuuvoitajien kokemuksia interaktiivisesta yhteydenpidosta asiakkaan kotona.* YAMK Opinnäytetyö, Sosiaali- ja terveystieteiden kehittäminen ja johtaminen, Metropolia-ammattikorkeakoulu.
- Laitinen, H. & Uotinen, V. (2015). *Palvelu TV:n avulla ohjatun liikunnan vaikuttavuus sotainvalideihin.* Opinnäytetyö, Vanhustyön koulutusohjelma: KYAMK.
- Lambert, N.M., Stillman, T.F., Hicks, J.A., ym. (2013). To belong is to matter: Sense of belonging enhances meaning in life. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 39(11), 1418–1427.
- Lester, A.D. (1995). *Hope in pastoral care and counseling.* Louisville, Kentucky: Westminster John Knox Press.
- MacKinlay, E. (2017). *The Spiritual Dimension of Ageing.* London: Jessica Kingsley Publishers.
- Park, C. (2013). Religion and meaning. – R. Paloutzian & C. Park (toim.) *Handbook of the psychology of religion and spirituality*, 2. painos. New York: The Guildford Press, 357–379.
- Park, J. & Baumeister, R.F. (2015). Social exclusion causes a shift toward prevention motivation. *Journal of Experimental Social Psychology* 56, 153–159.
- Piau, A., Campo, E., Rumeau, ym. (2013). Aging society and gerontology: A solution for independent living? *The Journal of Nutrition, Health & Aging*, 18(1), 97–112.
- Pietikäinen, J. (2013). *Teknologian hyväksyminen ja käyttö kotihoidossa: Kotihoidon asiakkaiden näkemyksiä videoneuvotteluteknologian käytöstä.* Pro gradu -tutkielma, Tieto- ja palvelutalouden laitos. Aalto Yliopisto.
- Read, S. & Suutama, T. (2008). Elämän tarkoituksellisuuden muutokset iäkkäillä ihmisillä 16 vuoden pitkäaikaisessa tutkimuksessa. *Gerontologia*, 22(3), 130–139.
- Reker, G.T., Peacock, E.J. & Wong, P.T. (1987). Meaning and purpose in life and well-being: a life-span perspective. *Journal of Gerontology*, 42(1), 44–49.
- Saarelainen, S.-M. (2017). *Meaningful life with(out) cancer – Coping narratives of emerging Finnish adults.* Diss. Helsinki: Unigrafia.
- Saarelainen, S.-M. (2018). Lack of belonging as disrupting the formation of meaning and faith. Experiences of youth at risk of becoming marginalized. *Journal of Youth and Theology*, 17(2), 1–25.
- Schnell, T. (2009). Sources of meaning and meaning in life questionnaire (SoMe): Relations to demographics and well-being. *The Journal of Positive Psychology*, 4(6), 483–499.
- Strachan, M., Gros, D.F., Yuen, E., ym. (2012). Home-based telehealth to deliver evidence-based psychotherapy in veterans with PTSD. *Contemporary Clinical Trials*, 33(2), 402–409.
- Stillman, T.F. & Baumeister, R.F. (2009). Uncertainty, belongingness, and four need for meaning. *Psychological Inquiry*, 20, 249–251.
- Stillman, T.F., Baumeister, R.F., Lambert, N.M., ym. (2009). Alone and without purpose: Life loses meaning following social exclusion. *Journal of Experimental Psychology*, 45, 686–694.
- Takkinen, S. & Ruoppila, I. (2001a). Meaning in life as an important component of functioning in old age. *The International Journal of Aging and Human Development*, 53(3), 211–231.

- Takkinen, S. & Ruoppila, I (2001b). Meaning in life in three samples of elderly persons with high cognitive functioning. *The International Journal of Aging and Human Development*, 53(1), 51–73.
- THL. (2016). Hoidon järjestäminen. <https://www.thl.fi/fi/web/ikaantyminen/elaman-loppuvaiheen-hoito/hoidon-jarjestaminen> – Viitattu 1.11.2018.
- Tiilikainen, E. & Seppänen, M. (2017). Lost and unfulfilled relationships behind loneliness in old age. *Ageing & Society*, 37(5), 1068–1088.
- Tromp, T. & Ganzevoort, R.R. (2009). Narrative competence and the meaning of life. Measuring the quality of life stories in a project on care for the elderly. – L.J. Francis, M. Robbins & J. Astley (toim.), *Empirical theology in texts and tables. Qualitative, quantitative and comparative perspectives*. Leiden: Brill, 197–216.
- Vaarama, M., Siljander, E., Luoma, M.-L., ym. (2010). 80 vuotta täyttäneiden koettu elämänlaatu. – M. Vaarama, P. Moisio & S. Karvonen (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2010*, 150–166. THL. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085398> – 1.11.2018.
- Vanhuspalvelulaki 980/2012. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980> – Viitattu 26.10.2018.
- Weiss, R. (1973). *Loneliness: The experience of emotional and social isolation*. Cambridge: MIT Press.
- Wessman, J., Erhola, K., Meriläinen-Porras, S, ym. (2013). *Ikääntynyt ja teknologia – Kokemukseni teknologian käytöstä*. KÄKÄ-TE –tutkimuksia 2/2013. <http://www.ymparisto.fi/download/noname/%7B6E-FA4966-8410-4428-BDE9-927FE-356754D%7D/105629> – Viitattu 26.10.2018.
- Yalom, I.D. (1980). *Existential Psychotherapy*. New York: Basic Books.

☞ Nuortuuko vanhakin uudella käännöksellä? Caspar Zieglerin diakonihistorian englanninnoksen merkitys suomalaiselle virkakeskustelulle

Tiivistelmä

Muutama vuosi sitten Concordia -painotalo julkaisi käännöksenä Caspar Zieglerin teoksen *The Diaconate of the Ancient & Medieval Church*. Alkuperäinen latinaksi vuonna 1678 julkaistu teos tarkastelee, mitä tehtäviä diakonit hoitivat varhaisesta kirkosta aina reformaatioon asti. Laajalla, viittauksia ainakin 500 lähdeteokseen sisältävällä teoksella voi olla erityistä annettavaa nykyiseen suomalaiseen virkakeskusteluun. Tätä tarkastellessaan artikkelin kirjoittaja päätyy kaksijakoiseen tulokseen. Varhaisen kirkon sitaattien saattaminen nykylukijalle luettavaksi avaa uusia ikkunoita ja täydentää kuvaa diakonien varhaisista työtehtävistä ja kirkon virkarakenteesta. Samalla analyysissä käy ilmi, että Zieglerin ajoista on lähdekritiikki kulkenut aimo askelin eteenpäin. Vaikka teos antaa paljon virikkeitä, niitä ei kuitenkaan kannata kritiikittömästi ottaa mukaan suomalaiseen virkakeskusteluun. Pikemminkin teos toimii hedelmällisenä näkökulmien avaajana tuleville tutkimuksille.

Johdanto

Voiko 340 vuotta vanha kirja tuoda merkittävää valoa tai suoranaista apua suomalaiseen keskusteluun diakonian virasta? Onko vanhassa vara parempi vai voiko teologinen julkaisu yksinkertaisesti vain vanhentua? Caspar Zieglerin vuonna 1678 latinaksi ilmestyneen teoksen tuore käännös ”The Diaconate of the Ancient & Medieval Church” (Ziegler, 2014) on jo 600-sivuisen massiivisuutensa vuoksi huomiota herättävä puheenvuoro virkateologiseen

keskusteluun. Samalla se herättää nykyaikaan liittyviä kysymyksiä, jotka haastavat tutkimukseen.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakonian viran kehittämiseen liittyvissä keskusteluissa on toistuvasti pohdittu kirkon virkojen suhdetta toisiinsa. Esityksissä on punnittu mahdollisuutta kehittää erillinen diakonaatti ja tälle on haettu lähtökohtia varhaisen kirkon esikuvista. Edelliseen liittyen on yhtenä merkittävänä kysymyksenä ollut selvittää ordinaation vaihtoehtoja. Samoin on askarruttanut kysymys diakonien ja diakonisojen tehtäväkuvauksista. (Malkavaara, 2015:182–220.)

Viime vuosikymmenten ekumeenisessa keskustelussa on viimeistään Kaste-ehtoollinen–virka-dokumentin (BEM, 1982) jälkeen havahduttu siihen, että yhteys kirkkojen välillä muodostuu helpoiten paneutumalla yhteisiin juuriin. Diakonian alueella tähän on liittynyt varhaisen kirkon lähteiden uusi kriittinenkin lukeminen (Collins, 1990 ym., keskustelusta Malkavaara, 2015; Latvus, 2017). Kaikkiin näihin teemoihin Zieglerin kirja paneutuu laajasti ja perusteellisesti varhaisen kirkon aineistosta alkaen. Teoksen hyödyntämiselle näyttäisi siis olevan tilausta.

Tuoreita julkaisuja esitellään perinteisesti lukijalle alan journaaleissa muutamalla sivulla. Merkittävistä julkaisuista laaditaan myös erillisiä keskustelevia katsauksia. Caspar Zieglerin kirjan käänös on kuitenkin julkaisuna niin erityislaatuinen, että sen erityisyyden ulottuvuuksien pohdintaan ei pelkkä keskustelupuheenvuoro riitä. Reilun kolmensadan vuoden aikana on voinut syntyä sellaista tietämystä, joka tulisi ottaa huomioon kirjaa nykyaikaan sovellettaessa. Lisäksi on mahdollista, että alkuperäinen teksti ei ole lähdeteknisesti luotettava tai käänöstä ei ole tehty huolella. Siksi mainittu teos vaatii tarkkaa analyysia.

Tutkimustehtävänä tässä artikkelissa on katsoa, voiko vuosisatoja vanhasta Caspar Zieglerin kirjasta olla apua nykyhetken Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakonian viran kehittämiseen liittyvään keskusteluun. Tämä päätehtävä jäsentyy kolmeen osaan: Tarkastelen yhtäältä englanninkielisen käänöksen osuvuutta ja toisaalta tarkkailen 1600-luvulla kirjoitetun teoksen oman aikansa historiallisten lähteiden käyttöä. Kolmanneksi peilaan teoksen aineistoja nykytietämykseen vastaavista lähteistä. Tätä sovellan hermeneuttiseen pohtimiseen siitä, mikä voisi olla kirjan anti tämän hetken suomalaisessa virkakeskustelussa.

Jatkossa luon ensin taustaksi yleiskuvan teoksesta, minkä jälkeen toisena vaiheena kuvaan teoksen pääsisällön tarkaten ilmausten kääntymistä kielestä

toiseen. Ennen loppukeskustelua arvioin vielä alkukielisten lähteiden käytön luotettavuutta. Lopuksi kokoaan saatuja havaintoja kuvaten kirjan linjauksia, sen ideologiaa ja opillisia korostuksia. Näiden perusteella päädyn esittämään vastauksen aluksi esittämiini kysymyksiin.

Toisena ja kolmantena vaiheena toteuttamassani lähteiden tarkastelussa hyödynnän internetistä löytyviä lukuisia alkukielisiä versioita Zieglerin (1678) teoksesta ja hänen lähteistään. Seuraan myös alan tuoreita tekstijulkaisuja soveltuvien osin. Problematisoin tämän jälkeen systemaattisella metodilla muutamia havaintoja ja pyrin vielä asettamaan tulokset laajempaan hermeneuttiseen keskusteluyhteyteen. Hypoteesinani on, että julkaisu sisältää nykytietämysten valossa selkeitä tulkinnallisia ongelmia. Lopputulemana arvioin, missä määrin teoksesta voi katsoa olevan hyötyä suomalaiselle keskustelulle.

Varhainen luterilainen luonnostelma kirkollisesta hierarkiasta

Perusprotestanttinen luterilainen teos

Caspar Ziegler (1621–1690) oli tunnustettu Wittenbergin juridiikan professori, joka profiloitui protestanttisuuden edustajana (Appold, 2011). Hänen pätevyytensä auttoi Wittenbergin yliopiston oikeustieteen opetuksen kuuluisaksi (Sträter, 2011). Saksilaiselle ruhtinaalle omistettu latinankielinen *Casparis Ziegleri de Diaconis et Diaconissis Veteris Ecclesiae Liber Commentarius* ilmestyi vuonna 1678. Esipuhe on päivätty Dresdeniin mutta teos on painettu Wittenbergissä, luterilaisuuden kehossa. Kirjoittaja perustelee esipuheessaan teemansa vastineeksi Arnold Corvinus van Belderin vuonna 1668 julkaisemaan likimain 550 sivuiseen katolista positiota myötäilevään teokseen (Ziegler, 2014:xvi–xxii. Jatkossa pelkkä sivunumerotieto viittaa tähän englanninkokseen). Nyt oli syytä nostaa esiin se, mitä Augsburgin tunnustukseen liittyvät protestantit – siis luterilaiset – varsinaisesti ajattelevat (s. xxii).¹ Ja sen Ziegler perusteellisesti tekeekin: kun Corvinus kirjoitti diakoneista ja alidiakoneista vain kolme sivua (Corvinus, 1668:409–411), Ziegler käsittelee teemaansa 19 pääluvun ja 600 sivun edestä.

Tuoreen käännöksen kustantaja Concordia -julkaisutalo on Missouri-Synodin (Lutheran Church – Missouri Synod, LCMS) oma kustantamo ja LCMS puolestaan tunnetaan sekä opillisesti konservatiivisena kirkkokuntana (Lutheran, 2010) että suurimpana Luterilaisen maailmanliiton ulkopuolelle jääneenä luterilaisena kirkkona (Schubert ym., 2011). Kirjan julkaisija näkee

teoksen täydentävän diakoneja käsittelevää kirjasarjaansa varhaisen kirkon osalta (Weinstock, 2014). Aikaisemmin ilmestynyt Suomessakin tunnettu Jeannine Olsonin (2005) teos kertoo diakonian historiaa reformaation jälkeen ja uudempi Cheryl Naumannin (2009) julkaisu Missouri-Synodin diakonian historian.

Nyt käytössä oleva käännös sisältää lyhyen kustantajan esipuheen jälkeen varsin uskollisen käännöksen alkukielestä.² Tekstissä on kahdenlaisia lisäyksiä. Jokaisen alaluvun alkuun on nyt lisätty lyhyt otsikko. Sen pohjana on usein Zieglerin itsensä kunkin pääluvun alussa antama sisällön kuvailu, mutta toisinaan otsikossa on myös kääntäjän tai editoijan omaa korostusta: esimerkiksi alaluvun 4.1 otsikkona on ”Apostolic patterns are important” (s. 62, luvun 4 alaluku 1). Teoksen kääntäjä Richard J. Dinda laati perustekstin, jota sitten on täydennetty taustatiedoilla.³ Niinpä editoija on lisännyt jokseenkin kaikkien tekstissä esiteltyjen henkilöiden huolelliset tiedot alaviitteisiin. Paikoitellen mukana on myös informatiivista taustatietoa, esimerkiksi Nikaian toisesta konsiilista (s. 269, 12.7). Toki joitakin huomautuksia Martin Lutheriin (s. xx ja 4, 1.1), luterilaisuuteen (esimerkiksi s. 220, 9.4), Missouri-Synodiin (esimerkiksi s. 270, 12.7) ja tunnustuskirjoihin löytyy myös apparaatista. Lisäykset vain täydentävät Zieglerin tekstiä, eivät muuta sen luonnetta.

Zieglerin hahmomainen tehtävänmäärittely

Julkaisun ja tutkimuksen tarkoituksena käy yleensä ilmi teoksen johdannosta. Ziegler ei kuitenkaan anna tarkkaa tehtävänmäärittelyä. Hän vain kertoo tavoitteekseen kirkollisen hierarkian tarkastelun (s. xix). Käyden keskustelua aikalaisensa Corvinuksen teesien kanssa Ziegler korostaa, että myös protestanttien mielestä kirkollisen viran sisällä on hierarkiaa, mutta että sen aikainen virkahierarkia ei ole jumalallisen säätämukseen perustuvaa (s. xxii). Yksityiskohtana on mielenkiintoista, että väittelyssään Ziegler kiinnittää huomiota siihen, että Corvinuksen argumentaatio perustuu jo tuolloin protestanttien keskuudessa niin sanottuina pseudoisidorisina väärennyksinä tunnettuihin teksteihin. Tämä kommentti osoittaa samalla, minkälaisilla aseilla jo tuohon aikaan virkakeskustelua käytiin (s. xxv–xxvi). Tähän argumentaatioon Ziegler palaa myöhemminkin, ja siitä keskustelen laajemmin artikkelin lopulla.

Johtopäätöksensä virkakeskustelusta Ziegler esittää, ettei ”meidän Herramme” (”Savior”) tehnyt jumalallista erotusta vanhimmiston jäsenen (siis

suomalaisittain papiston, ”elder”, lat: ”presbyter”) ja piispan välillä. Hän ei myöskään antanut piispalle sellaisia tehtäviä, mitkä eivät olisi olleet sallittuja myös vanhimmiston jäsenille. Jumalainen laki (”jure divino”) ei siis sääntänyt heidän välilleen eroa (”difference”, ”differentiam”), vaan virka oli yksi. Käytyään vielä erillisessä luvussa tätä keskustelua sivukaupalla Ziegler toteaa lyhyesti, että diakonien osalta tilanne oli eri. Kukaan ei hänen mukaansa epäile, etteivätkö he olisi alusta alkaen olleet vanhimmiston jäseniä alhaisempia virkahierarkiassa. (s. xxxv, myös s. 234, 10.1). Tekstin ymmärtämistä hieman häiritsee se, että presbyteros/presbyter-sana melkein aina kääntyy ilmaisulla ”elder”, vaikka selkeämpi olisi ollut papisto. Kustantajan esipuheessa (s. xi) ja käännöksen alaviitteessä (s. xx) tähän myös kiinnitetään huomiota. Käännösratkaisun taustalla lienee Missouri-Synodin sisäistä keskustelua.⁴

Kirjan jäsentelyn logiikalle löytyy luonnonomainen perustelu esipuheesta. Kun Ziegler oli omien sanojensa mukaan ”pyörittänyt tätä ajattelua mielessään yhä uudelleen”, hän päätti esittää ajatuksensa yhtenäisenä teoksena ja julkaista ne kohdat, mitä varhaisen kirkon edustajat sanoivat diakoneista (s. xxxv). Tässä muotoilussa kirjoittaja paljastaa oman ohjelmajulistuksensa kaksi olennaista piirrettä: Kirkon virka on jumalallinen säätämys (”jure divino”), mutta sen virkanimikkeet eivät ole toisensa poissulkevia. Lisäksi diakonit ovat varsinaisen kirkollisen viran alapuolella virkahierarkiassa. Tämä näkökulma on syytä pitää mielessä, kun jatkossa tarkastelemme Zieglerin argumentaatiota.

Ziegler oli juristi. Aikansa tuoreiden lähdekritiittisten teosten avulla hän halusi argumentoida sen virkakäsityksen puolesta, jonka hän tunsu protestanttisena. Työskentelyllään hän selkeästi vastusti katolisen kirkon linjauksia – diakonin virkahan oli kyseisessä perinteessä vain välivaihe papiksi siirtymisessä. Juristina hän argumentoi juridiikalla, säädösteksteillä.

Zieglerin peruslähtökohtana olivat kanonisen lain säädökset. Siksi hän saattoi sanoa, että paavin kanonistien mukaan kirkossa on yhdeksän virkaa, mutta teologien mukaan seitsemän. Kanonistit katsoivat alimmaksi viraksi ensimmäisen tonsuurin ja ylimmäksi piispan, joka ymmärrettiin siis papista erilliseksi. Ziegler nostaa esiin kolme aikansa juristia, jotka katsovat, että ero piispan ja papin välillä ei ollut heidän voimassaan (”power”, s. 9, 1.4, ”potestate”) esimerkiksi koskien sakramenttien asettamista, vaan heidän työtehtävissään. Hieman myöhemmin hän liittyy tulkintaan, jonka mukaan papistoon (”priores”, ”hieratik”) lukeutuivat näiden lisäksi myös diakonit (s. 14, 1.8).

Muiden virkojen lukumäärää kirkko pystyi halutessaan pienentämään tai laajentamaan (s. 20, 2.13) ja näiden työtehtäviä pystyivät ylemmät virat hoitamaan, mikäli alempien virkojen hoitajia ei ollut paikalla (s. 22, 2.15).

Kuitenkin yksi jaottelu on Zieglerille tärkeä. Englantilaisen käännöksen mukaan termillä ”priest” kuvattiin yleisesti pappeja ja piispaa, mutta termillä ”minister” diakoneja (latinaksi ”sacerdos” – ”minister”). Toisinaan viimeksi mainittu kattoi myös kaikki diakoneja alemmat virat. Jaottelussa oli tässä kohden variaatioita (s. 29–35, 2.6–2.14), mutta Ziegler näkee selkeästi, että diakonit eivät ole hierarkiassa piispojen ja pappien tasolla vaan heille ainakin jollain tavalla alempia. Tässä kohden käännös häivyttää viittaukset uhripauteen ja katoliseen sacerdotaaliseen virkaan: papin virka oli varsinaisesti uhraamisen virka.

Näiden lähtökohtien pohjalta Ziegler siirtyy tarkastelemaan pääteemaansa, diakoneja ja diakonaattia. Etenemistä hän kuvaa ”metodittomaksi ja ilman järjestystä” eteneväksi (s. 24, 2.17). Tosin tämä ei tarkoita, etteikö tarkastelu olisi selkeästi jaoteltu: onhan teoksessa 19 päälukua ja niissä kaikissa lukuisa joukko alalukua. Tarkastelu myös pääsääntöisesti etenee alalukujen välillä varhaisemmasta aineistosta kohti Zieglerin omaa aikaa. Lukujen keskinäinen järjestys ei Zieglerin itsensä mielestä ole välttämättä johdonmukainen. Esityksellään hän joka tapauksessa ottaa kantaa aikakautensa keskusteluun, ja haluaa siinä nostaa esiin sen korostuksen, joka hänestä on tarpeellinen.

Diakonit monenlaisina avustajina

Diakonien perustehtävät

Saadaksemme kuvan teoksen sisällöstä ja sen merkityksestä on nyt aika seurata Zieglerin argumentaatiota läpi hänen julkaisunsa. Keskistyn osioihin, jotka ovat nykykeskustelulle olennaisia, ja sivuutan maininnalla erikseen yksilöiden muutamia analyysillemme vähemmän merkityksellisiä alalukua.

Zieglerin mukaan diakonin viran perustamisessa kerrotan Apostolien tekojen 6. luvun alussa. Hän ei tätä millään lailla kyseenalaista ja esittelee lukuisia tarkennuksia kyseisten jakeiden tulkintaan. Ziegler katsoo, ettei kyse voinut olla ordinaation sakramentista, sillä sakramenttien tulee pohjautua Jeesuksen toimintaan suoraan (s. 41–42, 3.1) – siis periluterilainen argumentaatio sakramenteista. Ensimmäisiksi diakonien tehtäviksi hän määrittää leskistä ja orvoista huolehtimisen (s. 58, 3.22). Yleisemmin tehtäväksi Ziegler

toteaa auttamistyön varsin laajassa merkityksessä: diakonit autoivat pöytäpalvelussa, johon sisältyi paitsi ruokailun yhteydessä ruuan jakamista myös avustusten (almujen) jaosta huolehtimista (s. 51, 3.13; 57, 3.21). Zieglerin mukaan diakonit vierailivat köyhien, leskien ja orpojen luona, tarkkailivat heidän kuntoaan, neuvoivat heitä, lohduttivat ja autoivat kiistojen ratkaisemisessa (s. 59, 3.23). Apostolit halusivat keskittyä sanan ja sakramenttien hoitamiseen, muita tehtäviä saivat diakonit hoitaa (s. 57, 3.21). Diakonien tehtävänkuvaukset muistuttaa siten varsin paljon 1800-luvulla syntyneitä evankelisten diakoniatyöntekijöiden toimenkuvaa.

Argumentaatiolleen Ziegler ei tässä yhteydessä juuri esitä perusteluja, yllättävää kyllä. Selvää on, että hän vastustaa diakonien toimimista ehtoollisen jakajina ja yleisessä alttaripalveluksessa. Tätä koskevia katolisen perinteen edustajia ja jatkajia hän kumoaa lukuisia. Epäselväksi kuitenkin jää, millä perusteella hän määrittelee juuri mainitut tehtävät diakonien työtehtäviksi. Esimerkiksi Ignatiuksen lausuman kumoamislogiikka on erikoinen: Kun kirjeessä trallislaisille diakoneihin yhdistetään lukuisia leiturgia-sanueen sanoja, se ei Zieglerin mukaan kerro mitä diakonit varsinaisesti tekivät jumalanpalveluksessa vaan siitä, mitä Ignatiuksen kirjeen kirjoittamisen aikana pidettiin nimenomaan ensimmäisten diakonien tehtävänä (s. 56, 3.19; Ziegleri 1678:33–34). Zieglerin mukaan diakoneja ei synnytetty pitäen mielessä heidän myöhempi toimintansa sanan julistajina, vaikka sellainen mahdollisuus saattoi apostolien mielessä välkkyäkin (s. 58–59, 3.21). Ajatusketju rakentuu varhaisen kirkon dokumenteista käytännöllisesti katsoen vain Ap.t. 6 luvun tulkintaan ja Ignatiuksen muutamaan kirjeen sanamuotojen selityksiin. Varsinainen keskustelu käydään reilun parinkymmenen 1500–1600 -luvun kirjoittajan (lähinnä juristin) kanssa, ja tällöin on varsinaisesti kysymys mainitun Raamatun luvun tulkinnasta.

Seuraavan luvun alussa Ziegler kertookin menettelylleen perustelut. Kyse on Raamatun auktoriteetista, ja apostolien esikuvallisuudesta toimijoina. Apostolien toiminta oli ”*exemplaria sacra*” (Ziegleri, 1678:37), ”*sacred patter*” (s. 62, 4.1), pyhä esikuva. Sen on asettanut jumalallinen päätös, ”*counsel*” (s. 62, 4.1; ”*divino consilio*”), joka ilmaisuna linkittyy jakeeseen Ap.t. 20: 27. Toiminta on asetettu ”*for our imitation*” (s. 63, 4.1; ”*ad imitandum proposita*”), meille seurattavaksi malliksi. Se sisältää jumalallisen normin, jonka avulla kaikkea tulevaa toimintaa tulee mitata⁵: on hyvä etsiä ensimmäisten diakonien asettamisesta diakoneiksi tekemisen mallia. Diakonit valittiin yhteistyössä paikalla olleen

seurakunnan kanssa, ei pelkästään apostolien toimintana. Tätä yhteisen valinnan periaatetta Ziegler tarkastelee omassa luvussaan (luku 4) kymmenillä – puolesta ja vastaan – esimerkeillä kautta kirkon historian (s. 63–101, 4.3–4.49). Kokonaisuutena kirjoittaja katsoo puolustavansa raamatullisuutta, kun hän pitää Ap.t. 6 lukuun ohjeena diakonien oikeasta valintamenettelystä. Tähän tekijä viittasi jo esipuheessaan todetessaan, että kirkollinen virkarakenne sellaisena kuin se tuolloin [katolisessa] kirkossa esiintyi, ei ollut jumalallisen säätämisen mukainen. Raamatun esikuvallisuutta tuli seurata tarkasti. Tosin heti seuraavassa luvussa tarkastellessaan diakonien lukumäärää hän pitää lukumäärää seitsemän kyllä mystisesti perusteltuna mutta ei ehdottoman sitovana (s. 103–104, 5.1–5.2). Tietty suhteellisuus siis kuitenkin on käytössä.⁶

Edellä esitetty osoittaa, että Zieglerin argumentaatio sekä pyrkii rakentamaan tiukasti raamatullisten normien pohjalle että ottaa myöhempiä kehityskulkuja huomioon. Tämä konkretisoituu, kun hän esittelee myöhemmässä luvussaan (luku 8) diakonin viran (”office and ministry”, ”De officio & ministerio Diaconorum in Sacris”). Johdantonaan hän toteaa aikaisemmin esitelensä sen tarkoituksenaan (s. 160, 8.1: ”purpose”; ”finem primitus”), jota varten apostolit diakoneja asettivat (”appointed”, ”constituti”). Kaikki eivät kuitenkaan pysyneet juuri näissä tehtävissä (s. 161, 8.1: ”not all who were ordained at that time lasted long in this office”). Alkuperäinen tehtävämääritys on toisin sanoen Zieglerille olennainen, mutta kirkollinen kehitys on voinut kulkea myöhemmin muualle. Asioita on voitu organisoida uudelleen järjestyksen vuoksi. (s. 237, 10.4).

Zieglerin näkemys diakonien tehtävien määrittelystä on tämän mukaan selkeästi kaksijakoinen. Yhtäältä hän tukeutuu hyvin voimakkaasti Ap.t. 6 -luvun alkuun, jota hän pitää tiukasti normatiivisena⁷ ja tarkastelee sitä laajasti ja monesta näkökulmasta. Toisaalta hän kuvaa, mitä tehtäviä on myöhemmin katsottu kuuluvan diakonin virkaan, ja hyödyntää tässä varhaiskirkollista aineistoa monipuolisesti. Kirkon oma toiminta täydentää näin Raamatun esimerkkejä. Zieglerin näkemys ordinaatiosta antaa tästä lukuisia esimerkkejä. Niinpä ordinaatioon liittyvää voitelun riittä hän ei katso tärkeäksi analysoida kovin laajalti, sillä se ei pohjautu Kristuksen tai apostolien asetukseen, mutta toisaalta sitä ei tarvitse kumotakaan: kirkko on ottanut sen käyttöön (s. 128, 6.21, ”church invented”). Myös käntenpäällepaneminen osana ordinaatiota ei pohjautu Zieglerin mukaan Raamatun käskyyn eikä Jumalan armoa ole sidottu siihen riitin osaan (s. 122, 6.13). Johdonmukaisesti hän toisaalta katsoo

kättenpäällepanemisen toki kuuluvan ordinaatioon mutta ei pidä sitä aivan välttämättömänä. (s. 124–125, 6.16)

Kirkon virkaan asettamisessa on Zieglerin mukaan selkeästi sekä jumalallisia että inhimillisiä puolia. Virkaan siirtymisessä ”meillä” (siis luterilaisilla) on sekä tehtävään valinta että ordinaatio (s. 116, 6.3). Jälkimmäinen ei korvaa edellistä: ”ordination does not cause the essence of the calling [non facit ad vocationis essentiam] but clarification of the capability on the part of the subject called”, ordinaatio ei itse synnytä vaan selkeyttää kutsumisen virkaan ja antaa kyvyn toimia virassa. (s. 121, 6.10). Johdonmukaisesti Ziegler katsoo, että diakoni voi toimia tehtävässään myös vain määräjän (s. 131–133, 6.24–6.26), koska diakonius ei ole lähtemätön merkki (”indelible mark”). Vihkimyksessä annettu tahdonilmaus on vihittävän muuttumaton lupaus (”irrevocable promise”) siitä, että haluaa pysyä kirkon virassa (”ministry”) (s. 130–131, 6.23). Vihkiminen ei Zieglerillä siten lähde vihkimyksen vaikutuksesta vaan sitä edeltävästä kutsusta (s. 122, 6.12: ”calling”, ”vocatio”), ja tässä on selkeä polemiikki katolista character indelebilis -oppia vastaan.

Zieglerin ajattelussa ordinaation toteuttaminen on perusteltua ja tarpeellista, vaikka se ei riittäen pohjaudukaan suoraan Uuteen testamenttiin. Jonkinlainen erottaminen virkaan on kuitenkin raamatullista ja pohjautuu jakeeseen Ap.t. 13:2. Siitä huolimatta toteutustavat voivat vaihdella (s. 121, 6.11), ja ehdottoman välttämättömyyden kohdatessa (s. 121, 6.12: ”of very great necessity”) virassa voi toimia myös ilman ordinaatiota. Ordinaatio vahvistaa, että kutsumus on jumallinen (vocationis confirmatio) ja antaa täten mandaatin toimia koko kirkon nimissä. Zieglerin tekstin ajankohtaistuu tässä osiossa. Kun teksti alun perin polemisoi aikansa katolisia käsityksiä, niin tekstin käännöksellä otetaan ilmeisesti kantaa myös nykyajan virkakeskusteluun USA:ssa ja muualla. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispat esittivät vuonna 2006 Ziegleristä poikkeavasti, että kirkon ”[v]irassa perimmäinen palvelija on Kristus, joka sitoutuu asettamaansa virkaan ja sen haltijoihin”. (Piispainkokous 2/2006: 4). Raportissa Kasvavaa yhteyttä (2017:201–202) todetaan vastaavasti, että vihkimyksessä Isä Jumala lahjoittaa Kristuksen oman palveluvirran (Communion, 2017:90, ”ministry”). Näissä lausumissa painopiste asettuu hieman toisella lailla kuin Zieglerillä: kyse on selkeästi Kristuksen toiminnasta vihityissä ja heidän kauttaan.

Diakonien tehtävien alkuperäinen suunta oli avustusten jakaminen, almuista huolehtiminen. Tämän Ziegler toteaa monessa kohden (s. 46, 3.4; 131,

6.24; 160–161, 8.1; 165, 8.8; 175, 8.21; 254, 11.1; 511, 17.3) liittäen ilmaisuun myös ”yhteisestä pöydästä” huolehtimisen. Hän nimenomaisesti kieltää alkuperäisenä tehtävänä alttarilla toimimisen (s. 47–51, 4.10–4.12). Tarkennuksena Ziegler toteaa ilmaisulla ”pöytä” tarkoitettavan myös köyhistä, sairaista, leskistä ja orvoista huolehtimista siten, että diakonien tuli kyetä ei ainoastaan jakamaan almuja heille vaan myös lohduttamaan heitä (s. 51, 4.13: ”comforting”; ”consolandi”). Myöhemmin kirjoittaja viittaa vielä Hieronymoksen erääseen kirjeeseen, jossa perustellaan alidiakonien tarve: diakonit olivat joutuneet erityisesti Rooman kirkossa lisätehtävien vuoksi jättämään varsinaiset tehtävät alidiakoneille, jotka nyt sitten jakelivat avustuksia (s. 527, 18.1). On mahdollista, että Zieglerillä on argumentaatioissaan tietoisesti kriittinen sävy katolisen kirkon silloista transitionaalisen diakonin viran liturgista luonnetta kohtaan. Tätä Ziegler ei kuitenkaan itse totea, mutta se olisi yhdenmukainen hänen argumentaatiolleen muissa yhteyksissä.

Diakonien tehtävien kirjo oli laaja

Kirkon historian aikana kehittyneitä diakonien tehtäviä Ziegler esittelee tarkastellen ensin Stefanukseen ja Filippokseen liittyen kysymystä diakoneista mahdollisina saarnaajina. Hänen mukaansa varhaisessa kirkossa ei ollut virkojen välillä sellaista jyrkkää eroa (s. 165, 8.8: ”rigid distinction of offices”), joka olisi erottanut diakonit papistosta tai vanhimmista ja piispoista. Ero oli kuitenkin siinä, että diakonit eivät julistaneet korokkeelta vaan lukupulpetista (s. 166, 8.8). Pitkällisen keskustelun jälkeen Ziegler toteaa ehtoollisesta, että diakonit kylläkin kantoivat ehtoollisvälineitä ja jakoivat ehtoollista, mutta he eivät konsekroineet ehtoollisaineita (s. 169–175, 8.12–8.20). Kasteen yhteydessä he saattoivat toimia avustajina ja kastaakin, mutta kaiken täytyi tapahtua paikalla olleen papin suostumuksella. Tätä hän vielä täydentää toteamalla, että papin puuttuessa diakoni saattoi kasta yksityisesti tai jakaa konsekroituja ehtoollisen elementtejä edelleen (s. 177, 8.23). Diakoni oli siis avustajan roolissa.

Diakonien myöhemmät tehtävät Ziegler esittelee laajasti. Tämä osuus rakentuu keskustelusta Isidor Sevillalaisen antamien tehtäväkuvausten kanssa. Diakonien tehtäviin kuuluivat papiston avustaminen, ehtoollisvälineiden kantaminen, alttarin järjesteleminen, ristin kantaminen, lukukappaleiden, rukousten ja avustusten antajien nimien lukeminen sekä rauhan toivottaminen (s. 177–212, 8.24–8.62). Monet näistä tehtävistä myös joku muu kuin diakoni

saattoi hoitaa. Työtehtävien moninaisuus lisääntyi Zieglerin mukaan vähitellen vuosisatojen kuluessa ja se oli kytköksissä diakonien haluun nostaa omaa arvoaan (s. 212, 8.62). Lisäyksenä Ziegler vielä toteaa, että diakoni pystyi ottamaan myös ripin vastaan, mutta ei toimittamaan sitä virallisena toimituksena (s. 215–216, 8.66–8.67).

Melko suppeana ulottuvuutena Ziegler tarkastelee erikseen virkarakennekeskustelulle mielenkiintoisia ”piispan diakoneja”. Termi liittyy siihen, mitä diakonien tulee tehdä piispoille ja papistolle tai vanhimmiston jäsenille. Varhaisimmassa vaiheessa ei Zieglerin mukaan ollut eroa piispojen ja papiston tai vanhimpien välillä vaan vanhimpiakin kutsuttiin piispoiksi (s. 233–234, 10.1). Zieglerin mukaan kyse oli nimenomaan kaksijakoisesta virkamallista vanhimmat – diakonit.⁸ Vasta kun piispat alkoivat haluta arvostusta, syntyi ero heidän ja vanhimpien välille, ja vastaavasta syystä myöhemmin vanhimmiston ja diakonien välille (s. 234–240, 10.1–10.7; 243–244, 10.14). Tämä heijastui istumapaikkojen jakoon kirkossa ja sakastissa sekä puhumisen rajoittamisissa vanhimmiston kokouksissa (s. 240–247, 10.8–10.13 ja 10.15–10.17). Diakoni oli piispan palvelija, mutta piispan tuli pitää diakoni ajan tasalla saamistaan avustuksista. Diakoni puolestaan ei saanut jakaa almuja kertomatta jakamisestaan etukäteen piispalle (s. 249, 10.20). Sekä piispat että diakonit oli ordinoitu pitämään huolta heille uskotuista ihmisistä (s. 255, 11.1). Piispan diakonin tehtäviin kuului myös ”sieluista huolehtiminen”, joka tarkoitti hengellistä apua (s. 257–258, 11.3). Zieglerin mukaan jokaisen seurakunnan luottohenkilön (”faithful”) tehtäviin kuului itsestään selvästi sairaista huolehtiminen, vaikkakin joillekin se kuului virkavelvollisuutena. Diakonin tehtäviin sairaista huolehtiminen siis kuului, kuten myös paikkakunnalle saapuvista matkustajista huolehtiminen sekä marttyyrien luona vieraileminen vankiloissa ja marttyyrien hautaaminen heidän kuoltuaan (s. 259–261, 11.6–11.7).

Zieglerin tarkastelu pyrkii rakentumaan Raamatun arvovallalle. Se määrittää apostolien toiminnan kautta diakonien tehtävät ja kirkon muiden virkojen olemassaolon. Pyhä Henki itse oli käskenyt erottamaan diakonit virkaansa (s. 263–264, 12.1). Ziegler ymmärtää kirkollisessa elämässä tapahtuneen kehityksen, mutta ei näe sitä kaikin kohden hyvistä lähtökohdista nousseena. Toisaalta ajan myötä tapahtuva muutos on hänestä myös luonnollista.

Ziegler tarkastelee erikseen diakonien vaatetusta, heidän yksityiselämäänsä, avioliittoa ja oikeudellista asemaansa. Omat lukunsa saavat myös arkki-diakonit ja alidiakonit sekä diakonissat. Juuri viimeksi mainitusta luvustaan

teos on myös tunnettu (esim. Appold, 2011): siinä Ziegler katsoo, että erään lähteen (1500-luvun ranskalainen juristi Pierre Grégoire) mukaan keskiaikaisessa kirkossa oli kahdenlaisia diakonissoja, joista toiset olivat maallikkoja, toiset kirkon (pappisviran tasoisessa) virassa (s. 562, 19.33). Diakonisojen tehtäväkuvauksista olisi sekä mahdollista että nykyhetken keskustelujen näkökulmasta kiinnostavaa tehdä erillistarkastelu, mutta se ei ole olennainen tämän artikkelin kannalta.

Kokonaisuutena tarkastellen Zieglerin mukaiselle varhaisten vuosisatojen virkakehitykselle ovat leimaavia nykyisin matalakirkollisuutena tunnetut korostukset. Asiat ohjasivat kehitystä, tai niiden ainakin olisi tullut ohjata. Niinpä hän pitää kunnian tavoittelemista ja itsensä korottamista syynä siihen, että piispan virka eriytyi papistosta tai vanhimmistosta. Kirjoittaja tarkastelee erikseen laajahkosti jopa piispojen syntejä (erityisesti luku 10, s. 233–254) ja diakonien rikkomuksia (koko luku 15, s. 413–431). Zieglerin tekstille on tyypillistä, että hän vetoaa Raamatun auktoriteettiin ja sen rinnalla tietoisesti myös luterilaisiin tunnustuskirjoihin. Voimakkain sanoin hän tukeutuu apostolien toiminnan auktoriteettiasemaan (esim. s. 62, 4.1) ja muotoilee samalla viran luterilaissävytteisesti. Ziegler esittelee lyhyessä erillisessä aluvuussa myös erikseen luterilaisen ordinaation (s. 116, 6.3). Niinpä editoija huomauttaakin selkeästi yhdenmukaisuudesta, joka tekstillä on Missouri-Synodin ensimmäisen presidentin Carl F. W. Waltherin muotoiluihin virasta (s. 530, 18.4). Tämä pieni alaviite saa lisää painoarvoa, kun otetaan huomioon, että Missouri-Synodi on virallisesti hyväksynyt (”officially accepted”) Waltherin käsityksen virasta ja seurakunnasta vasta vuonna 2001 (Roeber, 2011; Walther, 1875).

Zieglerin linjaukset ovat selkeitä. Piispat ovat osa papistoa, mutta diakonit eivät ole pappeja vaan vain ”minister”, viranhaltijoita. Raamattu on ehdoton auktoriteetti ja apostolit erehtymättömiä. Kirkko kehittyi ajan mittaan ja virkojen kehityksessä oli paljon kyse oman kunnianhimon seuraamisesta. Luterilaisuus on Zieglerille tärkeää, ja katoliset ja kalvinistit eivät ole ymmärtäneet Raamattua oikein.

Juristi osaa viittaamisen tekniikan

Zieglerin teoksen sisällön suppea esittely osoitti edellä, että englanninkielisille käännöksille löytyy vastine alkukielisessä teoksessa. Varsinaisen lähteiden käytön luotettavuuden arvioimiseksi keskitin huomion suomalaista diako-

nin virkakeskustelua ajatellen keskeiseen kysymykseen piispojen ja diakonien suhteesta, jota Ziegler tarkastelee omana hieman suppeahkona päälukunaan (luku 10). Siinä on 25 alalukua. Tarkistin alkukielisistä dokumenteista kaikki ne sitaatit, jotka Ziegler esittelee suorina lainauksina.

Lukua 10 alaluvuttain tarkasteltaessa muutamissa ei löytynyt erikseen lainauksia. (Alaluvut 10.1, 10.4, 10.7, 10.13–15, 10.21–22). Muutama yksittäinen, verrattain lyhyt sitaatti osoittautui täysin tarkaksi.⁹ Tarkka oli myös viittaas Apostolisiin konstituutioihin, vaikka sen tekstiperinne hieman vaihtelee.¹⁰ Joissakin varsin tarkoissa sitaateissa oli vain hyvin pieniä eroja ja nämäkin osaksi teknisluonteisia.¹¹

Yksittäisistä viittauksista kirkolliskokousten kanoneihin sen sijaan oli eroja. Alaluvut 10.10 ja 10.11 käsittelevät Karthagon 4. konsiilia, ja ohitan ne vielä tässä. Muutamissa alaluvuissa viitattiin sillä tavalla kirkolliskokousten kanoneihin, että sitaatit vastasivat nykytietämystä kyseisistä konsiileista.¹² Toisaalta joidenkin kirkolliskokousten osalta ilmaisuissa oli sen verran eroja, ettei pystynyt sanomaan, ovatko ilmaisut tarkkoja toisinnuksia kanoneista.¹³

Lopuksi oli kaksi tekstiä, joista pystyi hyvin tunnistamaan sen kohdan, joka nykyäänkin tunnetaan, mutta tekstin muotoilut olivat varsin poikkeavia.¹⁴ Näissäkin kohdissa oli selvää, että viittaus sinänsä oli siihen kohtaan lähdetekstissä, minne sen pitikin viitata.

Edellä esitetyn perusteella Zieglerin viittaustekniikka on yleisesti ottaen tarkka: lähteet ovat sieltä mistä hän kertoo niiden olevan. Tämän julkaisun perusteella todella löytää ne tekstit mihin teos itse viittaa. Tämä seikka on kenties nostanut kirjan aihepiirinsä klassikoksi. Muutamissa kohdin kävi ilmi, että viittauksia ei ilmeisesti ollut tehty suoraan kyseisiin lähteisiin vaan kenties Gratianin lakikokoelman kautta. Ziegler ilmeisesti siteeraa paljon runsaammin kyseistä lakikokoelmaa kuin mitä hän itse kertoo. Aivan varmaa tämä ei ole, sillä monessa kohdassa oli havaittavissa variaatioita ja muutoksia sanamuodoissa, joissakin kenties myös sisällössä.

Aikaansa sidottu teos vaatii lukijalta tarkkaavaisuutta

Ziegler pitää edellä esitetyn perusteella Apostolien tekojen kuudennen luvun muotoiluja normatiivisina ja lukee niistä diakoneille karitatiiviset tehtävät. Liturgiset tehtävät olivat myöhempiä käytännön järjestelyjä. Tässä hän poikkeaa nykyisestä tutkimuksen valtavirrasta (vrt. Latvus, 2017). Varhaisen

kirkon viroista hän priorisoi nimikettä presbyteeri ennen piispaa, mikä myös on vastoin nykyistä näkemystä. Lisäksi edellä totesin, että Zieglerillä virkaan siirtymisessä painottuu kutsumus jopa ordinaatiota tärkeämpänä.

Jos diakonien tehtävämäärittelyn perusta ja kehittämismahdollisuudet ovat erilaisia kuin nykyään, jos suhde toisiin viranhaltijoihin poikkeaa, jos vihkimys ymmärretään toisella tavalla kuin 2010-luvun Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa, mitä teoksesta sitten jää jäljelle? Nykymuodossaan se on mittava kokoelma varhaisen kirkon tekstien esittelyä ja sujuvia käännöksiä. Tarkastelussa ei ole suoranaisia väärintulkintoja noussut esiin. Sitaatteja pystyttäisiin tämän puolesta hyödyntämään suomalaisessa diakonian virkakeskustelussa, jos oppikysymysten erilaiset hermeneuttiset tulkinnat otettaisiin huomioon.

Tutkimustehtävän toinen osa vaatii kuitenkin vielä täydennyksiä. Edellä tarkastelin, kuinka tarkkaa Zieglerin lähdeoteoksien viittaustekniikka oli. Nyt on syytä katsoa, tarkasteliko 1600-luvulla kirjoitettu teos lähdeoteoksiaan kriittisesti vai oliko lähdeoteoksien luotettavuuden arviointi jo silloin käytössä. Zieglerin aikakaudella 1600-luvun lopulla oli lähdekriittisyyteen yhtäältä jo havahduttu, toisaalta se ei ollut vielä samalla tasolla kuin nykyään. Kirkko-oikeudellisen tarkastelun yksi tärkeä ulottuvuus oli jo Zieglerin aikana mutta myöhemmin vielä enemmän sen selvittäminen, mille lähde pohjalle tarkastelu voi perustua. Esimerkiksi Apostolisesta konstituutiosta tunnettiin vasta yksi käsikirjoitusversio eikä muista varhaiskristillisistä kirkkojärjestyksistä alkukielellä sitäkään (Bradshaw, 2002:73–74; Pylvänäinen, 2017:luvun 2.4 alku).

Varhaisen kirkon lähteistä liikkui vuosisatojen aikana lukuisia eri versioita, joista osa oli selkeästi epäperäisiä, toisin sanoen teoksia, joiden todellinen alkuperä ei ollut se joksi niitä oli luultu tai ilmoitettu. Zieglerin kohdalla lähteiden käytön ongelmallisuus ilmenee monin tavoin. Kääntäjäkin huomauttaa tähän liittyvistä ongelmista, kun Ziegler ei mainitse ongelmia viitatessaan Ignatioksen epäperäiseen kirjeeseen diakoni Herolle (s. 27–28, 2.4). Luvussa 8.27 tarkastellessaan diakoneja avustavana pappina Ziegler itse huomauttaa Evaristuksen ja Ambrosiuksen nimeen yhdistetyt viestit väärennöksiksi, muttei problematisoi em. Karthagon neljättä konsiilia (s. 180–181, 8.27).¹⁵ Vastaava ongelma toistuu diakonin viran tarkkaa luonnetta käsittelevässä luvussa 2.4. Sen neljästä viittauksesta toisen luotettavuutta kirjoittaja itsekin pohtii, mutta kolmantena hän viittaa kriiikkittömästi Karthagon neljännen kirkolliskokouksen kanoniin 4.¹⁶

Hätkähdyttävin lienee kuitenkin piispojen diakoneja tarkasteleva luku (luku 11). Sen seitsemän alalukua saavat vaihtelevat lähdeviitteet. Ensimmäisessä alaluvussa tiedot poimitaan Apostolisista kanoneista ja Apostolisista konstituutioista (edellinen tunnetaan nykyään jälkimmäisen osana), ja tältä osin tieto lienee varsin luotettava. Toinen alaluku antaa pitkät sitaattit Kleemensin, Evaristuksen ja Analectuksen kirjeistä: ne kaikki ovat epäperäisiä ja kaksi viimeistä Ziegler on itse aikaisemmin kytkenyt pseudoisidoriseen aineistoon, vaikka hyödyntää niitä tässä itse. Kolmas alaluku keskustelee Zieglerin aikalaisten kanssa, mutta neljännessä palataan jälleen varhaisen kirkon aineistoon lähteinä Kleemens ja Apostoliset konstituutiot. Vastaava toistuu alaluvuissa kuusi ja seitsemän, mutta lopuksi lisätään vielä sitaatti Eusebioksen kirkkohistoriaan. Koko pääluvun viittauksista on noin puolet nykytietämyksen mukaan epäperäisiä. Mielenkiintoista on, että Ziegler itsekin viidennessä alaluvussa perustelee, miksi hän viittaa epäluotettaviksi tietämiinsä Evaristukseen ja Analectukseen: niitä voi hyödyntää silloin kun kyse ei ole uskon asioista vaan lähimmäisen auttamisesta (”if the subject is not faith but works and duties toward one’s neighbor”, s. 259: 11.5). Hyvä tarkoitus näyttää pyhittävän keinot. Saattaa olla kysymys siitä, mitä Fuhrman (1972:64–136) pohtii keskiajan oikeuden ymmärtämisestä: oikeuspositivismia ei sanan nykymerkityksessä tuolloin vielä tunnettu.

Vieläkin tärkeämmäksi edellä esitetyt havainnot tulevat, kun tarkastelee Zieglerin toimintaa suhteessa nykyiseen tietoon väärennettyjen pseudoisidoristen kirjeiden kokoelmasta. Kyseinen aineisto luetaan nykyään yhdeksi keskiajan kahdesta merkittävimmästä väärennöksestä (Fuhrmann, 1972:54). Ziegler on kyseisen väärennösryhmän varhaisen löytöhistorian toki tuntenut (esimerkiksi s. xxiv; 108, 5.7; 181, 8.27; 289, 12.30; 448, 16.18). Hän myös viittaa itsekin pseudoisidoristen lähteiden epäilyttävyyteen (s. 181, 8.27; 247, 10.18), vaikka sittemmin hän on myös tukeutunut eri tavoin sen piiriin lukeutuviin lähteisiin ja hyödyntänyt niitä (esimerkiksi s. 181, 8.27; 247, 10.18; 257, 11.2). Toisaalta Ziegler viittaa pseudoisidoristen väärennösten osalta vain reformoidun teologin David Blondelin vuonna 1628 ilmestyneeseen teokseen (Blondel, 1628), jonka tiedot editoija myös on ystävällisesti lisännyt alaviitteeseensä (s. xxiv). Zieglerillä on hakemistonsa (s. 592) mukaan noin 250 viittausta Gratianukseen, joka laati yhden ensimmäisistä merkittävistä kanonisen lain kokoelmista, *Decretum Gratianin*.¹⁷ Kyseinen lakikokoelma on pseudoisidoristen muutosten leimaama, mutta käyttämiensä tekstikohtien oikeelli-

suudesta Ziegler ei juuri käy keskustelua (poikkeuksena mm. s. 95, 4.42; 125, 6.17; 247, 10.18; 447, 16.17; 448, 16.18; 452–453, 16.24). Edellä myös jo todettiin Zieglerin monien tarkistettujen viittausten Gratianin tekstiin olevan sanamuodoiltaan melkoisesti käytetyistä lähteistä poikkeavia, ilmeisesti tekstieditoiden kirjavuuden vuoksi.

Blondelin (1628) listaus pseudoisidorisista väärennöksistä on saanut sittemmin merkittäviä täydennyksiä, ja tämä aiheuttaa tarpeen olla tarkkana Zieglerin argumentaatiota seurattaessa. Blondel esimerkiksi esittelee Paavi Leo ensimmäiseltä kaksi kirjettä (kirjeet 88 ja 96; Blondel, 1628:567–569). Näistä ensimmäinen esitellään myös Monumenta Germaniae Historica:n pseudoisidorisia väärennyksiä luetteloivalla sivustolla (Schon, 2005, kirje XCVI: ”an die Bischöfe Germaniens und Galliens”), mutta jälkimmäistä ei. Kyseisellä sivustolla on myös erikseen lueteltu 62 lähdettä, jotka kokonaisuudessaan luetaan pseudoisidorisiksi väärennöksiksi.¹⁸ Ziegler mainitsee näistä kymmenen, joista valtaosaa hän itsekin pitää pseudoisidorisina väärennöksinä, lähinnä Blondelin (1628) kirjan perusteella. Kolmea kyseisen ryhmän väärennöksistä hän kuitenkin pitää aitoina ja siteeraa niitä melko paljon.¹⁹

Tutkimus on siis edennyt Zieglerin ajoista melkoisesti (tutkimuksesta Fuhrmann, 1972; 1973; 2001; Fälschung, 2015). Zieglerin kirjan kokonaislinjaa ajatellen erityisen merkittävää on, että pseudoisidoristen väärennösten tiedetään olleen ohjelmallisia: ne painottivat kirkollista valtaa.²⁰ Siispä kaikki viittaukset kyseiseen aineistoon *saattavat* olla yksipuolisia ainakin siltä osin, kun ne käsittelevät diakonin asemaa papistossa. Suomalaista keskustelua ajatellen tämä on hyvin ohjelmallista.

Lisäksi oma ulottuvuutensa on sen pohtiminen, valikoiko Ziegler itse tai valikoituuko hänen tekstiinsä muuten yksipuolisia lähteitä. Kun Zieglerillä korostuu diakoni sairaiden, köyhien ja muiden hädänalaisten auttajana, ristiiriitä uudempaan, John N. Collinsin tuloksista tietoiseen diakonian tulkintaan on selvä (Malkavaara, 2015). Kysymys siitä, missä määrin Zieglerin hyödynämät patristiset viittaukset antavat kattavan tai yksipuolisen kuvan sen ajan kirjallisuudesta, jää valitettavasti auki. Tällaiseen keskusteluun ei tällä hetkellä ole kattavaa vertailupohjaa. Sen perusteella, mitä tiedetään diakonisoista (vrt. Madigan & Osiek, 2005) ja paristakymmenestä varhaisesta lähteestä (vrt. Deacons and Diakonia, 2018), kuva on yksipuolinen. Collinsin tulosten mukainen näkemys diakonien tehtävistä vaikuttaa kuvaavan myös patristista aikaa, mutta ei leimaavan Zieglerin lähdeaineistoa. Kannanotto nykyiseen

keskusteluun diakonin virkatehtävistä on mahdollisesti tuoreen käännöksen julkaisemisessa takana.

Kiinnostava mutta epäluotettava lähde

Tässä artikkelissa etsin vastauksia kysymykseen, voiko vuosisatoja vanhasta Caspar Zieglerin kirjasta olla apua nykyhetken Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakonian viran kehittämiseen liittyvään keskusteluun. Edellä esitetyn perusteella tähän ei löydy yksiselitteistä vastausta.

Tarkasteltaessa vuonna 2014 julkaistua käännöstä käännöksenä se vaikuttaa huolellisesti tehdyltä. Yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta tuore julkaisu antaa luotettavan kuvan alkukielisestä versiosta. Ongelmat keskittyvät lähinnä sanan ”presbyter” käännöksiin, mutta tarkkaavainen lukija ymmärtää tekstin merkityksen, kun ottaa tämän selkeästi Missouri-Synodiin viittaavan yksityiskohdan huomioon.

Tässä yhteydessä ei ole mahdollista eikä perusteltuakaan esittää yksityiskohdittain tarkkaa ja kaikki viittaukset selvittävää kokonaisarviota Zieglerin teoksesta tarkaten hänen hyödyntämiensä lähteiden luotettavuutta. On selvää, että Ziegler vaikuttaa huolelliselta, mitä tulee hänen aikanaan käytettävissä olleiden lähteiden hyödyntämiseen. Lisäksi hän tarkastelee asioita laajasti ja käy läpi monen vuosisadan aineistoa. Analyysi on kuitenkin myös paljastanut, että Ziegler hyödyntää lähteitä, jotka ovat nykytietämyksen mukaan epäpäteisiä. Hän jopa pyrkii käyttämään hyväkseen sellaisiakin aineistoja, jotka hän itsekin tietää arveluttaviksi.

Opilliselta kannalta tarkasteltaessa Ziegler toki nostaa esiin ne kysymykset, joita suomalaisessa diakonian virkaan liittyvässä keskustelussa on käsitelty. Kuitenkin hänen luterilainen positionsa poikkeaa monella tavalla niistä linjauksista, joiden keskellä suomalaista diakonian virkakeskustelua käydään. Diakonin asema suhteessa toisiin virkoihin, kutsumuksen ja ordinaation suhde, kaikki tämä poikkeaa nykyisistä linjauksista Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa.

Zieglerin kirja edustaa diakonin tehtävistä sellaista karitatiivista funktiota painottavaa käsitystä, joka uusimmassa diakoniakirjallisuudessa yleensä esittää 1800-luvun diakonia-ihanteen hedelmänä. Diakoni sellaisena apupappina, joka tunnetaan erityisesti 1700-luvun evankelisista kirkoista, on ehkä hieman yllättävästi hänelle vieraampi (vrt. Ryökäs, 2015). Tällaisena kirjan

käännös lienee tulkittavissa myös Missouri-Synodin kannanottona virka-teologiseen keskusteluun.

Kaikki edellä sanottu ei merkitse, etteikö Zieglerin teos sitaattien kokoelmana pystyisi tuomaan mielenkiintoista valoa nykyiseen keskusteluun. Ziegler nostaa esiin monipuolisia diakonin tehtäviä varhaisen kirkon ajalta, sekä karitatiivisia että niitä laajempia. Niiden osalta tehtävät olivat osittain erilaisia kuin muilla seurakunnan johtajilla. Vaikka Ziegler keskustelee katolisen sacerdotalismina tunnetun uhripapteen liittyvän virkaymmärryksen kanssa, myös hänen näkemyksensä diakonien asemasta on mielenkiintoinen. Hänen mukaansa diakonit ovat virassa toimivia (”minister”) mutta sekä pappien että piispojen alapuolelle hierarkiassa asettuvia.

Tätä teosta tulee tällöin kuitenkin käyttää apuna tiedostaen sen epäilyttävästi poikkeava yleislinja ja se, että teos viittaa myös lähteisiin, jotka nykytietämyksen mukaan ovat tietoisesti vinoutettuja tai jopa historian jossain vaiheessa täysin tarkoitushakuisesti laadittuja. Tässä mielessä teos on selkeästi jäänyt ajastaan jälkeen, toisin sanoen se on vanhentunutta tietoa. Alussa esitetty hypoteesi – julkaisu sisältää nykytietämyksen valossa selkeitä tulkinallisia ongelmia – on todennettu. Positiivisessa mielessä teos toimii hedelmällisenä näkökulmien avaajana tuleville tutkimuksille.

Casparis Zieglerin (1678) teosta onkin syytä pitää mielenkiintoisena ja hyvin informatiivisena ikkunana siihen keskusteluun, jota luterilaisuuden sisällä käytiin muiden kirkkokuntien edustajien kanssa kristinuskon alkuvuosisadoista. Nykyhetken tulkintana varhaisen kirkon linjauksista teoksen käännöstä ei kannata sumeilematta pitää.

Viitteet

- 1 Ziegleri (1678: xxi) puolustaa ”protestants who support the Augsburg Confession”, ”Protestantes qui Augustanae Confessioni addicti sint”. Terminä ”luterilainen” oli hänelle vieraampi.
- 2 Kuitenkin esimerkiksi sanan ”diaconia” käännöksessä on epätarkkuutta. Kappale

”The Diaconia” (s. 59, 3.24) alkaa lauseella ”Ab hoc diaconorum officio locus ipse, ubi id expediebatur, sequioribus temporibus diaconia dicebatur”, joka saa käännöksen ”From this office of the deacons this position in later times began to be called ’ministry’ (διακονία) where it was advan-

- tageous”. Käännöksessä ei huomata sitaattina myöhemmin annetun Baroniuksen tekstin logiikkaa: se puhuu rakennuksesta: vrt. Ryökäs & Tahvanainen, 2011:151–152, 160.
- 3 Tieto kääntäjistä on toisen editorin kotisivulla: <https://independent.academia.edu/AlbertCollver/CurriculumVitae>. Collver, 2015.
 - 4 Yhdessä kohden kääntäjä näyttää joutuneen ilmaisunsa vuoksi ongelmiin. Luvussa 10.4 puhutaan siitä, että jokaisen viranhaltijan tulee kunnioittaa myös alemmalla asteella toimivaa. Ilmaisuna on ”ut Pontifici presbyter, presbytero diaconus, diacono subdiaconos ...” joka saa käännöksen (s. 237) ”the elder shows respect for the priest, the deacon for the elder, the subdeacon for the deacon ...”. Korrektinpää olisi todeta, että papin(/vanhimmiston jäsenen) tulee kunnioittaa paavia (piispaa?), diakonin pappia (/vanhimmiston jäsentä), alidiakonin diakonia jne. Sanan ”pontifex” käännös paaviksi on teoksessa muualla käypä tapa, esimerkiksi kohdassa 7.27.
 - 5 Tarkemmin: jota kohti kaikki toiminta tulee suunnata: verbinä on ad quas ... dirigenda sint / are to be directed.
 - 6 Tarkka vertailu luteriläisen ortodoksian teologeihin olisi mielenkiintoinen – asettuahan Ziegler tuolle aikakaudelle. Tässä yhteydessä siihen ei ole mahdollisuuksia.
 - 7 Ziegler piti apostoleja erehtymättöminä: apostolit olivat ”endowed ... with the gift of infallibility and equipped with and illumined by divine inspiration in all the business of the Church” (s. 218, 9.2). Editioija on reagoinut tähän toteamalla alaviitteessä, että väite erehtymättömydestä on ”a slippery claim found nowhere in Scripture” (sama).
 - 8 Nykytutkimus on osittain kyseenalaistanut tämän: joko piispoja oli ennen presbyterejä (Stewart–Sykes, 2014) tai virat olivat rinnakkaisia. Kasvavaa yhteyttä, 2017: 175.
 - 9 Tarkkoja olivat seuraavat sitaattit: Alaluku 10.5, sitaatti s. 237–238 [vajaa sivu], Ziegler, 1678:152. Käännöksen keskimäi-
- nen kappale on annetusta tekstistä (Gratian, 25 dist 93: PL CLXXXVII (1855): 445B–446A). Sen ensimmäinen ja viimeinen kappale on Zieglerin mainitsemasta Gratianin taustalla olevasta, Zieglerin antamasta Cyprianuksen 3. kirjeestä, kohdistu 1 ja 3: Hartel, 1871:469, 471–472.; Alaluku 10.24: sitaatti s. 253 [yksi kappale], Ziegler, 1678:162. Viite on tekstiin Cas-sander, 1608:163; Alaluku 10.25: sitaatti s. 254 [yksi kappale], Ziegler, 1678:162–163. Viite on Yves de Chartresin kirjeeseen 53, PL CLXII (1854): 64C–D.
- 10 Alaluku 10.20: sitaatti s. 249 [yksi kappale], Ziegler, 1678:160. Viite on Apostolisiin konstitutiioihin 2.31. Se seuraa nykyistä sisältöä ja numerointia.
 - 11 Alaluku 10.8: sitaatti s. 240 [yksi lause], Ziegler, 1678:153: Gratian ”non oportet 15. d. dist. 93”. Teksti on lähes identtisesti PL CLXXXVII (1855): 438B [luku XIV]; Alaluku 10.17: sitaatti s. 246 [yksi kappale], Ziegler, 1678:157–158. Viite on paavi Anastasiuksen kirjeeseen. Teksti on lähes identtisesti PL CXL (1853): 683C–684A [luku CIII]. Vaikka Ziegler ei sitä mainitse, tekstin loppupuoli löytyy myös Gratianilta: PL CLXXXVII (1855): 1729A [luku LXVIII]; Alaluku 10.18: sitaatti s. 247 [yksi kappale], Ziegler, 1678:158. Viite on Gratianuksen kautta paavi Luciuksen. Teksti on lähes identtisesti PL CLXXXVII (1855): 1727A [luku LX], yhtä selittävää toistoa lukuunottamatta; – Alaluku 10.18: sitaatti s. 247–248 [yksi kappale], Ziegler, 1678:158. Gratian ”cap. cum pastor., 2, q. 7”. Kun vertaa tätä tekstiin PL CLXXXVII (1855): 662A–B [luku LVII], teksti on yhtä selittävää lisäystä lukuun ottamatta samaa perua, vaikkakin paikoin eri tavalla ilmaistua.
 - 12 Alaluku 10.9: Sitaatti s. 241 [yksi lause, Arlesin konsiili], Ziegler, 1678:153, vastaa tunnettua tekstiä, ja samoin s. 241 [yksi lause, Agathan konsiili], Ziegler, 1678:154; Alaluku 10.16: sitaatti s. 245 [yksi kappale], Ziegler, 1678:157, on Rooman kirkolliskokouksen vuodelle 324, viittauksella ”sub cap. 1” ja vastaa

- PL VIII (1844): 831C–833A [luku II]; Alaluku 10.19: sitaatti s. 248–249 [kolme kappaletta], Ziegleri, 1678:159: viite on Antiokian konsiilin viimeisen kanoniin, ja käytännössä Gratianuksen kautta, vaikka Ziegler ei sitä ilmaise. Teksti on pieniä eroavaisuuksia lukuunottamatta sama kuin PL CLXXXVII (1855): 892C–893B [luku XXIII]; Alaluku 10.23: sitaatti s. 251 [lähes koko sivu], Ziegleri, 1678:161. Viite on Bragan kolmanteen konsiilin kuudenteen kanoniin, ja se vastaa hyvin nykyisin tunnettua sanamuotoa (variaatioineen).
- 13 Alaluku 10.6: sitaatti s. 239 [kaksi kappaletta], Ziegleri, 1678:152: Gratian ”pervenit, dist. 93”. Teksti on selvästi lause lauseelta sama kuin PL CLXXXVII (1855): 437B–438A [luku XIV], mutta ilmaiset ovat kauttaaltaan poikkeavia. Samoin teksti poikkeaa monista muista Nikaiain konsiilin 18 kanonin versioiden sanamuodoista. Ilman tarkkaa kielellistä analyysia ei sisällön eroista voi sanoa mitään varmaa; Alaluku 10.12: sitaatti s. 242–243 [yksi kappale], Ziegleri, 1678:155: Gratian ”in fine, dist. 93”. Teksti on selvästi lause lauseelta sama kuin PL CLXXXVII (1855): 446A–446B [luku XXVI], mutta ilmaiset ovat kauttaaltaan poikkeavia monista tunnetuista Trullon konsiilin 7. kanonin versioista.
- 14 Alaluku 10.2, sitaatti s. 234–235 [noin yksi sivu]: Ziegleri, 1678:149: Gratian ”cap. diaconi, 23, dist. 93”. Tekstissä on selviä eroja verrattaessa PL CLXXXVII (1855): 440B–441B. Merkittäviä eroja ovat seuraavat: poissa on lause ”Levitae inferunt oblationes in altari” / ”Diakonit tuovat oblaatit alttarille”, sekä huomautus papille ”aut condemnendam putes” / ”eikä näytä halveksuttavalta”, ja tekstiin on lisätty huomautuksena, että pappien tulee kuunnella (auditant”). Mikään näistä ei muuta sisältöä merkittävästi; Alaluku 10.3, sitaatti s. 235–236 [noin yksi sivu]: Ziegleri, 1678:150: Lähteenä annetaan Hieronymuksen nimi, mutta teksti on Gratianilta. Teksti on selvästi lause lauseelta sama kuin PL CLXXXVII (1855): 441B–442A [luku XXIII], mutta vähäisiä eroja on.
- 15 Karthagon neljättä kirkolliskokousta pidetään yleisesti vuosisatoja sitten keksitynä eikä sitä pystytä osoittamaan pidetyn (merkittävä analyysi jo Hefele, 1908:102; Browe, 1973:131–132; Raming, 2002:19–20). Kyseisen konsiilin nimellä tunnetut kanonit esitellään pseudoisidoristen väärennösten sivustolla (Schon, 2006), jossa esimerkiksi Zieglerin s. 28 antaman 4. kanonin latinankielinen alkuperäisteksti (kohdassa 2.4) sekä Zieglerin s. 71 antaman 22. kanonin latinankielinen alkuperäisteksti (kohdassa 4.14) on hyvin sanatarkasti annettuna. Tosin Zieglerin s. 180 antaman 93. kanoni vastaa kyseisen nettiversion kanonia 37. Sanamuoto on kuitenkin lähes identtinen, ja latinankielisessä aineistossa näyttää olevan variaatioita numeroinnissa. Ziegler on siten kyseisellä kirkolliskokouksella viitannut juuri pseudoisidoristen väärennösten tekstiin.
- 16 Ziegler antaa viittauksia Karthagon neljänteen kirkolliskokoukseen paikoitellen laajasti. Esimerkiksi käy erillinen tarkastelu ja oma alaluku s. 241–242, 10.10–10.11.
- 17 Edellä esitellyn analyysin perusteella viittauksia on tätäkin enemmän, mutta niistä ei kerrota lukijalle.
- 18 Sivuston pseudoisidor.mgh.de ryhmään ”Pseudoisidor Teil I” luetut kirjeet.
- 19 Kyseessä ovat ensimmäinen ja toinen Kleemensin kirje ja Analectuksen kolmas kirje. Näihin hän viittaa s. 256, 258, 266, 337 ja 446 (1. Kl.) / xxvii ja 266 (2. Kl.) / xxvii (Anal.).
- 20 Tutkimuksessa keskustellaan painottuuko paavin vaiko piispojen valta. Kuitenkin maallinen valta halutaan nähdä kirkolliselle alistaiseena. Kéry, 2016.

Lähteet

Ziegler, C. (2014). *The diaconate of the Ancient and Medieval Church*. – C. P. Schaum & A. B. Collver III. Alkusanat M. C. Harrison. Saint Louis: Concordia Publishing House.

Ziegleri, C. (1678). *de Diaconis et Diaconissis Veteris Ecclesiae Liber Commentarius*. Wittenbergae, Sumptibus Heredum Jobi Wilhelmi Fingelii.

Kirjallisuus

Appold, K. (2011). Ziegler, Caspar. – *Religion Past and Present*. http://dx.doi.org.ezproxy.uef.fi:2048/10.1163/1877-5888_rpp_SIM_026519. Julkaistu internetissä ensimmäisen kerran 2011. – Viitattu 4.7.2017.

BEM. (1982). *Baptism, Eucharist and Ministry*. Faith and Order Paper no. 111. Geneva: WCC.

Blondel, D. (1628). *Pseudo-Isidorus et Turrianus vapulantes*: seu editio et censura nova epistolarum omnium, quas ... Isidorus cognomento Mercator supposuit, Franciscus Turrianus Iesuita ... defendere conatus est. Geneva: Chouët.

Bradshaw, P. F. (2002). *The search for the origins of Christian worship. Sources and methods for the study of early liturgy*. 2.painos. New York: Oxford University Press, Inc.

Browe, P. S.J. (1973). *Die Judenmission im Mittelalter und die Päpste*. Miscellanea Historiae Pontificae, Vol. VI. Roma: Università Gregosiana Editrice.

Cassander, G. (1608). *De articulis religionis inter catholicos et protestantes controversis consultatione* etc. Lugduni: Lazari Zetzneri. https://books.google.fi/books?id=rK5kAAAAcAAJ&dq=%22veneratio+non+mulum+pietati%22&source=gbs_navlinks_s. – Viitattu 31.7.2018.

Collins, J. N. (1990). *Diakonia. Re-interpreting the Ancient Sources*. New York – Oxford: Oxford University Press.

Collver, A.B. III (2015). Curriculum Vitae. <https://independent.academia.edu/AlbertCollver/CurriculumVitae>. – Viitattu 6.5.2019.

Communion. (2017). *Communion in growth. Declaration on the Church, Eucharist, and*

Ministry. Evangelical Lutheran Church of Finland, Catholic Church in Finland. Helsinki: Kirkkohallitus, Ulkoasiain osasto.

Corvinus van Beldern, A. (1668). *Imperator Iustinianus Magnus Catholicus, Augustus, Triumphator*. Moguntiae: Joannis Baptistae Schönvvetteri.

Deacons and Diakonia. (2018). *Deacons and diakonia in Early Christianity. The first two centuries*. Toim. Bart J. Koet, Murphy & E. Ryökäs. Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament 2. Reihe 479. Tübingen: Mohr Siebeck.

Fuhrmann, H. (1972). *Einfluss und Verbreitung der pseudoisidorischen Fälschungen*. Von ihrem Auftauchen bis in die neuere Zeit. Erster Teil. Schriften der Monumenta Germaniae historica. Deutsches Institut für Erforschung des Mittelalters. Band 24, I. Stuttgart: Anton Hiersemann.

Fuhrmann, H. (1973). *Einfluss und Verbreitung der pseudoisidorischen Fälschungen*. Von ihrem Auftauchen bis in die neuere Zeit. Zweiter Teil. Schriften der Monumenta Germaniae historica. Deutsches Institut für Erforschung des Mittelalters. Band 24, II. Stuttgart: Anton Hiersemann.

Fuhrmann, H. (2001). *The Pseudo-Isidorian Forgeries. – Papal letters in the Early Middle Ages*. Detlev Jasper and Horst Fuhrmann. History of medieval canon law. Edited by Wilfried Hartmann and Kenneth Pennington. Washington, D.C.: The Catholic University of America Press, 135–195.

Fälschung (2015). *Fälschung als Mittel der Politik? Pseudoisidor im Licht der neuen Forschung*. Gedenkschrift für Klaus Zechiel–Eckes. Herausgegeben von Ubl,

- Karl und Ziemann, Daniel. Konferenssi-julkaisu, University of Cologne, 22–23.2. 2013. *Monumenta Germaniae Historica, Studien und Texte*, Bd. 57. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- Hartel, G. (1871). *S. Thasci Caecilii Cypriani Opera omnia*. Recensvit et commentario critici instruxit Gvilelmvs Hartel. Corpvs Scriptorvm Ecclesiasticorvm Latinorvm. Editvm Consilio Et Impensis Academiae Litterarvm Caesariae Vindobonensis. Vol. III. Pars II Apvd C. Vindobonae: Geroldi filium bibliopolam Academiae. <http://www.archive.org/details/sthasci-caecilicy03cypruoft>, 463–862. – Viitattu 15.11.2010.
- Hefele, C. J. (1908). *Histoire des conciles d'après les documents originaux*. Tome II, Première partie. Paris: Letouzey et Ané.
- Kasvavaa yhteyttä. (2017). *Kasvavaa yhteyttä*. Julistus kirkosta, eukaristiasta ja virasta. Suomalaisen luterilais-katolisen dialogikomission raportti. Helsinki: Suomen evankelis-luterilainen kirkko, Katolinen kirkko Suomessa.
- Kéry, L. (2016). Kirja-arvostelu: “Harder, Clara: Pseudoisidor und das Papsstum.” *H-net*, Clio-online, 2016-1-009. <http://hsozkult.geschichte.hu-berlin.de/index.asp?id=23147&view=pdf&pn=rezensionen&type=rezbuecher>. – Viitattu 5.8.2018.
- Latvus, K. (2017). *Diaconia as care for the poor? Critical perspectives on the development of caritative diaconia*. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 53. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Lutheran. (2010). Lutheran Church–Missouri Synod. – *Encyclopædia Britannica*. academic.eb.com.ezproxy.uef.fi:2048/levels/collegiate/article/Lutheran-ChurchMissouri-Synod/49435. – Viitattu 21.7.2017.
- Madigan, K. & Osiek, C. (2005). *Ordained women in the Early Church. A documentary history*. Toimittanut ja kääntänyt K. Madigan & C. Osiek. The Johns Hopkins University Press: Baltimore & London.
- Malkavaara, M. (2015). *Diakonia ja diakoni-
virka*. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 26. Kirkko ja toiminta. Helsinki: Kirkko-hallitus.
- Naumann, C. D. (2009). *In the footsteps of Phoebe: A complete history of the deaconess movement in the Lutheran Church – Missouri Synod*. Saint Louis: Concordia Publishing House.
- Olson, J. E. (2005). *Deacons and deaconesses through the Centuries*. Revised Edition of One Ministry, Many Roles. Saint Louis: Concordia Publishing House.
- Piispainkokous 2/2006 (2006). *Piispainkokouksen lausunto 2/2006 kirkkohallitukselle*. Virkarakenne–työryhmä 2004, Mietintö, osa 1 (virkatologia). [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/43B2EF6DD6C22AB-FC2257703003FAE79/\\$FILE/lausunto-2-kirkkohallitus-2002-00692.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/43B2EF6DD6C22AB-FC2257703003FAE79/$FILE/lausunto-2-kirkkohallitus-2002-00692.pdf). – Viitattu 5.8.2018.
- Pylvänäinen, P. (2017). *Agents in liturgy, charity and communication. The tasks of the female deacons in the Apostolic Constitutions*. [Diss.] Unpublished doctoral thesis. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- Raming, I. (2002). *Priesteramt der Frau – Geschenk Gottes für eine erneuerte Kirche*. Erweiterte Neuauflage von „Der Ausschluss der Frau vom priesterlichen Amt“ 1973 mit ausführlicher Bibliographie (1974–2001). Münster: Lit.
- Roeber, A. G. (2011). Missouri Synod. – *Religion Past and Present*. http://dx.doi.org.ezproxy.uef.fi:2048/10.1163/1877-5888_rpp_SIM_14247. – Viitattu 19.7.2017.
- Ryökäs, E. (2015). ”Diakonia” ennen diakoniaa. Diakoniakäsite eurooppalaisissa yleisietosanakirjoissa. *Diakonian tutkimus* 1/2014, 33–49.
- Ryökäs, E. & Tahvanainen, J. (2011). Diakonia paikkana – keskiajan ja Lutherin ”diakonia”-käsituksesta. *Diakonian tutkimus* 2/2011, 145–163.
- Schon, K.-G. (2005). *Projekt Pseudoisidor*. © 2005 Karl-Georg Schon. <http://www.pseudoisidor.mgh.de/html/251.htm>. – Viitattu 6.5.2019.
- Schon, K.-G. (2006). *Projekt Pseudoisidor*. © 2004–2006 Karl-Georg Schon. <http://>

- www.pseudoisidor.mgh.de/html/084.htm.
– Viitattu 6.5.2019.
- Schubert, A., Knuth, H. C., Grundmann, C. H. & Nüssel, F. (2011). Lutheranism. – *Religion Past and Present*, http://dx.doi.org.ezproxy.uef.fi:2048/10.1163/1877-5888_rpp_COM_13288. Julkaistu internetissä ensimmäisen kerran 2011.– Viitattu 19.7.2017.
- Stewart-Sykes, A. C. (2014). *The original bishops. Office and order in the first Christian communities*. Grand Rapids: Baker Academic.
- Sträter, U. (2011). Wittenberg, University of. – *Religion Past and Present*. http://dx.doi.org.ezproxy.uef.fi:2048/10.1163/1877-5888_rpp_COM_025404. Julkaistu internetissä ensimmäisen kerran 2011.– Viitattu 31.7.2017.
- Walther, C. F. W. (1875). *Die Stimme unserer Kirche in der Frage von Kirche und Amt*. Dritte auf Anordnung der Synode aufs neue durchgesehene und vermehrte Auflage. Erlangen: Andreas Deichert.
- Weinstock, D. (2014). *The diaconate in the Ancient Church*. <http://academic.cphblogs.com/new/the-diaconate-in-the-ancient-church/>. – Viitattu 16.7.2017.

Yhteinen palveluvirka?

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon viralliset internet-sivut määrittelevät ”diakonaatin” pappeudesta erilliseksi hengelliseksi palveluviraksi. Kirkolliskokous on käsitellyt diakonaattia vuodesta 1994 alkaen: kirkolliskokouksen komitea työsti asiaa 1994–1997. Ensimmäinen mietintö esitti, että diakonaatin piiriin kuuluisivat diakonian, kasvatuksen ja kanttorin virat. Erilaisilla virkayhdistelmillä asia on ollut esillä kirkolliskokouksessa useaan otteeseen. (<https://evl.fi/sanasto/-/glossary/word/Diakonaatti>).

Viimeksi kirkolliskokous käsiteli esitystä diakonaatista vuonna 2015. Tuolloin ehdotuksena oli, että diakonaatti korvaisi nykyisen diakoniviran. Siihen olisi kuulunut diakonia- ja nuorisotyöntekijöitä, lähetyssihteereitä, varhaiskasvatuksen ja lapsityön ohjaajia. Kysymys palautettiin jälleen jatkovalmisteluihin. Kirkkoneuvos Pekka Huokuna, joka esityksen oli valmistellut, pohti viime vuonna, että kenties lähtökohtien olisi muututtava seuraavaan esitykseen. Huokuna uumoili, että seuraavan kerran diakonaatti olisi kirkolliskokouksen käsiteltävänä vuonna 2020. (<https://www.kotimaa24.fi/artikkeli/diakonaattiuudistusta-heratellaan-horroksesta-uusi-esitys-tulos-2020-luvulla/>).

Vuonna 2018 Diakoniatyöntekijöiden liitto Ry (DTL) valmisti oman esityksen koskien diakonien virkaa. Tässä Diakonian Tutkimuksen numerossa julkaistaan tämä esitys sellaisenaan. Lisäksi olemme kutsuneet asiantuntijoita kommentoimaan tätä esitystä. Kommentit eivät sellaisenaan edusta instituutioiden virallisia linjauksia: jokainen asiantuntija esittää seuraavassa omia ajatuksiaan kannanotosta. Ensimmäisen kommentin kirjoittaja on Professoriliiton järjestöpäällikkö Raija Pyykkö. Terveystieteen tohtori Pyykkö on pohjakoulutukseltaan diakonissa. Hänen väitöskirjansa tarkasteli diakonia-

työntekijöiden toimialuetta Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Toisessa kommenttipuheenvuorossa TM, kirkolliskokousedustaja Helena Kauppila nostaa esiin kysymyksen vallan jakamisesta, joka liittyy keskusteluun diakonaatista. Vallan näkökulma on esillä myös TT, Diakin diakonian ja kasvatuksen yliopettajan Mikko Malkavaaran kirjoituksessa. Malkavaara toimi myös edellisen kirkkohallituksen diakonivirkaesityksen valmistelijana ja kirjoittajana. Kirkon koulutuskeskuksen johtaja, dosentti, TT Kari Kopperi pitää puheenvuorossaan DTL:n kannanottoa tervetulleena keskustelun avauksena. Kommenttien sarjan päättää Diakoniatyöntekijöiden liiton puheenjohtajan Saara Huhanantin kirjoitus, jossa Huhanantti kertoo näkökulmastaan virkarakenteen ristiriitoja ja DTL:n kannanoton lähtökohtia.

Yhteinen palveluvirka

Suomessa diakoniaa on kehitetty osana kirkon ja seurakuntien toimintaa sen sijaan, että diakonia olisi eriytynyt kirkon organisaatioista erilliseksi tai rinnakkaiseksi toimintamuodoksi. Ratkaisu on teologisesti oikea, sillä ilman diakoniaa ei ole aitoa seurakuntaa. Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa diakonia on erotta-maton osa seurakuntien olemusta ja niiden keskeinen tehtävä.

Diakonian virasta ja sen suhteesta kirkon virkaan on keskusteltu Suomessa lähes 150 vuotta. Alusta lähtien on pidetty selvänä, että diakoninen palvelu ja sananjulistus ovat kaksi kirkon keskeistä tehtävää ja diakonia liittyy tiiviisti kirkon jumalanpalveluselämään. Seurakuntadiakonian merkittävä läpimurto tapahtui vuonna 1943 kirkolliskokouksen hyväksytyä esityksen, jonka mukaan seurakuntien tuli perustaa diakonian virkoja. Diakonian viran suhde kirkon erityiseen virkaan jäi kuitenkin määrittelemättä ja tämä epämääräisyys on jatkunut kirkossamme tähän saakka.

Diakonian virkaa, diakonin virkaa, diakonaattia tai diakonivirkaa on pyritty määrittelemään eri mietinnöissä, joista on löydettävissä tiettyjä yhteisiä piirteitä. Diakonian virka nähdään pysyvänä hengellisenä virkana, johon vihkimyksen toimittaa piispa kätten päälle panemisen kautta. Diakonian virka nähdään myös kirkon viran kolmantena säikeenä piispan ja papin virkojen rinnalla, kuten viimeisimmässä ekumeenisessa asiakirjassa Kasvavaa yhteyttä. Edellä mainitusta on nähdäksemme varsin selvä yksimielisyys, mutta sen käytännön toteutuksesta on erimielisyyttä. Erimielisyys koskee lähinnä viran kolmannelle säikeelle kuuluvia tehtäviä ja velvollisuuksia sekä oikeuksia osallistua kirkon hallintoon. Erimielisyyttä on myös siitä, mitä ammattiryhmiä kuuluisi vihkimysviran piiriin.

Diakonian viran aseman tunnustaminen tai diakonaatin kehittäminen on kirkossamme kestänyt kauan. Esitys toisen perään on päätynyt uuden komitean tai työryhmän pohdittavaksi ja osin lopputulemat ovat laimentuneet ja etään-tyneet alkuperäisestä tarkoituksestaan. Mietintöjä on todennäköisesti rasittanut niissä esitettyjen muutosten laajuus ja jossain määrin myös jonkin asteinen rajattomuus tai jo lähdössä asetetut reunaehdot.

Seuraavassa esitämme yksinkertaisen mallin diakonaattikysymyksen ratkaisemiseksi kirkossamme. Tämä malli on toteutettavissa ja se edellyttää mahdollisimman vähän muutoksia kirkon säädöksiin.

1. **Kirkon virka on kolmisäikeinen.** Viran säikeet ovat piispan virka, pappisvirka ja diakonian virka. Eri mietinnöissä kolmisäikeisyys on kestävästi perusteltu teologisesti, kirkkohistoriallisesti ja ekumeenisesti, jonka lisäksi se seuraa luterilaisten naapurikirkkojemme kehitystä. Ymmärtäessään viran kolmisäikeisenä kirkkomme ei muuta virkakäsitystään, vaan pelkää ulkonaista järjestystä. Virkaan vihkimys ei turhenna maallikkoutta eikä uhkaa heidän asemaansa seurakuntien toiminnassa ja hallinnossa. Kysymys maallikkojen asemasta liittyy enemmän toimintakulttuuriin, kuin tiettyjen työntekijöiden virkaan vihkimiseen.
2. **Tähän yhteiseen palveluvirkaan vihitään piispat, papit ja diakonia-työntekijät.** Viran kolmannen säikeen vihkimysvirasta käytetään nimitystä diakonian virka, jolloin se on suorassa jatkumossa nykyiseen diakonian virkaan ja rakentuu tämän varaan. Diakonian virkaan vihitty on joko diakoni tai diakonissa. Diakonian virka vihkimysvirkanä on erillinen palvelussuhdevirasta, jonka nimi voidaan tarvittaessa muuttaa seurakuntadiakonian viraksi samaan tapaan kuin pappisvirkaan vihitty toimii seurakuntapastorin palvelussuhdevirassa. Jos palvelussuhdeviran nimeä muutetaan, on vastaava muutos tehtävä kirkkojärjestyksen 6:1 pykälään. Jatkossa diakonian viran kelpoisuusehdoista tulee päättää piispainkokouksessa. Jotta lukkiutunut prosessi saadaan etenemään, on järkevää toteuttaa virkauudistus vaiheittain, mihin piispainkokouskin päättyi vuonna 2015. Ensivaiheessa on syytä aloittaa jo virkaan vihittyjen diakoniatyöntekijöiden liittämällä kolmisäikeisen viran osaksi. Diakonian virkaan voidaan myöhemmin vihkiä muitakin työntekijäryhmiä.

3. **Virkaan kutsutaan ja vihkimyksen toimittaa piispa.** Vihkimys diakonian virkaan toimitetaan nykyisen kirkkokäsikirjan mukaisesti eikä se edellytä muutoksia. Aiemmin diakonian virkaan vihittyjen vihkimys todetaan päteväksi eikä heitä tarvitse vihkiä uudelleen.
4. **Vihkimys on edellytys viran tehtävien hoitamiselle.** Aikaisimmissa mietinnöissä tätä on esitetty ja samalle kannalle on asetunut myös piispainkokous. Määräys tulee lisätä kirkkojärjestykseen.
5. **Diakonian viran tehtäviin lisätään oikeus saarnata, toimittaa sanajumalanpalvelus, avustaa ehtoollisen jaossa, toimittaa kotiehtoollinen sekä avioliiton siunaaminen ja hautaan siunaaminen.** Nykyisellään diakonian virkaan vihityt saarnaavat messussa, toimittavat sanajumalanpalveluksia, vievät sairaanehtoollisen kotikäynneillä, toimittavat uurnan maahanlaskuja, pitävät hetkipalveluksia ja hartaushetkiä hoivayksiköissä ja saattohoitoyksiköissä jne. Nämä muutokset diakonian viran oikeuksiin oikeastaan vain vahvistavat jo olemassa olevan käytännön ja antavat virallisen oikeuden näihin tehtäviin. Erittymisesti pienissä maalaisseurakunnissa tämän kaltaiset järjestelyt ovat jo nyt merkittävässä asemassa seurakunnan toiminnan ylläpitämiseksi järkevällä tavalla ja voidaan olettaa, että tulevaisuudessa edellä mainitut tehtävät lisääntyvät myös diakoniatyöntekijöiden toimittamina.
6. **Diakonian viralla on edustus kirkon hallinnossa.** Papiston keskuudessa on valmiutta jakaa hallintoon osallistumista, sillä Kirkon akateemiset AKI ry:n vuoden 2016 Kirkkopoliittisen linjapaperin mukaan ”Mahdollinen diakonaatti otetaan mukaan osaksi synodaalista hallintoa.” Diakoniatyöntekijöiden Liitto toteaa, että diakonian viralla ei ole tarpeen olla erillistä kiintiötä, vaan kaikki virkaan vihityt valitsevat keskuudestaan yhteisesti edustajansa kirkolliskokoukseen, kapituleihin ja kirkkohallitukseen. Näin toteutettuna virkarakenteen muutos ei johda hallinnon paisumiseen ja monimutkaistumiseen eikä edellytä erillisiä valintaprosesseja.

Diakoniatyöntekijöiden Liitto
Edustajisto 26.11.2018

Joko kirkko vastaa huutoon?

Mathilda Hoffman vihittiin 1.9.1872 jumalanpalveluksen jälkeen Pietari-Paavalin kirkossa diakonissaksi. Vihkimyksen suoritti Viipurin saksalaisen seurakunnan kirkkoherra Alexander Sonny. Diakonian vihkimys on siis ollut käytössä lähes 150 vuotta. Institutionaalisesti diakoniatyöntekijöiden vihkimys on lähtöisin kirkosta. Silti edelleen esitetään epäilyjä siitä, etteivät diakonian vihkimyksen saaneet olisi saaneet ”pätevää” vihkimystä.

Kysymys diakonian virasta ja diakonaatista on ollut säännöllisin väliajoin kirkolliskokouksen esityslistalla ainakin 1970-luvulta lähtien. Sosiaalisen konstruktionismin (Berger & Luckmann, 1966) silmälasein katsottuna kamppailuissa diakonaatista on nähtävissä, kuinka näkemykset ovat olleet sosio-historiallisten prosessien tuloksia: diakonaatista on haettu eri vaiheissa ratkaisua muun muassa lehtorin viran epäselvään asemaan, nuorisotyönohjaajien kysymyksiin ja kirkon työnjaollisiin kysymyksiin. Lisäksi kansainväliset muuttuvat tulkinnat kirkon virasta ovat vaikuttaneet Suomen kirkon tulkintoihin. Aloitteita prosessien käynnistämiseksi ovat usein tehneet hiippakunnat, tosin viime vuosina prosessia ovat ylläpitäneet kirkolliskokouksen jatko-tehtäväksiannot. Ensimmäinen huomioni esillä olevasta aloitteesta on se, että nyt toimijana on teologien sijaan diakoniatyöntekijät itse oman ammattiliittonsa kautta.

Toinen huomioni on, että Diakoniatyöntekijöiden Liitto näyttää lähtevän aloitteellaan hakemaan praktista ja toteuttamiskelpoista ratkaisua pitkään velloneeseen prosessiin. Esitykseen on pyritty sisällyttämään ne asiat, joista jo on laaja yksimielisyys. Liitto hakee legitimaatiota jo olemassa olevalle tilanteelle. Liiton aloitetta lukiessa ei voi välttyä analogisilta mielikuvilta soite-uudistukseen: liitto tuo esille, kuinka aikaisempia esityksiä ovat vaivanneet

niiden laajuus, rajattomuus ja erilaiset reunaehdot. Diakonaatti-prosessit ovat paisuneet liian suuriksi.

Diakonian virka on ollut harmaalla vyöhykkeellä hengellisen ja maallisen viran rajamaastoissa – vihkimyksestä huolimatta (Pyykkö, 2004). Diakonia-työntekijöiden Liitto tyrmäsi vuoden 2015 esityksen ”uudesta diakonivirasta”, koska se ei olisi selkiyttänyt diakonian viran luonnetta. Uusi diakonivirka olisi ollut osittain hengellinen virka, osittain maallikkovirka. Kolmas huomioni nyt esillä olevassa aloitteessa liittyykin diakonia-työntekijöiden vahvaan identiteettiin kirkon hengellisinä työntekijöinä. Diakonia-työntekijät hakevat legitimaatiota sille, että diakonian virka on osa kirkon virkaa, ja vihkimys on edellytys tehtävien hoitamiselle. Ammattien sosiologisella tulkinnalla (Abbott, 1988) kyse on työn kiinnittämisestä kulttuurisiin arvoihin. Kirkon kontekstissa Raamattuun ja teologiaan. Tutkimusten mukaan diakonia-työntekijät sitoutuvat vahvasti kirkon uskoon (Niemelä, 2004), ja diakonia-työntekijöiden ammatillisuus kiinnittyy kristillisiin arvoihin (Gothóni & Juntunen, 2010).

Kyse on nyt kirkon itseymmärryksestä: näkeekö kirkko palvelun ja diakonian kulttuurisesti erottamattomaksi osaksi kirkon virkaa ja olemusta? Tätä diakonia-työntekijät esittävät.

Kirjallisuus

- Abbott, A. (1988). *The system of professions. An essay on the division of expert labor*. The University of Chicago: Chicago.
- Berger, P. L. & Luckmann, T. (2000). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonso- siologinen tutkielma*. Gaudeamus: Helsinki.
- Gothóni, R. & Juntunen, E. (2010). *Käsitteitä ja käsityksiä diakoniatyöstä ja diakonisesta työstä*. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A Tutkimuksia 25.
- Niemelä, K. (2004). *Uskonko niin kuin ope- tan? Seurakuntatyöntekijä uskon ja elämän ristipaineessa*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 85.
- Pyykkö, R. (2004). Valtion ja kirkon välissä: ammatillisen seurakuntadiakonian muo- toutuminen. – L. Henriksson & S. Wrede (toim.), *Hyvinvointityön ammatit*. Hel- sinki: Gaudeamus, 110–143.
- Pyykkö, R. (2012). Kulttuuriset arvot ovat työn lähtökohta. *Diakonian tutkimus* 1/2012, 140–143.

Vallan uudelleenjako

Diakonaattiuudistuksen tiellä on ollut niin paljon karikoita, jumiutuneita korniteoita, puusta pitkään pääsemättömiä mietintöjä ja samaa rataansa kiertäviä keskusteluita, että monet ovat jo uupuneet koko aiheeseen. Kymmenien vuosien aikana tehty työ tuntuu valuvan yhä uudestaan ja uudestaan kiville. On kunnioitettavaa, että DTL lähtee jälleen uuden ehdotuksen kanssa eteenpäin, sillä asiassa ei tule luovuttaa, vaikka vaikeuksia on ollut eivätkä ne vielä-kään ole täysin takana.

Kommenttipuheenvuorossani haluan esittää kaksi näkökulmaa, joiden työstäminen on uskoakseni välttämätöntä, jotta asiassa päästään eteenpäin. Molemmat esittämäni näkökohdat liittyvät valtaan ja sen jakamiseen, jonka uskon olleen lähtökohtaisestikin suurin syy diakonaattiuudistuksen takkuilevaan historiaan.

Ensinnäkin DTL:n ehdotus merkitsee vahvaa vallansiirtoa papistolta diakonaatille, kun diakonaatti tulee ehdotuksessa osaksi mm. kirkolliskokouksen ja tuomiokapituleiden edustusta. Vaikka AKI-liittojen linjapaperissa osoitetaan halua vallan uudelleenjakoon, on vaikea kuvitella papiston vain myhäilevän tyytyväisenä jos vaikkapa kirkolliskokouksen ja tuomiokapitulin kollegion pappisedustuksen olisi vaalien tuloksena mahdollisuus siirtyä kokonaisuudessaan diakonaatille. Mikäli tästä ei keskustella avoimesti, saattaa uudistus tyssätä teologisesti monimutkaisesti ilmaistuihin mietintöihin, joiden taustalla ei ole mitään sen ihmeellisempää teologiaa kuin haluttomuus jakaa valtaa. On huomioitava, että asiaa ei päättä AKI-liitot, vaan kirkolliskokous. Siis sama instanssi, jossa papistolla on tällä hetkellä oma itseoikeutettu edustuksensa erottamatta ja jakamatta. Ovatko papit valmiit jakamaan valtaa diakoniatyöntekijöiden kanssa?

Toiseksi DTL:n esittämä ratkaisu sulkee kokonaan ulkopuolelle kirkon nuorisotyönohjaajat ja varhaiskasvatuksen ohjaajat. Kasvatuksen virkoihin opiskelevilla kirkon alan opintojen polku on lähes identtinen diakoniatyöntekijöiden kanssa lukuun ottamatta oman alan asiantuntijuusopintoja, jotka käsittävät 90 opintopisteen kokonaisuudesta 10 opintopistettä. Kasvatuksen virassa toimivat tekevät myös diakonista työtä lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä parissa, joten se, mihin ikäluokkaan asiantuntijuus kohdistuu, ei voi määrittää viran teologista asemaa kirkossa. Monien seurakuntien tuoreissa strategisissa linjauksissa painotus on vahvasti diakoninen ja se haastaa myös kasvatuksen saralla entistä diakonisempaan työotteeseen. Uskon, että mikäli tätä kysymystä ei osata ratkaista, diakonaattiuudistus pahimmillaan tasoittaa tietä työyhteisöongelmiin, jotka kumpuavat epäoikeudenmukaiseksi koetusta virkahierarkiasta. Ovatko diakoniatyöntekijät valmiita jakamaan valtaa kasvatuksen työntekijöiden kanssa?

Tilaisuus tekee varkaan, peukku alas perustevaliokunnalle

Suomalainen diakonaattikeskustelu alkoi ajat sitten. Sitä ratkaisemaan on asetettu lukuisia komiteoita ja työryhmiä, jotka kaikki ovat kuvitelleet hoitavansa asian maaliin. Niiden teologiset perusratkaisut olleet keskenään samantapaiset. Kirkolliskokouksessa diakonaattia, diakonin vihkimysvirkaa tai diakonivirkaa on käsitelty neljästi, vuosina 1997, 2003, 2011 ja 2015. Joka kerran asia on palautettu valmisteltavaksi uudelleen.

Syksyllä 2015 kirkolliskokouksen perustevaliokunta vei kehitystä yllättävään suuntaan verrattuna noin 30 vuotta käydyin keskustelun yleissuuntaan.

Valiokunnan mukaan perustettava uusi vihkimysvirka oli toteutettava niin, että siihen otettaisiin tässä vaiheessa mukaan vain diakonian viran piiriin kuuluvat. Sen mielestä virkateologiasta ja sen vaatimista järjestelyistä oli saavutettu riittävä yksimielisyys eikä diakonaattiuudistusta voinut jättää raukeamaan. Keskustelun horjuvuus oli johtunut erimielisyyksistä siitä, miten diakonia kirkon olemukseen kuuluvana tehtävänä ymmärretään.

Ratkaisulla haluttiin korostaa diakoniviran karitatiivista luonnetta ja jättää sen muut ulottuvuudet sivuun. Samalla korostettiin diakoniaa sosiaalis-karitatiivisena palveluna ja tietoisesti unohdettiin raamatuntutkimus, joka osoittaa diakonit missä hyvänsä palvelutehtävässä toimiviksi.

Tilaisuus tekee varkaan tai tilaisuuden tullen kaverille ei jätetä. Harhautuneen perustevaliokunnan jalanjäljissä Diakoniatyöntekijöiden liitto on napsimassa itselleen etuja eikä jätä muille murujakaan. Sen linjaukset olisivat hyvin kannatettavia, jos mukana olisi muita työntekijäryhmiä, edes nuorisotyönohjaajat ja varhaiskasvatuksenohjaajat. Nyt ollaan kuitenkin vain omalla asialla.

Juopa diakonien ja diakonisojen sekä varhaiskasvatuksen- ja nuorisotyönohjaajien välille syntyi jo ennen kuin kirkolliskokous alkoi käsitellä edellistä diakonivirkaa koskevaa kirkkohallituksen esitystä. Helmikuussa 2015 pidetty vaikuttajaseminaari Yhteis=voima jäi vaisummaksi kuin oli suunniteltu, koska tilaisuuden järjestäneet liitot, Diakoniatyöntekijöiden liitto ja Kirkon Nuorisotyöntekijöiden Liitto olivat erimielisiä valmistuneesta esityksestä.

Vihkimysviran piiriin tulisi ottaa diakoninen virka koko laajuudessaan eikä vain sen sosiaalis-karitatiivisten tehtävien osalta.

Diakonia-ammattikorkeakoulu sai toimiluvan vuonna 1996. Siitä alkaen opiskelijoita on valmennettu pian tulevaan diakonaattiin tai diakonivirkaan. Diakissa kaksoiskelpoisuutta suorittavien ja myös suorittaneiden kannalta kirkossa valmisteilla oleva ratkaisu, jossa vihkimysvirkaan kutsuttaisiin karitatiivisiin tehtäviin tulevia, mutta kristillisestä kasvatuksesta vastaavat olisivat maallikoita, on mieleton.

Diakista valmistuneet diakonit, varhaiskasvatuksen ohjaajat ja kirkon nuorisotyönohjaajat ovat kaikki sosionomeja, joiden tutkinnot ovat käytännössä samat tai eroavat toisistaan vain vähän. Diakonissat sairaanhoitajina kulkevat toisenlaista koulutuspolkua, mutta heidänkin kirkolliset opintonsa ovat pääpiirteittäin samat kuin muilla ryhmillä. Koulutuksen näkökulmasta suunta, jota kirkossa kaavaillaan ja jonne Diakoniatyöntekijöiden liitto on antanut itsensä tulla viekoitelluksi, on hölmö ja eriarvoistava.

Siiloutuvan työn ja turhien erottavien juopien poistaminen on ollut viime vuosien keskustelun kantavin ääni. Hämmästyttävää on, että kirkko haluaa rakentaa sellaista ihan itse.

Piispainkokous antoi 24.5.2016 suosituksen, jolla se pyrki yhtenäistämään eri hiippakuntien välisiä eroja diakonian virkaan vihkimisessä. Siinä todetaan, että ”vihkiä voidaan henkilö, joka on kutsuttu hoitamaan diakonian virkaa kirkon palveluksessa” ja että ”vihkimisen ehtona on tutkinto, jonka kirkkohallitus on hyväksynyt diakonian virkaan kelpoistavaksi tutkinnoksi”. Yhtenäistämällä vahvistettiin diakonivihkimystä, jota on arvioitu heikoksi. Ongelmat kirkon työntekijäryhmien välillä jäivät olemaan tai pikemmin vahvistuivat.

Suppean diakonian puolustuspuheenvuoro

Keskustelu ns. diakonaatista on kestänyt vuosikymmeniä, joten jotkut ovat luonnehtineet sitä kirkolliseksi ikiliikkujaksi. Asiaa on yritetty viedä päätökseen lukuisia kertoja niin piispainkokouksessa kuin kirkolliskokouksessakin, mutta aina tehdyt esitykset näyttävät palaavan lähtöpisteeseen. Näin tapahtui viimeksi 2015, kun kirkolliskokous palautti uudelleen valmisteltavaksi kirkkohallituksen diakonivirkaa koskevan esityksen.

Kun seurasin viimeisimmästä esityksestä käytyä keskustelua, niin se näytti minusta pysähtyvän lähinnä kahteen asiaan. Ensiksikin keskustelussa oltiin huolestuneita diakonian omaleimaisuuden säilymisestä. Esityksessä diakonivirkaan olisi liitetty myös kasvatuksen virkoja, mutta kirkolliskokouksen keskustelussa todettiin, että diakonivirkaan vihittävien pitäisi tehdä diakoniatyötä. Nimitys diakoni pitäisi siis liittää diakoniatyöhön. Jos yhteyttä diakoniaan ei ole, se muodostaa uhan diakoniatyölle. Toinen keskeinen tema oli virkaan liittyvä edustus kirkon hallinnossa. Monien silloisen esityksen kriitikoiden mielestä diakonaattiin tai diakonivirkaan olisi pitänyt liittää esitystä vahvempi edustus kirkon hallinnossa.

Diakoniatyöntekijöiden liiton puheenvuoron taustalla voidaan nähdä positiivinen pyrkimys vauhdittaa kirkkohallituksen valmistelua. Sisällöltään se näyttää kuitenkin jatkavan edellisen keskustelun linjoilla. Diakonian viran kehittäminen pitäisi aloittaa diakoniatyöntekijöistä, joilla tarkoitetaan diakoneja ja diakonissoja. Lausunnon mukaan diakonian virkaan voidaan myöhemmin vihkiä muitakin työntekijäryhmiä. Tämä merkitsee aikaisempaan keskusteluun nähden entistä tiukempaa pitäytymistä vain ja ainoastaan, diakoniatyöntekijöihin.

Voin hyvin kuvitella miltä tämä vaikuttaa kasvatuksen työntekijöiden näkökulmasta. Saattaa olla, etteivät myöskään kanttorit ole riemuissaan DTL:n

ehdotuksesta. Liiton puheenvuorossa ei näytä olevan minkäänlaista ymmärrystä laaja-alaisemmalle diakonaatille. Puheenvuoron laatijat eivät näytä tunnevan esimerkiksi Diakonian tutkimus -lehden palstoilla julkaistuja tutkimuksia, joissa on selkeästi osoitettu, että Raamatussa esiintyvät sanat diakonia ja diakoni eivät tarkoita samaa asiaa, kuin 1800-luvun diakonialiiikkeen näkemys diakoniasta ja siihen liittyvistä diakonin tai diakonissan viroista.

Puheenvuoro sisältää muutamia tarkempaa keskustelua herättäviä väitteitä. Siinä esitetään, että kirkon viran kolmisäikeisyys olisi suomalaisessa keskustelussa yleisesti hyväksytty näkemys ja että erimielisyys koskisi lähinnä säikeelle kuuluvia tehtäviä ja sitä, mitä ammattiryhmiä kuuluisi kolmannen säikeen piiriin. Keskustelussa on usein viitattu kolmisäikeiseen virkaan, mutta toistaiseksi luterilaisen teologian asiantuntijat ovat todenneet, että kolmisäikeinen virkakäsitys ja tunnustuskirjoihin sisältyvä luterilainen näkemys kirkon virasta eivät ole yhteensopivia. Heidän mukaansa virkarakenteen uudistaminen pitäisi perustella toisin kuin sisällyttämällä luterilaiseen virkateologiaan sille vieras näkemys kolmisäikeisestä virasta. Viran teologinen perustelu on siis hieman monimutkaisempi kuin puheenvuoro antaa ymmärtää.

Mielenkiintoisena pidän puheenvuoron viittausta, että diakonia liittyy tiiviisti kirkon jumalanpalveluselämään. Tätä vahvistaa puheenvuoron kohta viisi, jossa ehdotetaan diakonian viran tehtäviin lisättäväksi jumalanpalvelukseen ja kirkollisiin toimituksiin liittyviä tehtäviä. Diakonaatista käydyssä keskustelussa on usein korostettu jumalanpalveluksen ja palvelun yhteyttä toisiinsa. Tällöin on mm. sanottu diakonian lähtevän alttarilta arjen jumalanpalvelukseen ja palaavan alttarille. Liiton linjaus on uusi, sillä aikaisemmin diakoniatyöntekijät ja varsinkin ammattiliitto on ollut huolissaan mahdollisten jumalanpalvelustehtävien lisääntymisestä. Se olisi poissa varsinaisesta diakoniasta.

Kirkollisiin toimituksiin liittyy pieni teologinen yksityiskohta, joka kaippaa tarkennusta. Tekstissä kuvataan, että diakonian virkaan vihityt vievät sairaanehtoollisen kotikäynneillä. Tämä on nykyään mahdollista, mutta käytäntö on vielä harvinaisen. Puheenvuorossa esitetään oikeutta kotiehtoollisen toimitamiseen. Teologisesti sairaanehtoollisen vieminen on eri asia kuin kotiehtoollisen toimittaminen. Kirkkomme linjausten mukaan sakramentin toimitaminen kuuluu pappisviralle. Kyseessä on siis uusi avaus, joten sitä pitäisi perustella huomattavasti perusteellisemmin.

Puheenvuoron viimeinen kohta puuttuu edustukseen kirkon hallinnossa.

Siitä lähtien, kun edustuksellinen ulottuvuus nostettiin uudistuksessa esille, se on ollut yksi keskustelun kuumista aiheista. Ratkaisuehdotus on uusi ja jännittävä: kaikki virkaan vihityt valitsevat keskuudestaan yhteisesti edustajansa kirkolliskokoukseen, tuomiokapituleihin ja kirkkohallitukseen. Siis piispat, papit ja diakonian viran edustajat ovat mukana yhdessä vaalissa. Yksinkertainen ja selkeä ratkaisu, mutta tullee herättämään keskustelua.

Sykyinen puheenvuoro on tervetullut sytyke lamassa olleelle diakonaattikeskustelulle. Sisällöltään puheenvuoro näyttää kuitenkin ajavan vahvasti yhden henkilöstötekijäryhmän, nykyisten diakonien ja diakonissojen, intressejä. Työntekijöidensä edun edistäminen toki kuuluu ammattiliitoille ja siinä mielessä puheenvuoro on perusteltu. Tällaisenaan se ei kuitenkaan riitä laajemman diakonaattikysymyksen ratkaisemiseen. Esityksessä näytetään sivuuttavan myös se tosiasia, että toimintaympäristön muutoksen vuoksi lähivuosina kirkon työtä tullaan tekemään hieman pienemmällä joukolla monipuolisemmin ja laaja-alaisemmin.

Virkaan vihityt vailla virkaa

Kirkkohallituksen vuonna 2015 kirkolliskokoukselle esittämän diakonivirkaa koskevan uudistuksen oli tarkoitus tulla voimaan yli kaksi vuotta sitten. Sitä ennen virkarakennetta ja diakonian virkaa oli käsitelty lukuissa toimikunnissa, komiteoissa, selvityksissä ja lausunnoissa jo vuosikymmenten ajan. Jälleen kerran kirkolliskokous päätti kuitenkin lähettää asian uudelle valmistelukierrokselle. Diakonaattiuudistuksen todettiin kaatuneen muun muassa omaan mahdottomuuteensa, huonosti valittuun ajankohtaan ja liian korkeisiin odotuksiin.

Ensimmäinen diakonissa vihittiin Suomessa virkaansa lähes 150 vuotta sitten. Siitä saakka kirkossamme on työskennellyt ihmisiä, jotka on vihitty kirkon virkaan, mutta jotka eivät siitä huolimatta ole osa kirkon vihkimysvirkaa. Termillä ”kirkon virka” on kirkossamme sekä teologinen että virkamiesoikeudellinen merkitys, kun taas ”diakonian virka” kuvaa konkreettista palvelusuhdetta. Mikä merkitys on tänä päivänä diakonian vihkimyksellä ja viralla, jos vihkiminen kirkon virkaan tarkoittaa kuitenkin jotain muuta? Vihkimys pitää sisällään samat elementit kuin pappisvihkimyksen; sanan, rukouksen ja käten päällepanemisen, mutta diakonian virka näyttäytyy käytännössä maallikkovirkana. Vihkimys ei tuo diakoniatyöntekijöille mitään sellaisia oikeuksia, joita ei muilla työntekijöillä – tai maallikoillakin olisi. Tämän ristiriidan korjaamiseen liittyy toki korkeita odotuksia. Mutta miksi toive diakonian virran tunnustamisesta osaksi kirkon erityistä virkaa koetaan niin mahdottomaksi?

Isot muutokset työelämässä ja organisaatioissa tarvitsevat onnistuakseen yhteistä vahvaa tahtotilaa ja johdolle uskoa muutokseen. Muutosvastarinta on väistämätöntä, mutta ilman yhteisiä tavoitteita ja tahtotilaa muutos ei voi

onnistua. Diakonian viran uudistaminen ei ole kaatunut mahdottomiin toiveisiin, liian mutkikkaisiin säädösmuutoksiin tai teologisiin perusteisiin, vaan nimenomaan tahtotilan puuttumiseen. Mikko Malkavaaran Diakonia ja diakonivirka –selvityksen (2015) loppusanoissa hän kuvaa kritiikkiä viran uudistusprosessia kohtaan ja toteaa diakoniviran ratkaisuyritysten kompastuneen pappisviran erityislaadun puolustamiseen. ”Hyvin selvästi pappeuden puolustus on näkynyt vihkimysviran hallinnolliseen edustuksellisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Suomen kirkossa on vahva perinne piispojen ja pappien erityisasemasta päätöksenteossa. Diakonivirkaan vihittäviä ei ole haluttu jakamaan tätä valtaa.” (Malkavaara, 2015:221.) Syyt tahtotilan puuttumiselle näyttävät tämän valossa hyvin selviltä.

Suomalaisen luterilais-katolisen dialogikomission raportissa ”Kasvaa yhteyttä. Julistus kirkosta, eukaristiasta ja virasta” (2017) etsitään yhteyttä kirkkojen välillä ja tarkastellaan virkakäsitystä ekumeenisesta lähtökohdasta. Raportin mukaan ”*olemme yksimielisiä*, että piispan toimittamassa vihkimyksessä annetaan diakoneille, papeille ja piispoille sanan, rukouksen ja käten päällepanemisen kautta Pyhän Hengen lahja erityisen viran tehtävien täyttämiseksi. *Olemme yksimielisiä*, että diakonin viralla on juurensa Uuden testamentin käsityksessä virasta ja että diakonit osallistuvat Kristuksen tehtävään omalla erityisellä tavallaan. Myös Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkokäsikirja ilmentää konkreettisesti kolmisäikeistä virkakäsitystä, jossa piispat, papit ja diakonit vihitään ja heille rukoillaan Pyhän Hengen lahjaa.” Diakonian viran uudistusta voidaan lähestyä nimenomaan yhteyden kautta. Diakonian virka osana kolmisäikeistä virkaa rakentaa yhteyttä luterilaisen ja katolisen käytännön välille, yhteyttä naapurikirkkojemme kehitykseen, yhteyttä Uuden testamentin virkakäsitykseen ja yhteyttä palvelun ja alttarin välille. Vihkimysvirka liittyy diakonian entistä tiiviimmin liturgiaan ja luo sitä kautta mahdollisuuksia myös käytännön työn kehittämiseen – karitatiivisen työn tuomiseksi lähemmäksi sanaa ja sakramenttia. Meidän tulee enää löytää tahtotila yhteyden rakentamiseksi diakonian viran ja kirkon viran välille.

Kirjallisuus

*Kasvavaa yhteyttä. Julistus kirkosta, eukaristias-
ta ja virasta. Suomalaisen luterilais-katoli-
sen dialogikomission raportti.* (2017). Suom.
T. Huhtanen, I. Karimies & T. Karttunen.
*Communion in Growth. Declaration on the
Church, Eucharist, and Ministry.*
Kuopio: Grano.
[http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/6B072E7A-9FE54E57C2258227002F1731/\\$FILE/Kasvavaa%20yhteytt%C3%A4_netttiin.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/6B072E7A-9FE54E57C2258227002F1731/$FILE/Kasvavaa%20yhteytt%C3%A4_netttiin.pdf) – Viitattu 28.4.2019.

Malkavaara, M. (2015). *Diakonia ja diakoni-
virka.* Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja
26, Kirkko ja toiminta. Helsinki: Unigra-
fia.
[http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/020A6402AC464E4EC2257E6E-004415C4/\\$FILE/255445_KH_Diakonia_ja_diakonivirka.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/020A6402AC464E4EC2257E6E-004415C4/$FILE/255445_KH_Diakonia_ja_diakonivirka.pdf) – Viitattu 28.4.2019.

Lectio Praecursoria Helsingin yliopistossa 18.1.2019

Nuoret ja elämäkulussa rakentuva toimijuus

Pirstaloituneet nuoruuden elämäkulut

Kautta vuosikymmenten sukupolville on annettu erilaisia nimityksiä ja heitä on pyritty niputtamaan ryhmiin jaettujen kokemusmaailmojensa pohjalta. Puhutaan suurista ikäluokista, hyvinvoinnin ja laman sukupolvista, x- y- ja z -sukupolvista, diginatiiveista ja epävarmuuden ajan sukupolvesta sekä tietysti pullamössöistä. Nuorten sukupolvien määritteleväminen tänä päivänä on yhä haastavampaa, sillä erilaiset yhteiskunnalliset liikehdinnät ja arvojen moninaisuus eivät välttämättä mahdu sukupolven käsitteen alle. Nuorten elämämaailmat ovat kulttuurisesti atomisoituneita ja heidän elämänolosuhteensa moninaisia. Nuoruuden pirstaloitumisesta ja pitkittymisestä *käydään keskustelua*. Nuorten pirstaloituneet elämäkulut ovat moninaisia ja ne sisältävät erilaisia vaiheita. Pirstaloituneet elämäkulut haastavat suomalaisen koulutusyhteiskuntaan juurtunutta ajatusta institutionaalisen elämäkulun mallista, jolla tarkoitetaan sosiaalisia ja yhteiskunnallisia normeja liittyen odotusarvoiseen tapaan elää. Nuoruuden pitkittymisellä viitataan erilaisiin koulutuspolkuihin, itsenäistymisen viivästyamiseen ja perheen perustamisen lykkäämiseen. Työelämän aloittaminen ei ole itsestään selvää. Taustalla vaikuttavat yhteiskunnalliset rakenteet ja vuoden 2008 taloudellinen taantuma. Epävarmuuden ajan sukupolvea huolettavat esimerkiksi työllistymisen ja taloudellisen pärjäämisen kysymykset. (Vehkalahti, 2017.)

Suomalaisten nuorten elämää, ajatuksia, elinoloja ja hyvinvointia pyritään tarkastelemaan erilaisten tutkimusten, kuten Nuorisobarometrien, Nuorten elinolat -vuosikirjojen, Lasten ja Nuorten vapaa-aikatutkimusten ja kouluterveyskyselyiden avulla. Nuorten hyvinvointi, arvomaailmat ja maailmankatsomukset ovat olleet kiinnostuksen kohteina. Tutkijat ovat esittäneet huolensa koskien nuorten kovenevia arvomaailmoja. Taloudellinen taantuma ja niukuus on yhdistetty nuorten asenteiden jyrkentymiseen, ja esimerkiksi heikompiosaisista huolehtimista ei välttämättä pidetä yhtä tärkeänä kuin aiemmin. (Helve, 2016.) Toisaalta vuoden 2018 lopussa julkaistussa tutkimuksessa koskien suomalaisten pyhyden kokemuksia nousee esille tulos, jonka mukaan nuorten vastaajien keskuudessa toisten auttamista korostetaan keskimääräistä enemmän. Myös ekologiset arvot ovat nuorille tärkeitä. (Pessi ym., 2018.) Nuoret eivät välttämättä sitoudu enää samankaltaisiin arvoihin kuin aiemmat sukupolvet, vaan he tekevät valintaa oman näköisen arvomaailman ja hyvän elämän rakentamiseksi. Arvomaailmoja ja käsitystä hyvästä elämästä ei rakenneta tyhjiössä, vaan suhteessa toisiin ihmisiin, kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Hyvän ja merkityksellisen elämän pohtimisen kysymykset liittyvät modernin kulttuurin subjektiiviseen käännteeseen, jolla tarkoitetaan yksilön omista subjektiivisista kokemuksista ja tuntemuksista lähtevän elämänkulun rakentamista (Heelas, 2007). Subjektiivisen käänteen vaikutukset Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa ovat mittavat. Kirkon toimintaan osallistutaan yhä vähemmän ja nuorten aikuisten joukkopako kirkosta herättää keskustelua. Monet tutkijat kuitenkin toteavat, ettei uskonnollisuus ole katoamassa, kyse on sen muodonmuutoksesta.

Huiput ja hännähuiput julkisen ja tutkimuksellisen kiinnostuksen kohteina

Tutkimukseni tehtävänä on selvittää, miten nuorten toimijuus rakentuu elämänkulussa. Haastattelin tutkimukseeni 20 nuorta, jotka olivat iältään 14-20-vuotiaita. Osallistujat asuivat pienellä paikkakunnalla Kanta-Hämeessä. Olen lähestynyt elämänkulussa rakentuvan toimijuuden teemoja nuorten ulkopuolisuuden kokemusten, koulutuksellisten ja ammatillisten valintojen, hyvän elämän näkemysten ja elämänkulun käännekohtien näkökulmista. Liityn tutkimuksellani jo aiemmin esille nostamiini kysymyksiin ja keskusteluihin nuorten muuttuvista toimintaympäristöistä, institutionalisoituneesta

nuoruudesta ja pirstaloituneista nuoruuden elämänkuluista sekä hyvästä ja merkityksellisestä elämästä.

Aiemmassa tutkimuksessa nuorten ja nuorten aikuisten toimijuutta ja elämänkulkua on tarkasteltu muun muassa syrjäytymisvaarassa olevien nuorten ja nuorten huippu-urheilijoiden elämäntarinoiden avulla. Myös nuorten koulutukselliset askeleet ja erityisesti harha-askeleet institutionaalisilla poluilla ovat olleet esillä. Nuoriin liittyvä tutkimuksellinen ja julkinen keskustelu osoittaa, että niin sanotut huiput ja hännänhuiput kiinnostavat. Nuorten syrjäytymisen kysymykset ovat esillä lukuisissa tutkimuksissa kuin hallitusohjelmassakin. Syrjäytymisen ja osattomuuden kysymyksien lisäksi elämässään huipulle päässeiden julkisuudesta tuttujen ihmisten elämäntarinat herättävät mielenkiintoa. Ehkäpä tästä kertoo se, että Suomen viime vuoden ostetuin tietokirja oli Kari Hotakaisen kirjoittama elämänkerta Kimi Räikkösestä, suomalaisesta formulatähdestä. Viimeisten vuosien aikana nuorten elämä sosiaalisessa mediassa on ollut yksi kiehuvimmista keskustelunaiheista ja nuoriin kohdistuvan huolipuheen ytimessä. Eikä ihme, sillä aiemman tutkimuksen mukaan suomalaiset nuoret viettävät jopa kahdeksan tuntia päivässä sosiaalisessa mediassa.

Tutkimukseeni osallistuneiden pikkupaikkakunnan nuorten elämäntarinat eivät välttämättä lukeudu tutkimuksellisten trendien aallonharjalle, ja juuri tämän vuoksi heidän tarinansa ovat tärkeitä ja ne ansaitsevat tulla kuuluisiksi. Valta-osa suomalaisista nuorista elää tavallista arkea, heidän elämäkertomuksensa sijoittuvat siihen suureen, moninaiseen ja mielenkiintoiseen hännän ja huipun välimaastoon.

Mitä toimijuudella tarkoitetaan?

Toimijuuden tutkiminen ilman elämänkulun näkökulmaa jäisi vajaaksi, sillä ihmisen elämäntilanteet ja kokemukset eivät välttämättä avaudu, jos tarkastellaan vain nykyisyyttä. Nykyisyyden rinnalla on huomioitava menneisyyden ja tulevaisuuden ulottuvuudet. Läpi tutkimusprosessin olen pohtinut, kuinka niinkin abstrakteista teoreettisista käsitteistä, kuin toimijuus ja elämänkulku kerätään havaintoja, ja ennen kaikkea, kuinka ne tulkitaan kielelle, jota tutkimukseeni osallistuneet 14-20-vuotiaat nuoret voivat ymmärtää. Tässä tutkimuksessa olen ymmärtänyt toimijuuden ihmisen kokemukseksi kyvyistään asettaa tavoitteita ja tehdä valintoja omassa elämänsänsä. Toimijuus voi-

daan nähdä elämänkulun luomisena ja se rakentuu elämänkulussa. Keskeistä toimijuudessa on ihmisen kokemus oman elämänsä subjektina toimimisesta. Toimijuus on jatkuvasti liikkeellä, sillä se muuttaa muotoaan erilaisissa elämäntilanteissa ja vuorovaikutussuhteissa. (Emirbayer & Mische, 1998.)

Nuorten kertomukset heidän elämänkulkuihinsa liittyvistä tavoitteista ja valinnoista ovat kertomuksia identiteeteistä. Kun ihminen pohtii omia valintojaan, liittyy tämä pohdinta kertomuksiin menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden minuuksista suhteessa toisiin ihmisiin. Identiteetti eli kokemus itsestä, toisista ihmisistä ja ympäröivästä maailmasta elää jatkuvasti. Niin identiteetti, elämänkulku kuin toimijuus rakentuvat moninaisissa sosiaalisissa konteksteissa: ihmissuhteissa, kulttuureissa, yhteiskunnallisissa rakenteissa ja historiallisissa tapahtumissa. Vaikka ihminen voi toimijuutensa avulla muovata elämäänsä, vaikuttavat taustalla moninaiset sosiaaliset, kulttuuriset ja yhteiskunnalliset rakenteet sekä ennakoimattomat, sattumanvaraiset tapahtumat.

Elämänkulkua ja toimijuutta rakennetaan kertomuksissa. Tutkimuksesani nuorten elämänkulussa rakentuvan toimijuuden kokemukset syntyivät haastatteluhetkellä, kohtaamisissa nuorten kanssa. Suunnitellessani tutkimusta pohdin, millaiset menetelmät voisivat auttaa nuorta antamaan elämänkulkunsa kokemuksille merkityksiä. Päädyin käyttämään elämänkulun kuvaajana spiraalin muotoista kuviota. Kertomusta elämästä rakennetaan menneen, nykyisyyden ja tulevaisuuden dialogissa. Lisäksi nuoret toivat haastatteluun valokuvia heille tärkeistä asioista tai ihmisistä. Spiraalit ja valokuvat elämänkulun ja elämän kuvaajina ovat osallistavia, visuaalisia aineistonkeruun menetelmiä. Osallistavan visuaalisen tutkimuksen ytimessä on ajatus nuorten toimijuuden tukemisesta tutkimuksen tekemisessä ja asiantuntijuuden kunnioittamisesta oman elämänkulkunsa kokemusten tulkkina (Pyry, 2012).

Toimijuus valtana valita ja voimana rakentaa omannäköinen elämä

Tutkimukseni tulokset osoittavat, että kokemus autonomiasta eli mahdollisuudesta valita omaan elämänkulkuun liittyvissä päätöksissä ja tapahtumisissa on nuoren toimijuuden keskeinen elementti. Toimijuus on valtaa valita ja vaikuttaa elämänkulussa. Nuorten valinnanmahdollisuudet ovat erilaisia ja he ovat keskenään eriarvoisessa asemassa valintojensa suhteen. Esimerkiksi

nuoren tausta ja perhesuhteet voivat mahdollistaa, mutta rajoittaa valintojen tekemistä. Nuoret suhtautuvat valintojen tekemiseen ja vastuuseen suhteessa omiin valintoihin eri tavoin. Kaikki nuoret eivät jaa kokemusta riittävästä tuesta elämäntapojen valintojen äärelle ja he voivat kokea jäävänsä yksin. Elämäntapojen erilaiset sattumanvaraiset tapahtumat voivat heikentää kokemusta valinnanmahdollisuudesta, ja nuori ei välttämättä voi vaikuttaa omaan elämäntapoihinsa. Tällöinkin nuori voi kokea valita oman suhtautumistapansa elämän yllättävien kokemusten äärellä.

Valintaa tehdään myös suhteessa evankelisluterilaiseen kirkkoon, sen jäsenyyteen ja kirkon toimintaan osallistumiseen. Tutkimani nuoret asemoivat itseään suhteessa paikalliseen seurakuntaan, sen toimintaan ja kirkon arvomaailmaan. Rippikoulu on nuorille tärkeä elämäntapojen sosiaalinen käännekohta, mutta kirkon toimintaan osallistuminen rippikoulun ulkopuolella on vähäistä ja suurten kristillisten juhlapyhien ympärille rakentuvaa.

Nuorten elämäntapojen rakentuminen on voimaa rakentaa elämäntapojensa omannäköinen. Kuten jo aiemmin totean, toimijuuden pohtiminen liittyy nuoren identiteettiä kehittävään. Nuori arvioi elämäntapojensa valintoja suhteessa itseensä, toisiin ihmisiin ja ympäröivään maailmaan. Identiteettiä rakennetaan myös sen mukaan, miten ja millaisena toiset ihmiset nuoren näkevät. Toiset ihmiset ja jaetut kokemukset vaikuttavat nuoren elämäntapojen valintoihin ja valintoja punnitaan myös siitä näkökulmasta, mitä seuraamuksia niillä on toisille ihmisille. Keskeisenä toimijuuden elementtinä on minäpystyvyys, nuoren luottamus omiin kykyihinsä. Minäpystyvyys korostuu haastavissa elämäntapojen vaiheissa ja se voi auttaa selviytymään ja luottamaan itseensä myös silloin, kun sosiaalinen tuki nuoren ympärillä on heikkoa. Nuorilla on tarve ja taito antaa merkityksiä elämäntapojensa tapahtumille. Usein nämä merkitykset avautuvat myöhemmässä elämäntapojen rakentamisessa, kun nuori rakentaa ymmärrettävyyden siltoja elämäntapojensa tapahtumien välille. Normit ja sosiaalinen aika määrittävät toimijuutta. Millainen on odotusarvoinen tapa elää ja millaisia ihanteita nuoruuteen yhdistetään? Kohtaamani nuoret tunnistavat ihanteellisen institutionaalisen elämäntapojen mallin ja tuo malli on taustalla vaikuttamassa nuoren elämäntapojen valinnoissa.

Elämäntapojen rakentuvan toimijuuden päämääränä voidaan pitää hyvää ja merkityksellistä elämää. Hyvää elämää rakennetaan arvojen ja tärkeiden asioiden pohjalta. Pohdintaa hyvästä ja merkityksellisestä elämästä voidaan pitää eksistentiaalisena kysymyksenä. Nuoret hakevat elämäntapojensa tapah-

tumille syviä merkityksiä. Esimerkiksi läheisen tai lemmikin menettäminen voi johtaa nuoren pohtimaan elämän rajallisuuteen, omaan olemassaoloon ja elämän tarkoitukseen liittyviä kysymyksiä.

Merkityksellisen elämän rakennusaineet

Tutkimukseni taustalla on keskustelu hyvästä ja merkityksellisestä elämästä. Nuorten elämänselityksessä rakentuva toimijuus kietoutuu merkityksellisen elämän pohdinnan tematiikkaan. Keskeisiä merkityksellisen elämän ulottuvuuksia ovat elämänselityksen ymmärtäminen, sen arvokkuuden tunnistaminen ja tarkoituksen etsiminen. Lisäksi merkityksellinen elämä punoutuu toimijuuteen, valtaan valita elämänselityksessä ja voimaan rakentaa siitä oman näköinen erilaisten normien, ihanteiden ja jatkuvan muutoksen keskellä.

Eräissä lehtijutussa muutamia vuosia sitten nuorten parissa työskentelevä henkilö kiteytti nuorten elämänselityksen kolmen h:n avulla: ”heti, helpolla ja helvetisti”. Lehtijutun mukaan nuorille hyvä elämä merkitsee mielihyvän tavoittelua ja työllä on heille erilainen merkitys kuin aiemmalle sukupolvelle. Nuoret eivät vain vieraile verkkomaailmassa, vaan he elävät siellä. Väitöskirjani tutkimustulokset osoittavat, että tutkimukseen osallistuneiden nuorten kertomus hyvästä elämästä rakentuu kolmen h:n sijaan paljon muunkin varaan. Nuorten mukaan hyvä elämä ei ole pelkkää mielihyvän tai onnellisuuden tavoittelemista, vaan haasteet, vaikeudet ja menetykset ovat osa elämänselityksensä. Elämänselityksen tapahtumia pyritään ymmärtämään ja usein myöhemmässä elämänselityksessä nuori voi oivaltaa aiempien kokemusten vaikutuksia ja merkityksiä. Hyvä elämä ei ole synonyymi onnellisuudelle. Haasteet, surut ja menetykset voivat kirkastaa nuorille, mikä elämässä on tärkeää ja millainen on heidän näköisensä elämä. Elämä koetaan arvokkaaksi, vaikka se sisältää myös vastoinkäymisiä. Nuoret ovat valmiita tekemään töitä tavoitteidensa ja unelmiensa eteen, eivätkä he odota saavansa kaikkea ”heti” tai ”helpolla”.

Haastateltavista suurin osa haluaa elää tavallista elämää, kuten he itse sanoittavat. ”Helvetisti” omistaminen tai rahan hankkiminen ei välttämättä rakenna hyvinvointia, vaikka tärkeää on tulla taloudellisesti toimeen. Elämän tarkoitus ei rakennu omistamisen varaan, vaan tulevaisuuden päämäärät ja tavoitteet liittyvät esimerkiksi ihmissuhteisiin, itsen toteuttamiseen ja hyvinvointiin. Hyvinvoinnin näkökulmasta nuorille tärkeää on tasapainoinen arki ja tavallinen elämä, jossa elämän eri osa-alueet ovat kunnossa. Yksi nuoren

elämän suurimmista peloista liittyy yksinäisyyden tunteeseen. Linkittyvät elämät, toiset ihmiset ovat tärkeässä roolissa merkityksellisen elämän rakentamisessa. Nuorten toimijuus sosiaalisessa mediassa nostaa esille kysymyksiä kelpaamisesta, ulkopuolisuudesta ja paitsi jäämisen kokemuksista. Yksi tutkimuksen keskeisimmistä huomioista liittyy nuorten kokemaan vähäiseen emotionaaliseen tukeen. Elämään ja elämäntilanteeseen liittyy merkityksellisyyttä rakentavien asioiden jakamiselle ei ole riittävästi kerronnan tiloja nuorten elämässä. Nuoret eivät näe rippikoulua merkityksellisten asioiden pohtimisen tilana, vaikkakin kirkko on nimennyt sen yhdeksi rippikoulun tavoitteeksi. Kuten jo tämän lektion alussa totesin, liittyy evankelisluterilaisen kirkon yksi suurimmista haasteista nuorten aikuisten kirkosta eroamiseen. Taustalla vaikuttavat nuorten arvomaailmojen ja maailmankatsomusten muutokset ja yksilön omia valintoja korostavan subjektiivisen käänteen painotukset. Kymmenen vuoden sisällä rippikoulun käymisestä, joka neljäs nuori aikuinen luopuu kirkon jäsenyydestään (Niemelä, 2014). Suurin osa tutkimukseeni osallistuneista nuorista aikoo pitää kiinni jäsenyydestään myös tulevaisuudessa, sillä kirkon nähdään linkittyvän tärkeiksi koettuihin elämäntilanteisiin ja käännekohtiin. Vastaavatko he samoin enää viiden tai kymmenen vuoden kuluttua? Miksi kirkon tavoitteet toimia nuorten merkityksellisten asioiden kerronnan tilana ja nuoren kokemus siitä eivät kohtaa? Jokaisen nuoren elämäntilanne ansaitsee tulla nähtyksi ja kuulluksi. Valitettavan usein me suljemme silmämme ja korvamme. Katsomme nuorta huolipuheen läpi ja siirtymien kautta, ja unohtamme, millaista oli itse olla nuori.

Kirjallisuus

- Emirbayer, M. & Mische, A. (1998). What is agency? *American Journal of Sociology*, 103(4), 962–102
- Heelas, P. (2007). The spiritual revolution of Northern Europe: Personal beliefs. *Nordic Journal of Religion and Society*, 20(1), 1–28.
- Helve, H. (2016). A longitudinal perspective on worldviews, values and identities. *Journal of Religious Education*, 63(2), 95–115.
- Niemelä, K. (2014). *Y-sukupolven subde kirkkoon on muuttunut*. <https://tietoanuorista.fi/y-sukupolvensuhde-kirkkoon-on-muuttunut>. – Viitattu 16.12.2018.
- Pessi, A. B., Pitkänen, V., Westinen, J. & Grönlund, H. (2018). *Pyhyiden ytimessä: Tutkimus suomalaisten arvoista ja pyhyiden kokemisesta*. Helsinki: e2 Tutkimus ja Suomen Kulttuurirahasto.
- Pyöry, N. (2012). Nuorten osallisuus tutkimuksessa: Menetelmällisiä kysymyksiä ja vastausyhteyksiä. *Nuorisotutkimus*, 30(1), 35–53.
- Vehkalahti, K. (2017). Uuden epävarmuuden ajan sukupolvi. *Kasvatus & Aika*, 11(2), 2–4.

Ihmisoikeusperusteinen kehitysvammaistyö kannustaa yhteisöllisyyteen ja toimijuuden vahvistamiseen

Johdanto

Tässä kirjoituksessa käsittelemme ihmisoikeusperusteisen kehitysvammaistyö-käsitteen soveltamista Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa. Näkökulmamme liittyy laajemmin kirkon ja kehitysvamma-alan toimintakulttuurin muutoksiin ja siihen, miten kirkko voisi aktiivisemmin tukea kehitysvammaisten ihmisten osallisuutta. Artikkelini pohjautuu Kristiina Tuohimaa-Salmisen (2018) ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyössä esille nousseisiin teemoihin.

Ihmisoikeusperusteista lähestymistapaa voidaan määrittää kehitysprosesseiksi, joita määrittävät kansainväliset ihmisoikeusnormit ja jotka on suunnattu ihmisoikeuksien edistämiseen ja suojeluun (United Nations, 2018). Ihmisoikeusperusteinen lähestymistapa perustuu siihen, että se luo oikeuksia ja vapauksia ja tämän mekanismin kautta uudenlaista omistajuutta omaan elämään. Tämä lähestymistapa tuo heikommassa asemassa olevien ihmisten asiat keskusteluiden keskiöön. (Katsui & Kumpuvuori, 2008:1.) Ihmisoikeusperusteisessa näkökulmassa on keskeistä, että vammaiset henkilöt päättävät itse omaa elämäänsä koskevista asioista, ovat toimijoina ja kertovat itse kokemuksistaan. Tarve ihmisoikeusperusteiselle työlle on noussut erityisesti kriittistä hyväntekeväisyysperusteiselle työlle. (Laitinen ym., 2014:37–38.)

Vammaisuuden tarkastelu oikeudellisesta näkökulmasta on uusi asia. Perinteisesti vammaisuutta on tarkasteltu lääketieteellisenä ongelmana, sosi-

aalipoliittisena kysymyksenä tai hyväntekeväisyyden kohteena, jolloin vammaisen henkilö on ollut tarkastelun kohteena eikä itse päätöksiä tekevänä subjektina. (Kumpuvuori & Högbacka, 2003:13.) Laupeuden periaate ja hyväntekeväisyys ovat hallinneet kristillistä ja sitä kautta myös maallista vammaistyötä. Kun muu yhteiskunta on jättänyt huomiotta vammaisten tarpeet tai kohdistanut heihin suoraa julmuutta, kristilliset kirkot ovat pyrkineet ottamaan huomioon vammaisten ihmisten hyvinvoinnin. Nykyään vammaiset ihmiset usein kieltäytyvät ottamasta osakseen passiivista roolia, jossa he ovat hyväntekeväisyysobjekteja. (Vehmas, 2005:30.) Siksi myös kirkon on hyvä tarkastella omaa toimintaansa, asenteitaan ja puhetapojaan ihmisoikeusnäkökulmasta.

Kehitysvammaisista ihmisistä käytetty kieli murroksessa

Yleisesti kehitysvammalla tarkoitetaan vammaa, joka on ymmärtämis- ja käsityskyvyn alueella. Vaikka kehitysvammaiset henkilöt oppivat monia asioita samalla tavalla kuin muutkin ihmiset, käsitteellinen ajattelu ja uusien asioiden oppiminen ovat kehitysvammaisille henkilöille usein hankalia. (Matero, 2006:165.) Kehitysvammaiset henkilöt muodostavat heterogeenisen ryhmän, jolla on laaja kirjo erilaisia kykyjä tai vammoja – osa elää hyvin itsenäistä elämää ja osa tarvitsee apua kaikkiin elämän perusasioihin, kuten syömiseen, kommunikointiin ja liikkumiseen. (Bigby & Frawley, 2010:1–2.)

Älyllinen vammaisuus (intellectual disability) on nykyisin käytetty termi, joka kuvaa ilmiötä, joka tunnetaan myös oppimisen vammana, kehitysvammaisuutena, epänormaaliutena ja psyykkisenä vammana. Älyllistä vammaisuutta on tärkeää ymmärtää kokonaisvaltaisesti ja huomioiden, että sen rajat ovat jatkuvasti liikkuvia. Mitä monimutkaisempi yhteiskunta on, sitä tärkeämmiksi älylliset taidot ovat tulleet. Voidaankin väittää, että nykyään länsimaissa on paljon enemmän kehitysvammaisia henkilöitä kuin muutama vuosisata sitten. (Vehmas, 2005:122.) Lainsäädäntö ja virallisten luokitusten tekstimuutokset pyrkivät käytettyjen käsitteiden uudistamiseen myönteisemmäksi. Tämä vaatii jatkuvaa kielen analysointia ja huomiointia erityisesti jokapäiväisissä tilanteissa. (Kaski ym., 2013:14.) Koska kieli luo erilaisia sosiaalisia todellisuksia, on myös seurakunnissa hyvä arvioida, millaista on kehitysvammaisia henkilöitä koskeva kielenkäyttö (Tuohimaa-Salminen, 2018:64).

Uudenlaisten käsitteiden ja ilmaisuiden käyttöönotto ei vielä riitä, vaan kehitysvammaisten ihmisoikeuksien toteutuminen vaatii kielen taustalla olevien ajattelutapojen muutosta. Vaikka seurakunnassa haluttaisiin korostaa kaikkien tasavertaisia oikeuksia ja yhteisyyttä, saattavat työntekijöiden puhutavat ja vuorovaikutuksessa esiintyvät hienovaraiset vihjeet osoittaa, että puhuja asettaa kehitysvammaisen ihmisen toiminnan kohteen tai avun saajan asemaan. Usein näiden työntekijän valta-asemaa korostavien puhutapojen taustalla ovat yhteisössä itsestään selvinä pidettyjä ajattelutapoja, joita on vaikea itse havaita tai kyseenalaistaa. Siksi ajattelutapojen muutos ei tapahdu nopeasti, vaan vaatii pitkäjänteistä vuoropuhelua ja yhteistoimintaa, jossa jokaisen mukanaolijan toimijuus ja osallisuus tunnustetaan ja tunnustetaan. Vähitellen nämä uudenlaiset ”totuudet” voivat muodostua yhteisössä vallalla oleviksi ajattelu- ja toimintatavoiksi. (Thitz, 2013:100.)

Kehitysvammaiset seurakuntalaiset objekteista subjekteiksi

Tuohimaa-Salmisen (2018) tekemässä tutkimuksessa kehitysvammaiset seurakuntalaiset saivat itse kertoa piirtämällä ja puhumalla omasta seurakunnastaan. Vastaajina oli 8 naista ja 12 miestä Helsingistä ja Vantaalta. Tutkimuksen mukaan seurakunta on monelle kehitysvammaiselle ihmiselle tärkeä yhteisö, vaikka siihen liittyminen oli ajoittain haastavaa. Vastaajien osallisuuden kokemuksiin vaikuttavat tekijät liittyivät erityisesti passiivisiin asenteisiin ja seurakunnan yhteisöön. Seurakunnan vaikuttamismahdollisuuksissa vastaajat kokivat osattomuutta. Kehitysvammaisten vastaajien roolikokemukset seurakunnissa olivat erityisesti toimijan rooleja kuten työntekijä, taiteilija ja vapaaehtoinen. (Tuohimaa-Salminen, 2018:2.)

Seurakuntaa osallisuuden yhteisönä tarkastelevan väitöskirjan (Thitz, 2013) mukaan yhteisöllisyyden kehittämisen haasteet seurakunnissa liittyvät perinteisiin työntekijäkeskeisiin toimintatapoihin ja niissä osallisuutta rajoittaviin tekijöihin. Jotta seurakunnan toimintakulttuuri voisi muuttua osallisuutta vahvistavaksi, tulisi kunkin voida tuoda oma yksilöllisyytensä osaksi yhteisön jäsenyyttä. Yhteisöön kiinnittyminen tapahtuu luontevasti silloin, kun ihminen voi olla toteuttamassa itselleen tärkeitä ja merkityksellisiä asioita.

Yhteinen tekeminen ja toimijuus vahvistavat kehitysvammaisten seurakuntalaisten osallisuutta. Työntekijöiden ja vapaaehtoisten moneus rikastuttaa koko seurakuntaa ja antaa tilaa kaikelle erilaisuudelle. Seurakunnan eri-

laisissa yhteisöissä on tärkeää huolehtia siitä, että jokainen seurakuntalainen tulisi huomioitua sellaisena kuin on. (Tuohimaa-Salminen, 2018:63.) Seurakunnassa tulee vahvistaa yhteistyön osaamista ja sellaista asenneilmapiiriä, että erilaisista lähtökohdista tulevat ihmiset kokevat olevansa tervetulleita yhteisön toimintaan. Yksilöllisyyden huomioimisessa on kyse sinänsä pienistä, mutta jokaiselle tärkeistä asioista. Kohtaamisissa tärkeää on tervehtiminen, kaikenlaisista asioista keskusteleminen sekä se, että annetaan tilaa erilaiselle osaamiselle ja kommunikointityyleille.

Hyväntekeväisyydestä kohti ihmisoikeusperusteista orientaatiota

Ihmisoikeusperusteisuus on kohtaamisen tapa, jossa ihminen nähdään oman elämänsä subjektina ja asiantuntijana ja joka ottaa huomioon jokaisen ihmisen luovuttamattoman ihmisarvon (Tuohimaa-Salminen, 2018:17). Jotta ihmisoikeusperusteisuus toteutuu, on seurakuntien luovuttava perinteisestä jaosta auttajiin ja autettaviin ja kehitettävä ihmisten osallisuutta, toimijuutta ja yhteisyyttä vahvistavia toimintatapoja.

Seurakuntien on huolehdittava esteettömyydestä ja siitä, että erilaisten ihmisten olisi helppoa liittyä yhteisöihin. Kehitysvammaisia henkilöitä ja heidän omaisiaan on tuettava hakemaan palveluita, jotka ovat edellytyksiä täysivaltaiseen osallistumiseen yhteiskunnassa ja seurakunnassa. Esimerkiksi henkilökohtainen avustaja on monelle kehitysvammaiselle henkilölle välttämätön edellytys, jotta oman seurakunnan toimintaan osallistuminen olisi mahdollista ja turvallista

Ihmisoikeusperusteisuutta ei voi erottaa erilliseksi työn osa-alueeksi, vaan sen tulisi olla asenteena kaikessa diakonisessa työssä. Seurakunnassa voidaan myös tehdä vaikuttamistyötä avoimemman ja monenlaisuutta hyväksyvän toimintakulttuurin rakentamiseksi. Ihmisoikeuskysymyksiä voidaan pitää esillä asiakastyössä. Lisäksi voidaan kehittää diakoniaviestintää ja diakonisia tapahtumia, joiden keskiössä on kaikkien ihmisten luovuttamaton ihmisarvo. (Tuohimaa-Salminen, 2018:66.)

Ihmisoikeusperusteisuus on huomioitava myös silloin, kun seurakunta toimii yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Kehitysvamma-ala on murroksessa: laitosasumista ajetaan alas ja kehitysvammaisista henkilöistä käytetty kieli muuttuu. Samaan aikaan osallisuus ja toimijuus on nostettu vammaispo-

litiikan keskiöön. Yhteisöllisyys ja toimijuus kehitysvammaisten henkilöiden kanssa edellyttävät seurakunnilta yhteistyötä, verkostoitumista ja kumppanuutta kehitysvamma-alan toimijoiden kanssa sekä yleistä vammaistietoisuuden lisäämistä. (Tuohimaa-Salminen, 2018:66.) Ihmisoikeusperusteisuuden esillä pitäminen myös yhteistyössä on kirkon arvojen ja eettisten lähtökohtien mukaista. Vastuu ihmisoikeuksien toteutumisesta ja kehitysvammaisten seurakuntalaisten osallisuuden vahvistamisesta on meillä jokaisella.

Lähteet

- Bigby, C. & Frawley, P. (2010). *Social work practice and intellectual disability*. New York: Palgrave Macmillan.
- Kaski, M., Manninen A. & Pihko, H. (toim.) (2013). *Kehitysvammaisuus* (5–6. uud.p.). Helsinki: Sanomapro.
- Katsui, H. (2006). Vammaisten ihmisoikeuksista etelässä. – A. Teittinen (toim.), *Vammaisuuden tutkimus*. Helsinki: Yliopistopaino, 86–119.
- Katsui, H. & Kumpuvuori, J. (2009). Achieving human security through political advocacy: linking ugandan and Finnish DPO advocacy work to article 14 of the UN CRPD. – J. Kumpuvuori & M. Sheinin (toim.), *United Nations convention on the rights of persons with disabilities: Multidisciplinary perspectives*. Helsinki: Center, 208–225.
- Kumpuvuori, J. & Höggbacka, M. (2003). *Vammaisten henkilöiden ihmisoikeudet Suomessa*. Selvityksiä 2003:10. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Laitinen, M., March, C. & Pietilä, P. (2014). Kynnyksen 40 vuotta. Vammaisten oikeuksista, vammaisten äänellä. – M. Laitinen & H. Saraste (toim.), *Elämän kynnyksellä. Vammaisliikkeen synty*. Helsinki: Into, 11–54.
- Matero, M. (2006). Kehitysvammaisuus. – M. Malm., M. Matero., M. Repo & E. Talvela (toim.), *Esteistä mahdollisuuksiin. Vammaistyön perusteet*. Helsinki: WSOY, 165–201.
- Thitz, P. (2013). *Seurakunta osallisuuden yhteisönä*. Diss. Yhteiskuntatieteiden laitos, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta, UEF. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Tuohimaa-Salminen, K. (2018). *Yhdessä toimien osallisuuteen. Kehitysvammaisten ihmisten kuvia ja kokemuksia seurakunnasta*. Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu, arvo- ja yhteisölähtöisen työn kehittäminen. <https://www.the-seus.fi/bitstream/handle/10024/157030/Tuohimaa-Salminen.%20Yhdessä%20toimien%20osallisuuteen..pdf?sequence=1&isAllowed=y> – Viitattu 2.5.2019.
- United Nations. (2018). *HRBA portal*. What is a human rights based approach. <http://hrbportal.org/faq/what-is-a-human-rights-based-approach>
- Vehmas, S. (2005). *Vammaisuus. Jobdatus historiaan, teoriaan ja etiikkaan*. Helsinki: Gaudeamus. – Viitattu 2.5.2019.

Helpotusta lapsen suruun: Muistojen kautta muodostuvat tarinat mahdollistavat jatkuvan tunnesiteen surevan lapsen ja kuolleen rakkaan välillä

Brenda Mallon

Building continuing bonds for grieving and bereaved children.
London: Jessica Kingsley Publishers. 2018. 144 s.

Suruneuvoja ja psykoterapeutti Brenda Mallon kuvaa kiinnostavasti lapsen surua kirjassaan *Building continuing bonds for grieving and bereaved children*. Mallon näkee surun prosessina, joka jatkuu läpi koko elämän, mutta jonka intensiteetti vähenee ajan myötä. Lapset kuitenkin surevat eri tavalla kuin aikuiset. Lapset liikkuvat surussa heilurin tavoin yhdessä hetkessä syvälle suruun ja toisessa kauemmas surun tavoittamattomiin.

Kirjan kantava voima on kuolleen rakkaan muistelu. Juuri muistelun kautta lapsen on mahdollista luoda jatkuva tunneside kuolleeseen rakkaaseen. Kirjassa esitetty jatkuvan tunnesiteen käsite pohjautuu vuonna 1996 ilmestyneeseen teokseen *Continuing bonds: New understandings of grief* (Klass, Silverman ja Nickman). Jatkuva tunneside auttaa lasta kestämään surussa.

Kirja on tarkoitettu kaikille lasta surussa tukeville henkilöille, niin ammattilaisille kuin surevan lapsen lähipiirille sekä sureville lapsille itselleen. Kirja jakautuu esittelyosan lisäksi seitsemään lukuun. Ensimmäisessä luvussa Mallon antaa käytännön ohjeita jatkuvan tunnesiteen luomiseen. Muistelun kautta lapsella on mahdollisuus rakentaa kuollut rakas mieleensä ja samalla käsitellä kuoleman lopullisuutta.

Menetyksen jälkeen lapsi sopeutuu elämään lopun elämänsä ilman kuollutta rakastaan. Mallon ehdottaa muisteluun erilaisia tapoja, kuten muistoesi-
neiden kerääminen, muistorasian tekeminen ja päiväkirjan kirjoittaminen. Tekemisen kautta syntyvät tarinat vahvistavat tunnesidettä surevan lapsen ja kuolleen välillä.

Kirjan toinen luku kehottaa kertoman surevan tarinan. Se voi olla muodostettu niin sanotun sankarin tarinan kautta. Mielestäni kiinnostavasti sankarin tarina muodostuu kolmesta osasta, jotka muistuttavat erehdyttävästi antropologi Arnold van Gennepin siirtymäriittäteorian vaiheita. Luku esittää esimerkinomaisesti myös tunnettujen ihmisten menetystarinoita.

Kun joku kuolee, ei keskustelun surevan ja kuolleen välillä tarvitse loppua. Kuolemaan ja suruun liittyvä keskustelu lapsen kanssa on oleellista. Lapsen tulee halutessaan voida puhua tapahtuneesta niin useasti kuin on tarpeen. Puhua ja muistella voi myös internetissä. Kirjan tuoreus näkyy mielestäni juuri surun huomioimisessa digitaalisesta näkökulmasta.

Mielestäni kirjan mielenkiintoisinta antia on luvussa kolme esitettyjen luovien metodien käyttäminen surevan lapsen apuna. Lapselle on luontevaa tarkastella vaikea asioita luovin keinoin. Mallon tarjoaa kirjoittamisen ja piirtämisen ohella avuksi myös muun muassa huolinukkeja, lasihelmiä, paperiveneitä ja runoutta. Kaikissa menetelmissä korostuu kerronnallisuus ja side kuolleeseen rakkaaseen.

Mallon on aiemmin kirjoittanut kirjan *Dream time with children: Learning to dream, dreaming to learn*. Nyt uudessa kirjassaan hän käyttää melkein koko luvun neljä lasten unien käsittelyyn surun kontekstissa. Mallon näkee unien ja spiritualiteetin olevan johdattavina valoina surussa. Koen, että unien käsittelylle on annettu liikaakin painoarvoa. Mallon kuitenkin esittää, että myös unien kautta tunneside kuolleeseen säilyy.

Mallon tuo esille spiritualiteetin merkityksen surussa, mutta käsittelee sitä yllättävän pintapuolisesti, kuitenkin korostaen, että lapsen on saatava puhua omista uskonnollisista käsityksistään. Samoin pohdintaa kuolleen sijainnista kuoleman jälkeen on varsin suppeasti, vaikka kirjan alkupuolella selvennetäänkin kuolleen sijainnin pohtimisen olevan lähtökohta suhteen ylläpitämiselle kuolleeseen rakkaaseen.

Kirjan loppupuoli puolestaan tarjoaa kiinnostavan näkökulman muutoksen. Luvussa viisi puhutellaan lasta itseään korostaen itsemyötätuntoa ja sitä, miten lapsi voi itse auttaa itseään surussa. Neuvot ovat lempeitä ja käytännönläheisiä jokaiseen päivään sopivia vinkkejä. Tarinallisuus säilyy tässäkin osiossa.

Muistojen luominen silloin kun se on vielä mahdollista, on merkittävää. Lapsen, jonka läheinen on kuolemassa, on saatava pitää rakas mukanaan kuo-

leman jälkeenkin. Kirjan toiseksi viimeinen luku avaa näköalaa parantumattomasti sairaan kanssa elämiseen ja kuoleman lähestymiseen.

Kirjan viimeinen luku tarjoaa kirjallisuusterapian näkökulmaa listaamalla ikätasoisesti hyödyllistä kirjallisuutta ja linkkejä surun ammattilaisille ja surville itselleen.

Kaiken kaikkiaan koen, että kirja tarjoaa lukijalle napakan ja käytännöllisen katsauksen neuvoja ja toimintatapoja surun kanssa elämiseen ja jatkuvan tunnesiteen ylläpitämiseen muistojen ja niistä muodostuneiden tarinoiden avulla. Mallon esittääkin, että lapsille ei ainoastaan ole mahdollista selviytyä surusta vaan kukoistaa surusta huolimatta tai jopa sen vuoksi. Rakkautta ja tunnesidettä on siis tärkeää vaalia, vaikka suru onkin hinta, jonka maksamme rakkaudesta.

Milla Korkalainen

Tieteen ja käytännön vuoropuhelua diakoniatyössä

Urpu Strellman & Johanna Vaattovaara (toim.)

Tieteen yleistajuistaminen. Helsinki: Gaudeamus. 2013. 281 s.

Säännöllisin väliajoin näyttää nousevan esille kysymys siitä, onko yhteiskunnallisessa päätöksenteossa tai palveluiden kehittämisessä riittävästi kuunneltu asiantuntijoita tai hyödynnetty ajankohtaista tutkimustietoa. Tässä kirja-arviossa pohdin tieteen yleistajuistamista ja sen mahdollisuuksia diakoniatyön käytäntöjen kehittämisessä tai uudelleen suuntaamisessa. Urpu Strellmanin ja Johanna Vaattovaaran (2013) toimittaman teoksen kirjoittajina on laaja joukko viestinnän, eri tutkimusalojen ja korkeakoulutuksen asiantuntijoita. Käytän varsinaisen arvioitavan teoksen peilausmateriaalina Diakonia+ -verkkolehdestä julkaistua Elina Juntusen (2019) artikkelia Tutkimus vaikuttavan diakoniatyön perustana.

Strellmanin ja Vaattovaaran (2013) toimittaman teoksen mukaan tieteen yleistajuistaminen on tieteellisten aiheiden käsittelyä julkisuudessa. Usein tämä tapahtuu median kautta, mutta myös tieteen tekijöiden on itsensä oltava aktiivisia tutkimusaiheidensa ja tulosten esille tuomisessa. Tiedeyhteisön tehtävänä on olla vuorovaikutuksessa yhteiskunnan kanssa. Tähän liittyy tieteestä viestiminen tiedeyhteisön lisäksi myös yleistajuisesti tieteen tuloksia työssään soveltaville ammattihenkilöille ja suurelle yleisölle.

Tutkimusta tehdään tieteenalan kehittymisen kannalta, mutta erityisesti silloin kun käytetään julkisia varoja, on huomioitava myös tutkimuksen yhteiskunnalliset merkitykset. Kirjoittajat pohtivat, miten tutkimuksen tuloksia on mahdollista hyödyntää yhteiseksi hyväksi ja miten ne lisäävät ymmärrystä todellisuudesta, ihmisestä ja maailmasta. Tieteen tekijöiden velvollisuus on omien tutkimustensa lisäksi tuoda kansalaisten ulottuville myös muiden tutkimusten aikaansaannoksia eri käyttäjäryhmille sopivassa muodossa. Jos tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä on julkaistu pääasiassa vieraskielistä tutkimusta, tekee tutkija suurelle yleisölle palveluksen kokoamalla ja tarjoamalla tietoa suomen kielellä.

Esimerkiksi Kari Latvuksen (2005; 2017) kansainvälisestä tutkimuksesta esille nostamat argumentit diakonia-käsitteen merkityshistoriasta ja diako-

nian viran perusteiden tulkinnoista ovat tuoneet diakoniaväen tietoisuuteen perinteistä argumentointia haastavia näkemyksiä. Juntusen (2019.) mukaan diakoniatyön taustalla itsestään selvinä pidettyjä puhetapoja ja periaatteita on tärkeää tunnustaa ja niistä olisi rohjettava keskustella. Kuitenkin näyttää siltä, että keskustelua diakonia-käsitteestä on käyty lähinnä tutkijoiden kesken eikä argumentointi ole erityisesti vaikuttanut diakonian tehtävän uudelleenarviointiin.

Teos avaa monipuolisesti tieteellisen ja yleistajuisen kielen välillä olevaa jännitettä. Tutkimustensa tuloksista viestivä törmää vaikeuteen sanoa riittävän selkeästi ja yksinkertaisesti kaventamatta silti totuutta tai riittävän kiinnostavasti ja konkreettiseen elämään liittyen, jotta lukija tulee tarttuneeksi uuteen tietoon. Ratkaisuna edelliseen Juntunen (2019.) näkee, että teorian ja käytännön käsitteistön tulee olla vahvassa vuorovaikutuksessa. Yhtäältä tieteen käsitteistö määrittää kieltä, jolla diakoniatyön käytännöistä puhutaan. Toisaalta hän näkee diakonian tutkimuksen saavan sisältönsä ja inspiraationsa diakoniatyön konkreettisista lähtökohdista. Jotta näin voisi olla, tulee tutkijoiden ylläpitää yhteyttä diakoniatyön ”kenttään”.

Strellmanin ja Vaattovaaran (2013) teos opastaa tieteentekijöitä eri tavoin tarjoilemaan tutkimuksen tuloksia asiantuntijoiden ja käytännön työntekijöiden hyödynnettäväksi. Juntunen (2019) menee yksisuuntaista viestintää pidemmälle. Hän haastaa diakonian tutkijoita ja diakoniatyöntekijöitä tiiviimpään vuoropuheluun ja näkemysten vaihtoon. Diakonian tutkimuksen saralla tästä konkreettisena esimerkkinä on säännöllisesti julkaistava Diakoniabarometri (uusin barometri: Isomäki, Lehmusmies, Salojärvi & Wallenius, 2018), jonka aineisto kootaan diakoniatyöntekijöiltä ja sitä myös käsitellään heidän neuvottelupäivillään.

Jotta tutkimus voisi uudistaa diakoniatyötä, molemmat tahot tarvitsevat toisiaan. Juntusen (2019.) mukaan tämä vaatii tutkimusmyönteisen ilmapiirin kehittymistä seurakuntien työyhteisöissä. Lisäksi tutkijoiden tulee luoda diakoniatyöntekijöille, yhteistyökumppaneille, vapaaehtoistoimijoille ja asiakkaille konkreettisia osallistumismahdollisuuksia uuden tiedon tuottamiseen ja tutkimuksen tulosten yhteiseen prosessointiin työn kehittämiseksi.

Vaikka teoksen lähtökohtana esitetään ajatus tiedeviestinnästä yhteiskunnallisena vuorovaikutuksena, käsitellään viestintää kuitenkin suurelta

osin tieteentekijöiltä asiantuntijoille tai suurelle yleisölle kohdistettuna. Itse olisin toivonut enemmän yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen liittyvien käytännön ratkaisujen esille tuomista. Näkisin tutkijoiden osallistumisen esimerkiksi työelämässä toteutettuihin yhteiskehittämisen prosesseihin tai verkko-yhteisöissä käytyyn keskusteluun merkittäväksi ja Juntusen (2019.) sanoin inspiroivaksi myös tieteen kehittymisen näkökulmasta.

Kokonaisuutena Strellmanin ja Vaattovaaran (2013) toimittama teos tarjoaa vankan perustiedon tieteen yleistajuistamisesta ja konkreettisia ohjeita erityyppisten tekstien, julkaisujen ja puhe-esitysten laatimiseen. Ohjeet auttavat ajankohtaisen ydinviestin löytämisessä ja sopivan ilmaisutavan valitsemisessa kulloisellekin kohderyhmälle. Siten teos on hyödyllinen käsikirja myös diakonian tutkijoille, diakoniasta viestijöille ja alan opettajille tai kouluttajille.

Kirjallisuus

- Isomäki, P., Lehmusmies, J., Salojärvi, P. & Wallenius, J. (toim.) (2018). *Diakoniabarometri 2018*. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisu 56. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. [http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/06C1D4C467FB78BCC-22582FD00359765/\\$FILE/KKH_Diakoniabarometri_2018_verkko_18_08_14.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/06C1D4C467FB78BCC-22582FD00359765/$FILE/KKH_Diakoniabarometri_2018_verkko_18_08_14.pdf) – Viitattu 14.2.2019.
- Juntunen, E. (2019). Tutkimus vaikuttavan diakoniatyön perustana. *Diakonia+*. Suomen ev.lut. kirkko. <https://www.diakoniaplus.fi/tutkimus-vaikuttavan-diakoniatyön-perustana/> – Viitattu 3.2.2019.
- Latvus, K. (2005). Diakonian viran alkuperän uudelleen arviointia. *Diakonian tutkimus* 2/2005, 80—97. http://dts.fi/dokumentit/DT_2_2005.pdf – Viitattu 14.2.2019.
- Latvus, K. (2017). *Diaconia as care for the poor? Critical perspectives on the development of the caritative diaconia*. Kirkon Tutkimuskeskuksen verkkojulkaisu 53. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. [http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/EC5CA45B6268E400C-2258191003F1A72/\\$FILE/KKH_Diaconia%20as%20Care%20for%20the%20Poor_verkkojulkaisu.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/EC5CA45B6268E400C-2258191003F1A72/$FILE/KKH_Diaconia%20as%20Care%20for%20the%20Poor_verkkojulkaisu.pdf) – Viitattu 3.2.2019.

Päivi Thitz

Conference on Meaningful Relations in Aging and Dying, 28.–30.8.2019, Helsinki

Helsingin yliopisto ja Itä-Suomen yliopisto järjestävät yhteistyössä ikään-
tymistä ja kuolemista käsittelevän konferenssin. Mikäli olet kiinnostunut
tematiikasta, olet tervetullut rekisteröitymään konferenssiin kuulijaksi.

Rekisteröityminen on auki 1.8.2019 asti. Lisätietoja konferenssin
ohjelmasta, aikataulusta ja rekisteröinnin hinnoista löydät:

[https://www.helsinki.fi/en/conferences/
conference-on-meaningful-relations-in-aging-and-dying](https://www.helsinki.fi/en/conferences/conference-on-meaningful-relations-in-aging-and-dying)

Voit myös lähettää tiedustelusi sähköpostilla osoitteeseen:
merelainfo@gmail.com

Luvassa on mehevä kattaus kansainvälistä ja kotimaista tutkimusta.
Pääpuhujina mukana ovat:

Hans Stifoss-Hanssen, Centre of Diaconia and Professional Practice,
VID Specialized University, Oslo
”Making meaning in old age”

Rosie Harding, Birmingham Law School
”Supporting decisions at the end of life:
Relationality, care and choice”

Nigel King, University of Huddersfield
“Seeing the bigger picture: Using the ‘Pictor’ visual elicitation method to
explore roles and relationships in palliative care”

#MeRela2019

Tervetuloa!

Ohjeita kirjoittajille

Diakonian tutkimus ottaa vastaan artikkeleita ja erilaisia diakonian tutkimukseen liittyviä kirjoituksia. Toimitukselle voi lähettää myös uutisia ja tiedotteita. Tekstit lähetetään Diakonian tutkimus -aikakauskirjaan sähköisen julkaisualustan kautta osoitteessa <http://journal.fi/dt>, jonka käyttämiseen löytyvät ohjeet osoitteesta <http://dts.fi/aikakauskirja>. Diakonian tutkimus ei ennalta sitoudu julkaisemaan mitään aineistoa, ei edes tilattua. Julkaistuista kirjoituksista ei makseta tekijänpalkkioita. Kirjoittajien tulee liittää tekstinsä mukaan erillinen tiedosto, joka sisältää seuraavat kirjoittajatiedot: nimi, oppiarvo, ammatti, työpaikka ja yhteystiedot.

Tutkimusartikkelit ovat tutkimukseen perustuvia kirjoituksia. Niissä ilmaistaan selkeästi selvittävä tutkimuskysymys, tutkimuksen lähdeaineisto sekä käytetty tutkimuskirjallisuus. Toimitus pyytää niistä referee-käytännön mukaisesti asiantuntija-arviot, joiden perusteella toimitus päättää tarvittavista korjauksista ja artikkelin julkaisemisesta. Artikkelikäsi kirjoitus ei saa sisältää kirjoittajan henkilöllisyyden paljastavia tietoja. Käsi kirjoitukseen on liitettävä noin sadan sanan mittaiset suomen- ja englanninkieliset tiivistelmät tekstistä. Englanninkielinen tiivistelmä tulee tarkistuttaa kielentarkistajalla ennen artikkelin tarjoamista. Tutkimusartikkelin laajuus on korkeintaan 40 000 merkkiä (sisältään välilyönnit ja kirjallisuusluettelon). Laajemmista artikkeleista on neuvoteltava toimituksen kanssa erikseen.

Kirjoituksia on paikka esseille, katsauksille, hiljaisen tiedon ja uusien näköalojen esittelyyn. Kirjoituksissa voi olla viitteitä tutkimuskirjallisuuteen, mutta se ei ole julkaisemisen edellytys. Kirjoitusten merkimmäärä on korkeintaan 10 000 merkkiä, ellei toimituksen kanssa toisin sovita.

Kirja-arvostelut arvioivat ja esittelevät uusia kotimaisia ja kansainvälisiä julkaisuja. Mukaan liitetään kirja-arvostelun otsikko sekä kirjan/kirjojen osalta kirjoittajan nimi, kirjan nimi, kustannuspaikka, kustantaja, julkaisuvuosi sekä sivumäärä. Laajuus lyhyissä esittelyissä on enintään 1500 merkkiä ja laajemmassa kirja-analysissä enintään 8000 merkkiä.

Kirjoitusohjeet

Tekstit lähetetään doc- tai docx-muodossa. Tekstin vasen laita on suora ilman sisennyksiä, teksti on tavuttamatta ja oikea laita tasaamaton. Kappaleet ilmaistaan rivinvaihdolla ja tyhjällä rivivälillä. Otsikot ovat omilla riveillään. Älä käytä tyylilasetuksia. Jos tekstisi on referee-arvioon etenevä artikkeli, kirjoita se siten, ettei henkilöllisyytesi paljastu. Älä esimerkiksi sisällytä kirjoittajietojasi siihen tiedostoon, jonka on tarkoitus edetä arviointiin.

Viitteiden sekä kirjallisuus- ja lähdeluettelon tyylinä on APA 6 (American Psychological Association 6th edition) Suomen oloihin sovellettuina. Kirjallisuusviitteet esitetään tekstissä siten, että sulkeisiin merkittään tekijän nimi ja julkaisuvuosi sekä tarvittaessa viittaus sivunumeroon seuraavasti: (Niemelä, 2015:12, 120–122). Mikäli viitataan useampaan lähteeseen, merkittään ne vanhimmasta uusimpaan. Jos viitteen tekijöitä on kaksi, merkittään molempien sukunimet (Malkavaara & Ryökäs, 2015:114–115) ja jos useampia, vain ensimmäinen sukunimi ja ym. (Kääriäinen ym., 2009). Jos viitteen tekijä on yhteisö, merkittään yhteisön nimi ja painovuosi (Kirkkohallitus, 2009). Viitattaessa useampaan teokseen viitteet erotetaan toisistaan puolipisteellä (Ikonen, 2015; Kääriäinen ym., 2009). Alaviitteitä tulee käyttää vain erityisestä syystä. Taulukot ja kuvat kirjoitetaan erillisille sivuille kirjallisuuden jälkeen. Tekstiin on kuitenkin merkittävä selvästi taulukon ja kuvion ehdotettu paikka. Dataan pohjautuvat diagrammit lähetetään Excel-muotoisina.

Lähteet merkittään kirjallisuus- ja lähdeluetteloon ensimmäisten tekijöiden sukunimen mukaan aakkosjärjestyksessä sisältäen seuraavat tiedot: tekijän sukunimi ja etunimen ensimmäinen kirjain, julkaisuvuosi, teoksen nimi kursivilla, kustannuspaikka ja kustantaja. Esimerkiksi: Ikonen, T. (2015). *Kirkko muukalaisen asialla: Kansainvälinen diakonia Suomen evankelis-luterilaisen kirkon hiippakunta- ja keskushallinnossa 1993–2004*. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Kokoomateoksen osat merkittään kirjallisuus- ja lähdeluetteloon seuraavasti: Malkavaara, M. (2002). Nälkä ja köyhyys kirkon asiaksi. Näkökulmia laman ja markkinakilpailun aikaan. – V. Mäkinen (toim.), *Lasaruksesta leipäjonoihin. Köyhyys kirkon kysymyksenä*. Jyväskylä: Atena, 283–312. Aikakauslehtiartikkelit merkittään seuraavasti: Kleiven, T. (2015). Empirical diaconal research and normativity: A discussion about methodology in diaconal science illustrated by the term 'phronesis' and the understanding of power. *Diaconia. Journal for the Study of Christian Social Practice*, 6(1), 43–60. Internetlähteiden merkinnässä noudatetaan seuraavaa tapaa: Mäkinen, V. (2015). Pääkirjoitus: Köyhyys, syrjäytyminen ja huono-osaisuus. *Teologia.fi*, (3). <https://www.teologia.fi/component/content/article?id=1265:paekkirjoitus-koehyys-syrjaeytyminen-ja-huono-osaisuus> – Viitattu 18.12.2015.

Pääkirjoitus

Heikki Hiilamo Sote-uudistus ja diakonaatti – Milloin ikuisuusprojekti saadaan maaliin?

Artikkelit

Suvi-Maria Saarelainen Geronteknologia eksistentiaalisten kysymysten ja keskusteluiden mahdollistajana – Tutkimus ikääntyvien Palvelu-TV -toiminnasta

Esko Ryökäs Nuortuuko vanhakin uudella käänöksellä? Caspar Zieglerin diakonihistorian englanninnoksen merkitys suomalaiselle virkakeskustelulle

Kirjoitukset

Suvi-Maria Saarelainen Yhteinen palveluvirka?

Diakoniatyöntekijöiden liitto Yhteinen palveluvirka

Raija Pyykkö Joko kirkko vastaa huutoon?

Helena Kauppila Vallan uudelleenjako

Mikko Malkavaara Tilaisuus tekee varkaan, peukku alas perustevaliokunnalle

Kari Kopperi Suppean diakonian puolustuspuheenvuoro

Saara Huhananntti Virkaan vihityt vailla virkaa

Anna Juntunen Nuoret ja elämänsäkelussa rakentuva toimijuus: Lectio Praecursoria Helsingin yliopistossa

18.1.2019

Kristiina Tuohimaa-Salminen & Päivi Thitz

Ihmisoikeusperusteinen kehitysvammaistyö kannustaa yhteisöllisyyteen ja toimijuuden vahvistamiseen

Kirjallisuus

Brenda Mallon: Building continuing bonds for grieving and bereaved children (Milla Korkalainen)

Urpu Strellman & Johanna Vaattovaara (toim.): Tieteen yleistajuistaminen (Päivi Thitz)

Diakonian tutkimus

e-julkaisuna osoitteessa
www.dts.fi